

84/243
ЈОВ. БОШКОВИЋА

СКУПЉЕНИ
СПИСИ

I.

О

СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

ЈОВАНА БОШКОВИЋА
СКУПЉЕНИ СПИСИ.

У ОСАМ СВЕЗАКА.

СВЕСКА I.

БИБЛИОТЕКА
ЖИВОЈИНА П. СИМИЋА
БИВ. ДИРЕКТОРА И ЊЕГОВЕ ПОК. ДЕЦЕ
ВАСИЛИЈА И БРАНИСЛАВЕ



УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 90295

О

СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

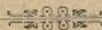
ОД

ЈОВАНА БОШКОВИЋА

СКУПЉЕНИХ СПИСА

У ОСАМ СВЕЗАКА

СВЕСКА I.



У БЕОГРАДУ

У ПИТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1887



ПРЕГЛЕД.

	СТРАНА
1. Треба ли књижевници да уче свој језик	3
2. О непотребним туђим речима у срп- ском говору	5
3. Къаз или Кнез	55
4. Из науке о језику	62
Регистар	249

I.

СНИСИ Ј. БОШКОВИЋА



1.

ТРЕБА ЛИ КЊИЖЕВНИЦИ ДА УЧЕ СВОЈ ЈЕЗИК

Без сумње налази се и у нас људи, који мисле да је доста родити се од српских родитеља или одрасти у српском месту, па да човек толико српски зна, да може српске књиге писати; бар знамо да је то више пута доказивано. Тоба има и у других народа. У извештајима руске царске академије за науке, за месец јун ове године (1854), има од И. И. Срезневскога чланак, у којем се, између осталог, говори, како та ствар у Руса стоји. Што се у њему препоручује руским писцима, са свим се може препоручити и нашим. Ако та препорука није узалуд речена Русима, надам се да не ће ни међу нама бити узалуд речена. За то из поменутога чланка саопштавам ово:

Више него простоме читаоцу треба речник књижевнику и писцу. Истина, да многи тако

названи списатељи и књижевници хоће да раде без и чије помоћи, и држе да је са свим природно и лако писати на свом родном језику, бивају у тој вештини самоуци, управљају се једино по своме *укусу*, мисле да је за њих довољан онај део језика, који им је случајно остао у памети, слушавши како људи говоре и читавши како су људи писали. Оваки писци ишту од других уметника, да добро познају алате својега заната, да су спремни за уметника, а овамо сами, и ако се називају уметницима, опет од себе не ишту ништа, варају и себе и друге уверењем, да је доста да се неки роде под срећном звездом, па да с неба скидају звезде, и да се њиховим речима диве смртни, који се нису родили тако срећни. Учити све оно, што уче људи који се не уздају у своје дарове, они држе да је излишан посао; темељно знање језика, на којем пишу, њима је бreme, јарам, посао, ако не оних који немају дара, а оно бар онога, што они зову „школска“ ученост. Они су уверени, да је умети владати језиком дар с неба па, заносећи се у уважавању самога себе, заборављају, да се тај дар даје свакоме једнако, али се различно показује, јер стоји до карактера, те-

лесног и душевног здравља, образованости и тако даље, заборављају, да дар није још уметност, и да са самим даром никад нико није постао уметник. Таки су људи срећни још и по томе, што су, не видећи да им треба учити свој језик, немарни и према фактима историје књижевности, те заслепљујући се којекаквим својим пословима и не бојећи се да ће их у својим очима увеличати, не знају, да су сви таки послови само нешто случајно, да попевши се у висину претвртљивом срећом не ће онде остати за дуго, него, сишавши, да ће се помешати са светином, која је у њих гледала.

Али тако лакоумно нису мислили нити мисле о себи писци, који потпуно познају праве своје дужности. С једне стране, не задовољавајући се општим образовањем, они свагда изберу по својој вољи какав му драго особени научни предмет, изуче га што може бити стрљивије и опширније, и дотерују на њему силе својега ума и укуса; с друге стране опет, не задовољавајући се да говоре и пишу онако, као што чине свакидашњи људи, они разбирају марљиво састав својега језика, старају се да владају њиме као занатлија алатом, тако, да могу ру-

ковати њиме што може бити вештије, боје се случајности и јадних израза као мане, као сметње верноме, правилном, природном говору; учећи постојано долазе до уверења, да су им изрази донеста верни, правилни и природни, не што се уздају у своје силе, него верујући у силу народнога језика, верујући да је треба имати у својој власти. Велики су писци увек били и врсни познаваоци језика, његови тумачи, и остављаху свагда после себе материјала за граматику и речник. Они и обогаћавашу језик новим речима и изразима, новима за оне, који га нису учили као они, а које они извадише из мајдана његових, њима само приступачних. Најпосле, и не може сваки доћи на висину до које они долазе, и показати заслуге као што су њихове; али опет, сваки који с правом хоће да се зове писац, дужан је како ваља бити образован и како ваља знати језик, учити га постојано, **и никад да се не усуди радити без помоћи речника, никад да га не мрзи пореметити своје усхићење, загледајући у њега.**

Где се већма држи да народни језик треба знати, дакле где има бољих речника, и где се читаоци њима чешће обраћају, онде је и *књи-*

жевност као уметност на вишем постољу, онде се и заслуге писаца боље цене, као што се и уметничке заслуге већма цене онде, где се боље познају тешкоће и где има више средстава за савлађивање тих тешкоћа. То је верна историјска истина, о којој нема сумње, а за коју многи може бити не знају.

Седмица 1854, од 14 нов.



2.

О НЕПОТРЕБНИМ ТУЋИМ РЕЧИМА

У СРПСКОМ ГОВОРУ

У сваком језику има туђих речи. Оне дођоше и долазе у језик на различне начине, а понајвише суседним или међународним саобраћајем; осим тога хришћанством, грчком и латинском ученошћу, државном надмоћношћу или културном претежношћу другог народа.

И наш језик примио је у се многе туђе речи: у свези са предањем цркве и школе, по сродству, под морање, што су красне и удесне, али више пута и за то, што људи лени беху да у свом народу нађу згодан израз за нешто, или да некој за њих новој ствари надену име.

Ваља разликовати две врсте туђих речи: потребне и непотребне. Оне се прве на нашем земљишту одавно укоренише, и од њих се извело семе за многе изведене и сложене речи, тако

да су срасле са народним језиком и да без њих не можемо бити. А ове друге отеше мах само у неким крајевима нашим, или се само трне, али се не могу сматрати као прибројене целокупноме језику нашем. Оне шаху да уђу у њега, да заузму празно место, или да истисну домаћу реч; али се у њему не могаху настанити. С тога су многе од њих само за време међу нама, а чим природна домаћа реч заузме своје место, не ћемо ни опазити да их нема.

Како је тешко одредити у коју од поменутих врста нека реч иде, да ли у врсту потребних или непотребних туђих речи. За то се ваља подједнако чувати како сувишње примесе иностраног, тако и прекомерног чишћења туђега.

У државноме животу има домородаца (домаћих државних грађана) и иностранца. Ови могу да се „природе“, то јест да пређу у домаће грађанство, подвргавши се земаљским законима, и онда се са домороцима правно изједначују; иначе су само привремени становници или пролазни гости. Налик на то бива и у језику.

Ни један језик не могао да развије све гласове, па за то сваки бежи од необичних гласова, јер су му незгодни. Тако и „кад нека

туђа реч падне случајно у студенац другога језика, вели Јаков Грим, она се у њему дотле врти, докле не добије његову боју, те изгледа као и домаћа, и ако је по постању туђа“. Другим речима, мора се подврћи законима у језику домаћем. У опште пак језик, докле је здрав, он по природном нагону гледа да одбије од себе туђинштину; а ако је ова већ продрла, он тежи да је истисне, или да је са домаћим стихијама изравни.

Туђе речи могу у неколико да покажу, како је ишла култура од једнога народа другоме. Али кад се многим иностраним речима, без невоље и потребе, олакшава приступ, оне онда показују: да је опало осећање за свој језик, да се не поносимо њиме, и да не познајемо свих средстава и начина, које нам сâм наш језик даје, за згодне и удесне речи, за даље творевине у развитку језика.

Не треба сметнути с ума, да туђе речи није нанела у језик средина народа, него стари дворови, угледајући се на туђоземске обичаје, некадашње власти, канцеларије и судови са својим крутим и ненародним начином писања, а тако и учени људи, тежећи да своје научне изразе прилагоде туђинским или волећи ове, него ма какву домаћу реч.

Књижевност дакле ваља и да uklони оно, што је њоме неупутно ушло у писани језик и да врати поједине народне речи из закутка на своје место, у своје право; али не само у књигу, него и у говор. Народни понос иште, да се непотребне туђе речи истисну и из *говора* образованих Срба (остали сународници и онако мало их говоре), те да тако ишчезну из језика, ако не са свим, а оно бар да се сведу на мању меру.

И заиста, које ћутке а које изреком свршено је у књижевности нашој, да се избегавају непотребне туђе речи. У том смислу ради се већ од више година амо. Примерар ади навешћу најпре, како се турски наставци полако замењују српским, па онда како се и туђе речи, турске и друге неке, по мало забацују.

Турски наставак *лук* замењује се нашим наставцима: *ство* (**ЉСТВО**), *ност* (**ЉЊ-ОСТЬ**), или *иште*, на пр. хришћанство, везирство, јогунство; безобразност; шинчиште.

Турски наставак *џи*, у изведеним речима: говор-*џија*, чете-*џија*, замењен је српским наставком *ник* (**ЉЊ-НКЪ**): говор-*ник*, чет-*ник*; а код других ће се речи повратити домаћи на-



ставак *и* (**ѣѣ**) или *ар*. — Али се још и говори и нише: духанѣја, пркожѣја, проводѣја, силѣја. Према турском *чи*, на пр. у аш-*чија*, постала је реч: пореш-*чија*, који купи порезу, порезник.⁽¹⁾

Турско *ли* заступа сад наше: *и* (**ѣѣ**), на пр. памук-*ли*: памуч-*а-и*, шећер-*ли*: шећер-*а-и*, (на шећер-*ли* каву и ракију). А место наставка *лија*, долази опет на своје место *и* (**ѣѣ**), на пр. Будим-*а-ц*, Видинац, Босанац, Мисирац. — Изузимају се: Беч-*лија*, Париз-*лија*, и још не-колике речи различнога значења: занат-*лија*, опаклија, узводлија, шуваклија, — као и оне што имају сложени наставак *ај-лија*: брк-*ајлија*, дугајлија, новајлија.

А сад да видимо неке туђе речи, које се већ и у говору ређе чују, као *аргати*, *ἐργάτης* (надничар), *вилдиш* (слонова кост), *демир* (гвожђе, гвозден), *дерт* (брига), *деспот*, *δεσπότης* (војвода, особито од 1848), *дилбер*

⁽¹⁾ Вредно је приметити, да у староме словенском језику има наставак: **ѣѣ**, **ѣѣ** (**ѣѣ-ѣѣ**), на пр. **про-даѣѣѣ**, **зѣѣѣѣ**, **иконожѣѣѣѣ**, **кѣѣѣѣѣѣ**, **санѣѣѣѣ**, и т. д. У србуљама дакле наставак **ѣѣ** не мора бити турскога порекла.

(леп), *душман* (непријатељ), *ђувегија* (младожења, женик), *елчија*, *шоклисар* *ἀποκρισάριος* (посланик), *заира* (храна), *земан* (време), *инди* (за Видаковића у најбољем цвету; дакле), *индат* (помоћ), *кара* (црн: синоћ мене *кара* хабер дође || *кара* хабер а у *кара* доба), *талија*, *таличан* (срећа, срећан), *като* (писар), *хабер* (глас), *шевелија* (бресква), *јеглен* (беседа, говор, разговор), *јаран* (друг, пријатељ):

Ој девојко, мој стари *јаране*! —

У девојке, у *јарана* мога. —

О *јаране*, боле ли те ране?

Да не боле, не б' се ране звале.

И тако даље.

Знамо да промене у писању воде к променама у говору; јер и ако се редовно за то тако пише, што се тако говори, опет има примера и да се за то тако говори, што се тако пише. Тако су код нас књижевност и повремени листови истребили доста туђих речи, као што се види већ и из напред наведенога. Али ће може бити запитати когод: како да литература у том послу није до сад напредовала још и више, него у говору има сијасет непотребних туђих речи, а гдекоја се богме још и по књижевно-

сти врзе! Између других узрока, ја мислим да ни оно нису биле незнатне сметње, што је где-које српске изразе, којима би се заменили туђи, ваљало тек тражити по различним књигама, или у најновије време што је требало преметати велики „Српски рјечник“, све самих народних речи, од Вука Стеф. Караџића, (који многи и немају), а то није свакоме мио посао; па онда, и свакидашњи ће изрази доћи или не доћи у књижевности, а требало би и с њима мало на решето. И за то сам прѣгао, да начиним као неки кратак списак непотребних туђих речи, старајући се да ми посао испадне поуздан, особито што се тиче српских израза.

Туђе речи за избацивање подељене су у овоме чланку на двоје, на турске и друге туђе речи.

Под именом *других туђих речи* не треба разумети оне, које су одавно српским постале, као на пр. друм (*δρομος*), круна (*согопа*), мирис (*воник*), тамјаника, од тамјана (*θυμίαμα*), талас (*θάλασσα*, вал), темељ (*θεμέλιον*, основа), тефтер ? (*διφθέρα*, тефтедар *Rechnungsführer*, тефтерити *buchhalten*), хиљада (*τίςυχα*), јевтиноћа (*εὐθινότης*) и тако даље, — којих је домаће име, ако га је било, ишчезло, или

туђом речју одређеније постало, као: део, ко-
мад (*χομμάτιον*; по приморју: бокѹн, бокѹнић,
итал. *bosccone*, залагај), — или које се зна-
доше уза српске одржати и одомаћити, — као
ни оне, које нам је књижевност донела; него
туђе речи, које се на једном крају нашега на-
рода, и то понајвише у говору употребљавају.
Оне су по градовима (варошима) преотеле мах,
или се за невољу трпе, али не могу важити
као да су прешле у српски језик. Оне су нам,
истина, сваки дан на језику, али се српскога
језика ни мало не тичу, јер место њих имамо
већином своје речи, кашто и по две за једну
туђу, које туђима ни у чем не уступају.

Турске речи ваља нам поделити најпре на
оне, које нам — на неким странама само —
турски говор шћаше да наметне, али им у на-
шем језику нема станка, на пр. *давија* (тужба:
с том *давијом* у цара пођоше), *дин* (вера),
дост-лук (пријатељство: с поповима у *дослуку*
буд'те), *ђемија* (лађа, брод), *ђувез* (ружичаст:
увезла сам три дуката злата || и четири свиле
ђувезлије), *ђузел ђеисија* (лепо одело: на њему
је....), *зарар* (штета: продао сам на *зарар*),
карпуза (лубеница), *мухур*, *мур* (печат: чинићу

те *мухурли* везиром), *собет* (гозба: собет чини српски кнез Лазаре), *јауклија* (заручница: у селу је моја јауклија, || куде ми је троји про-сиоци). Могоа сам више, а може бити и згод-нијих примера наћи, али би и сувише посла било прикупљати их. А на што? Та нека иду све заједно у заборав!

Тако исто нема станка у нашем језику ни оним многим турским речима, које се поред српских говоре и пишу, а по неке и више него српске. Таке су гледале да истисну домаћу реч, на њено место оне да заузму; али се у срп-скоме језику не могоше настанити. Њихово је становање за време, док наша реч не дође на место, које само њој припада. Против таких је непотребних речи овај чланак управо и наперен.

На против, не могу се избацити из српског језика и оне турске речи, које се у њему одавно укоренише, откуда после избише нове клице; оне се, многим састављањем и извођењем, с нашим језиком тако сродиле, да их се не мо-жемо лишити. Овамо иду *имена животиња, дрвета и прорашка*, што су са стране у наше земље донесена, за које немамо својих речи, као и *јестива, одело и болештине неке*, на

пр. кумрија, мајмун, самур; бадем, бурмут, зумбул (*hyacinthus orientalis*), кава или кафа, кајсија, памук, патлиџан, шећер; алва или халва, гурабија, пилав, сундук (у нас само кобасица од укуханог слатког вина), ђаија; долама, папуча, чизма; далак, и тако даље. — Осим тих, иду овамо још и друге речи различнога значења, као : аван, дућан, ђерам, ђерђев, хергела, занат, зифт, ибрик, кавез, калај, (калаисати, калајлија), камиш, кантар (*κάνταρι*, кантинар *κεντηνάριον*), канак (канци), кајас, кутија, лула, ока (*ὀκλή*), пазар (пазарити), парче, перваз, сачма (сита), тава, таван (2^о значење, слој, Schichte, Lage : један таван купуса један меса; таванити, таваница), тараба, тезга, телфа, тепсија, топ, туткало, ћела, ћелибар, ћеф, ћун, ћџрак, чардак, чекић, чивија, шегрт.

За гдекоју од отих речи може се с временом наћи српска, на пр. место *чоха* или *чоја* у Црној Гори говори се *свита* :

Неком дукат, неком *свите* лакат —

И на њима *свите* три аршина.

„У народном одијелу од fine *свите* и златом богато украшеном“. (Ђурђев дан у Рисну, у Седмици 1855, број 25). —

Још ми ваља споменути особити један ред туђих речи. Има ствари за које се у нас налазе *по два туђа израза*: турски и други какав стран, на пр. боја и фарба (бојити, бојадисати), *кадифа* и сомот, *калај*, коситер и цин (*κασσίτερος*, Zinn), *мерџан* и корали, *муштерија* и кунт (der Kunde, 2^о значење: чему си *муштерија*? Који но је *цури муштерија*), *седеф* и Perlmutter, *скерлет* и шарлах, *сунђер* или спонђија, *тесте* и туце, *улак* и курир (посла Јанко два лака *улака*), *утија* и пеглај (Bügeleisen), *филџан* и шоља, *фишек* и патрон (2^о значење: *фишек* дуката, *фишек* бонбона), *чаршија* и италијанска пијаца (*трг*, *тржиште*), и тако даље, — остаје нам дакле да бирамо. У највише догађаја обичнији је турски израз од другогa туђег.

Има и оваких *туђих речи*, које се и у *књижевности* до јако више употребљаваху, него српске, као: *бакар* (мѣд, мѣди, **мѣдъ**), *ширинач* или *месинг* (жута мед; меденица, звонце од бронзе), *челик* или *аџаџ*, *оцал* (нѣдо, нѣдити, љуто гвожђе, *ἄτσαλον*, *ἄτσαλι*), *вашар* или *панађур* (*πανήγυρις*, сајам, сајмиште), *кат* или *бој* (сират или под; испореди **припратъ**). —

Место *чаршав*, кад значи *Tischtuch* (трпежњак), имамо *столњак* или *постолњак*; иначе *плѣхта*. *Цигара* се у Црној Гори зове: *увијач*. —

Непотребне туђе речи у овом чланку разложене су у *разделе*, на пр. за одећу, јестива, покућство, занате и т. д., нека је све оно, што у животу заједно долази, и ту састављено; а у разделима, опет, иду речи по азбучном реду, ради бољег прегледа и што је тако лакше опазити које недостају.

Као што је познато, у српском језику имају четири акцента, два кратка `` (оштри и благи) и два дуга ^ ^ (снажни и отегнути), слава, магла — прѣва, глава. Не треба никаквога правдања, што су у овом чланку употребљени.

Турске речи.

Бурма, вртеж, завојница; виџица, вѣра (кор. **вр**: затворити, увријети се; верижица, врата), прстен без камена и без главе.

Дугме, пѣце ета и пѣца, множина пѣца, пѣтаца.

Леџеза, махаџ, махалица.

Мамуза, ђетруга, ђетрога: са чизмама и са *остругама*. — Буцну коња чизмом и *остругом*.

Марамa, махрама, рѹб, рѹбац; за шпаг: ѹбрусац, ѹбрушчић (гледај предговор к народним пословицама XLIX). — Рѣда или рѣда (итал. *ridda*): навези ѡи *риду* племениту || што јунаци носе око врата!

Минђуше, ѡбоци ободаца, ушњаџи.

Цец, шпаг шпага (или чпаг): па се маши у *шпагове* свилне.

Јапунце, плашт плашта; огртач (*Umhängkleid* у опште). — Јапунце, „јапонца“ није управо турска реч. Остали Словени зову ту ствар овако: Пољаци *опоњча* (*orończa*) ein Regenmantel, Überwurf; Малоруси *оюнча* и *оуанча*; Великоруси *јапанчà* и *јепанчà* (епанчà, епанечка). У северних Руса *ою́на* значи der Überzug, die Decke; у Чеха: орона, завеса, покривач. Ту дакле основа може бити: *оюна*, *оуна*, а што се тиче формације, испореди и наше речи: запоњ-а-ч, запоњ-ч-а, опрега-ча, повезача, сапињача. Хаљина та нити је турска пошња, нити име њезино има корена у турском језику; него су Мухамедовци по свој прилици донели и ствар и име са севера на југ, за време својих ратова са Малорусима и Пољацима. А што се тиче северно-руске *јапанче* и *јепанче*,

она ако није позајмљена од јужних Руса (опонча, апанча, јапанча), пре ће бити, по моме мишљењу, каква средње-јевропска „јопна“, него турска „јапонца“, „јапунца“.

Чакшире. Имамо реч *ногавица*, eine *Nose*. Бисмо ли, према чешкој *nohavice*, и ми могли казати *ногавице* место „чакшире“?

Девермавиш, ковртач (онај колутих од жуте меди, што се њиме секу листови од теста).

Зејтин, уље, (*oleum*), — уљанѝ (мљин); *зеитиница*, уљаница, уљарица (*Ölgefäß*); уљити јело, обуљити, уљење: сад је коризма (часни пост), па се много уљи; уљенак, пита уљем помазана.

Јуфка, ђбга, лист од теста.

Кајмак, (испореди са „милерам“ *Milchrahm*) скоруп, силав (са млека), пдвлака, павлака.

Кашика, ожица, лажица, (лџж-ица, справа којом се за-лаж-емо), кафена ожица, ⁽¹⁾ мала,

(1) У Херцеговини: *жлица*. Има и иначе примера за овако премештање сугласника, само су врло ретки, као: *цкло*, то јест *тскло* место *сткло* (**СТЪКЛО**), *стакло*; *свак* (**ВЪСАКЪ**).

средња и велика ожица: на синују два од злата сана || а у њима дванаест *ожица*. — И *ожицу*, која заная крвљу његовом верне. (Писма о служби божјој, 20). — *Кашичар*, ожичар; — *ожицњак*, где стоје ожице (das Löffelblech).

Сирће, оцат, оцта (acetum).

Беваи, *кебаи*, *печѣак*: печѣака, (све *печака* на дрвену ражњу).

Кулбастија, *пѣпечак*, -чка (меса).

Чинија, *здѣла* (здјела), *зделица*, *кѣпања*, *плѣтица* (плитка *здела*); — *бљѣда*, *бљѣдо*; *земљаница*, *калѣница* (земљана *чинија*). — Каже ли се „*здела*“ и за земљану *чинију* или само за дрвену? (*стаклѣњача*, *калѣњача*, као *дрвењача*).

Јастук, *узглавница*, *узглавље*: ако ти дођем на сну, преврни *узглавницу*. — Соломун је мирно и без страха *сједио на јастуку*, па кад види овога ће иде к њему са сабљом, а он се насмије. Кад цар то види, није се могао уздржати, да га не запита за што се смије, а Соломун му одговори да се смије ће цар цара хоће да погуби на женском *узглављу*. (Нар. припов. 197).

Јорган, покривач.

Легењ (лавоар), умиваоница.

Маказе, ножице -ица, (тако се и руски зову).

Мумаказе, уседкач, штѣпалка.

Пешир, убрूस, ручник, отирач, (отарак).

Билим, (теших), сѣг, мн. сѣгови (sagum): на столима свилени *сагови*. — На столове *саге* и *мараме*.

Фуруна, „фурун“, (fognaх), пећ, пећи.

Чаршав, плѣхта.

Чирак, свѣтљак (свијетљак).

Балугџија, риѣар.

Бакалин, зачѣнар, зачинарница.

Гајтанџија или *казас*, врвчар.

Дуѣан, 1° радионица, 2° продавница.

Екмеџија, хлебар.

Казанџија, котлар.

Кујунџија, златар.

Касатин, месар; месарница.

Мумџија (или сапунџија), свећар.

Мутавџија, струѣнар, струѣња; мутавџијски језик, тајни језик („Gaunersprache“).

Оџачар, димњачар.

Сакаџија, водоноша, водар; водарити се.

Сарач, седлар.

Сахаџија, часовничар.

Табак, кожар.

Терзија, кројач, шавац (у Дубров.).

Туфегџија, пушкар.

Турчија, кожухар, крзнар.

Фурунџија, хлебар, пећар; хлебарница.

Чаруџија, опанчар.

Чизмар, обућар, мушки, женски.

Авлија, (αὐλή, aula), двор, ⁽¹⁾ двориште; стѡбѡр; авлински, стѡбѡрнѣй.

Ар, ахар, кѡњѡшница.

Асура, рѡгожина.

Басамак, степен, (степен, као прстен), степенѣи, степенѣице; степенѣик (Treppenhaus); степенѡвати; ступањ, пња. Основа *стеи* може да ојача у *стои* (стѡп-а) и у носно *стѡи*, **стѡп**. Отуда је у староме **стѡп-ѡнѣ**, **стѡп-а** и **стѡп-ѡнѣ** (vestigium); у нас: стѡп-ало, а у старом

⁽¹⁾ Отуда: на двѡру = на пољу, на пр. шта чиниш на двѡру те не идеш у кућу? отишаѡ на двѡр; дошаѡ с двѡра, и тако даље.

Тестија, крчаг.⁽¹⁾

Берчиво, ђквѣр, ђплата, **облогъ**, (отуда мађ. *ablak*, прозор; — обложити и утворити чим).

Кошак, угао, -гла, сапун на углове; *ѣд-гаљ*, -гла.

Бускија, ђзѣб, подигнути што на *озиб*, то јест вѣгом, (основа: зѣба у зѣбати, љуљати, зѣпка, колевка); *пѣлуга*, вѣг, стрела.

Узенѣија, стрѣмен (и стрѣѣн): вранцу коњу до *стрѣмена*. — Паде крвца коњу до *стрѣмашца*.

Улар, повод, поводац.

Чувалдуз, самѣруша, т. ј. врло велика игла којом се самари („чували“, вреће) шију; игла за вреће; прошиваљка.

Цак, врећа (иртена). У Речнику, код речи *цак* стоји да је турска; али она није турска, већ немачка. Турци је не говоре, нити они Срби који живе с њима, или близу њих, него се чује понајвише на „немачкој“ страни. Та је реч постала од немачкога *der Sack* (зѣк),

⁽¹⁾ Вредно је приметити, да **крѣуъ** у староме словенском значи: ковача и метал.

жак, д-жак, *џак*. Зубни сугласник **Д** прионуо је с преда, као и у неким другим туђим речима, на пр. жандар: (джан-) цандар, Жавер (Xaver), Цавер. Туђе **s**, кад се изговара као наше **с**, гласи и у словенским језицима **с**, на пр. *ῥούσιος*, russus, итал. rosso, у нас је *рус*, а, о (плав, жут, црвенкаст): руса глава, русо винце; rosa (читај *роса*) у нас: рџса, рџса; рџсаље, рџсаљи мн., Духови, Тројице. На против, туђе **s**, кад се изговара као наше **з**, онда га у словенском замењује **ж**, као: rosa (читај *роза*) **рожа**, ружа. Према томе и „зџк“ гласи у српскоме: жак, џак.

Дурбин, telescope, очалѝн (у Ц. Гори, итал. occhiali), догледник, (испор. наочник, топосле, наочници, binocle).

Ексер, клин, клинац; -- чавао, -вла (итал. schiavo, лат. clavus): Тако ме рџа не убила као *чавао* на путу! (Нар. пословица).

Еренде, -ета, 1^о треница, 2^о струг, свлак, (а стругач је der Schaber).

Зумба, пробојац.

Ибришим, свилени конци.

Јумак, мали калем или мосурић на чему се злато и свила продаје: приви се Петру делији || каконо свила к *јумаку*.

Каиш, ремен, ремик.

Менђеле, (преса), тѣсак -ска; тѣштити грожђе, маслине и т. д. (тијѣштити, тѣјештѣм).

Мушема, воштаница, (Wachsleinwand).

Синџир, вериге, (ланац).

Теразије, -резѣје, мерила (мјерила) мн.

Тетик, лѣк.

Турија, пила (fila), лѣма (lima), шѣга (Säge), шѣгац.

Цида, копље; копљаник; копљача.

Ада, острво, ђток; ђстрвце; острвљанин (Insulaner), острвљанка; острвски. (О-стрв-о значи управо: где.... около струји, а о-ток: где около тече).

Бусија, заседа (засједа).

Јендек, *хендек*, *јарак*, (јалак), *јаруга*, ров, прокоп, јаз, јажа, водојажа, (зајазити).

Аис, *хаис*, (ариште Arrest), затвор; — притвор.

Плиџа, купало, топлица; *баџа*, баџица, баџати се, баџар.

Калдрма, помост (**помостъ**), плочњак; помостарина; помостити, (калдрмисати).

Комшија, сусед; *комшијница*, суседа; суседин, а, о; *комшилук*, суседство.

Механа, *хан*, крчма, гостионица (*hôtel*), страџа; гостионичар, крчмар.

Скеле, лазила, мн., козе.

Сокак, улица: санак иде уз *улицу* || води Јова за ручицу.

Буџија, мџст, мџста; мџснѝ, а, о; премџстити, прећи воду мостом; премџстити се: Марица се вода *премостила* || од добријех коња и јунака; (мостовина), подмостити (потаванити), подмошћавати (таванити).

Чаршија, 1° трг, 2° улица, у којој су продавнице или радионице (абацијска чаршија, сукнарска улица).

Барут, пушчани прах.

Барјак, застава, стѣг (стѣјег); *барјактар*, заставник, стегоноша.

Адет, обичај.

Алвалук, *халвалук*, *бакишиш*, напојница.

Белај, зло, беда.

Вајда, корист, (*помъза*, хасна мађ. *haszon*).

Диван, сабор, веће (вијече), разговор.

Дизга, крајац, крајца; йвица.

Душман, непријатељ.

Бумрук, *фумрукана*, царина, царинарница;
цариник, -нички.

Есаи, *хесаи*, *ракам*, (конта, *conto*),
рачун.

Инат, 1° свађа, 2° пркос; *за инат*, уз
пркос.

Кавга, свађа.

Калем, на́врт; на́вртати воће.

Мајдан, 1° руда, 2° мајдан од —, ма-
тица од маслина, добрих коња, и т. д., то јест
где их највише има.

Сермија, имање, имаће, имовина.

Сој, род: млади Урош *соја* господскога.

Тар, трговина; *фарџија*, трговац.

Фитиљ, свещило; (у жишку) стѣњак, или
стѣње.

Харџија, пиклонѣк, -ѣка.

Хеџим, лекар.

Черег, четврт, -и, (*фрталъ, кварат*), на пр. четврт часа, хлеба, мяса, и т. д. — Те га шчепаше за *четврти* (череге), па га растргоше. (Нар. припов. 109.)

Цимрија, тврдица.

Цин, див; дивски старешина. (Нар. пјес.)

Шикар, добит, -и.

Батал, покварено, развањено, запуштено.

Дембел, лен, ленивац, ленштина.

Сакат, богаљаст.

Башка, особито, за себе, засебно.

Јок, не, није.

Виљ, (фил), слон; *виљев* слонов; *филдин*, слонова кост.

Леблебије, сланутак, слани грах (у Босни).

Цигерица, утробица: кад у Меју двије утробице. *Црна цигерица*, јѣтра, јѣтрица; *бела цигерица*, плућа, плућница. У староме је средњега рода и *цетро*, и *плочшта* у множини. (*Цигеричар*, утробичар; *цигерњача*, јетрењача; испор. мешњача).

Друге туђе речи.

Амрел, *амбрел* (umbrela), штѣт: штѣта, штѣто, штѣта, е, (у Барањи: шѣѣта), штѣт од сунца, штѣт од кише: мој пернати од *сунашца штѣте!* — Од сунца се *штѣтом* заштѣтила || да јој сунце не сапали лице.

Бразлета, (bracelet): грѣвна; заѣзѣце: Неда *грѣвне* изгубила. — И на руке троје *заѣзѣце..*

Букет, (bouquet), кита цѣѣа: по *киту рѣѣце* || по другу *љубѣце*.

Вал, (*voile* читај воал), кѣпрена, прекрѣвало: он ми сними танко *ипрекривало*; вео (*velum*).

Wischer, брисало.

Кѣасла, (Quaste), кита (на фесу, на застави), кѣтка; кѣѣенка (капа); кѣѣанка: од крѣтова златке *кѣте* вѣсе || те куцају Бошка по плеѣима.

Ланац, (маѣ. lánecz) 1° верѣга, верѣге мн., *ланѣѣѣ*, верѣѣѣца на пр. на часовнику; 2° *јутро* земље, *дан ораѣа*.

Машлија, (Masche), замка, шѣпут, шѣпутиѣ. Сѣзѣати на замку. (Кад није на замку сѣзѣано, онда је *мртѣоуѣѣце*). Свеѣи на *шѣпут*.

Пантлика (as Band), тра̋к, мн. тракови тра̋ка, -е; осуга, (на острву Крку. Према томе у старом гласила би ***осжга**, са јачим назалом; него ***осага**, осега, или присега и осег т. ј. такнуће). Уплетник, -њак, -так. Тракавица (Bandwurm).

Плајваз, (управо: графит), писаљка.

Фалта, ббра, сабор, (саборит), набор: Те ми реза *борну* сукњу: || у скутови *разбориту* || у појасу *сабориту*.

Федермесер, могао би се звати *бритва*, *ножић*. Напоменућу само, да и француска реч *le canif* и италијанска *il temperino* нису састављене од речи: *цери* и *нож*, као немачка.

Форемет (Vorhemd) или *шмизла* (chemi-sette, кошуљица), примѣтача.

Фронце (Fransen), ројте (мађ. rojt), рѣса, мн. рѣсе.

Хозентрогери, подраменице.

Цитернодла, трѣлчан̋а игла, трепчан̋аница.

Шлиц, рѣзрѣз, на пр. на кошуљи, и т. д.

Шмук, на̋кит, љрѣс: на̋китити, уресити: ливаде су *урешене* || б'јелим цв'јетом и црвеним.

Шнола (Schnalle), пређица, прегљица, гвоздац: гвѡсца.

Штрафа (Streif), пруга, паја, стрéка (стри-
јéка).

Штримфла (Strumpf), чарапа, бјѣчва (у
гор. приморју).

Ausbruchwein, самѹток. И Словенци кажу
samotok, а Руси *первое* (вино); енгл. *unpressed
wine*.

Ауфлог, налога.

Бермет (Wermuthwein), пеленáш, пелунија;
капљаш.

Bauchtheil (-fleck, потрбушина.

Böhmischer Talken, ливанац, -ница.

Weissbraten, бела печеница. — *Lungen-
braten*, црна печеница.

Вуршла (Wurst), кобасица (с хреном), де-
вèница (дјевеница); кўлен (кўлен) *die Magen-
wurst*; крвавица, мешњача, јетрењача; коба-
сичар.

Дуранилија (бресква), глѹва, глѹка. —
Која није глођва, она се зове *лўија*.

Eingemachtes, зачињено, зачинак; засмочак,
смочаник.

Земичка (Semmel), бели хлеб (хлепчић),
итал. *pan bianco*, франц. *un petit pain blanc*,

(semola), пше́ни́чница, (према: ржа́ница или ражѡвница, је́чменица, ѡвсеница, куку́рузница). — *Векна* (der Weck, Wecken), бели хлеб на блинове, *кльнѡл*, као: четвртаљ (мерица), шираљ (шешир), кусаљ, путаљ, којим је стварима наденуто име по облику, или: мркаљ, и т. д., по боји, или: макаљ, ватраљ, крваљ, и т. д., по другом чему. — *Кифла* (*Küpfel*), у Пољака рогаљ, -ѡла (eine Art Semmel in Gestalt eines Hornes gebacken); испореди и наше: рогаче и рошчиће. — *Salzstangel*, сла́на, -е. — *Brösel*, мрва, трина, (нема ни *трине*); мрвити, намрвити, тринити; туцани бели хлеб.

Јаузен, ужина, (југ, јужина, Süd, Mittag; Mittagmahl, Vesperbrot).

Кнедла, ваљушка.

Котлет, ребѡрце.

Крезле (Gekröse), ѡпорѡѡк.

Крофна некаква (Krapfen), 1^о питуљница, 2^о лѡкума (турска), локу́мић.

Niernbraten, бубрежѡѡк.

Пајшле, (Bäuschel), утробице на кисело.

Путер, масло, нетопљено и топљено, (рус. масло, пољ. masł'o, чеш. maslo); маслар; маслеѡѡк.

Rostbraten, приганица, прженица, једно пржено (месо); — свињска приганица („крме-надла“).

Салфалада (фр. *cervelas*), кобасица с мозгом, можданица.

Сенеф, слачица.

Сос, џмак, присмочак; пригута; (умаг од лука, и т. д.). — *Lungenbraten mit Sauce* (црна) печеница на умаг. Јаје на умаг, (ровито).

Софт, сѓ: сѓка.

Speisekarte, јеловник, ценик или ценовник јела и пића.

Speisesaal, *рестаурација* (опоравница), ручаоница, обедница (обједница), једаоница (пољ. *jadalnia*); трпезарија (*τράπεζα*), столовница, (рус. столовая).

Суша, чорба (тур.), подљевка (подлијевка); јуха, јушица; говеђа, кисела, запражена; јухат, а, о.

Фруштук, дѓручак; доручковати.

Цукершиксла, шећерница.

Цушајз (*Gemüse*), подврће, зѓлѓн.

Schwarte, кожурица. — *Schwartemurst*, кобасица од кожурице, крви и сланине; кожуричница.

Шницла, на́резница, ре́жањ, -жња (меса), („фаширана“, сецавка).

Шваргла, каленац, вилина метла.

Штрудла, гужвача, гужвара, (бундевара, купусара); савијача; (гибаница).

Шунка, *иршут* и *-та* (итал. *presciutto*), плећка, стегно, бут, гњат.

Астал,⁽¹⁾ стѡ: стѡла; столац: стоца, сточић; настолац, -лна, о, на пр. вино, чаша. — Столѡватѡ чаша, стакленица као путир. — *Dessert*, *Nachtsch*, зѡслада. — *Асталуѡја*, столник; трпезар.

„Креветне хаљине“, постеља.

Салвет (*serviette*), покѡленѡк (-љеник), -њѡк; убрѡс, убрѡсац.

Тешѡх, сѡг, шарѡница; простирка, про-стирач.

Фирѡнга (*Vorhang*, *Fürhang*), завес, за-веса.

⁽¹⁾ Мађари од словенске речи **СТОЛЪ** начинише *asztal*, јер је закон у њихову језику, да у почетку речи (као у нас на крају) не могу стајати два су-гласника.

Zahnstocher, чачкалица: дајдете, ђецо, оне моје зубне чачкалице. (Нар. припов. 7).

Чаше, стакленица (скленица), земљаница, дрвѣњача.

Шоља (Schale), 1° љуска, лушина; кора, корице (тврдокорка, бескорка); 2° чашица, (мерилна чашица, кантарница); тас, тасић; кўпа, -ица; земљаница, црепка, (*филџан* тур.).

Acteur, actrice, глумац, глумица. (У староме словенском има осим **ГЛОУМЪЦЪ** и **ГЛОУМНИЦА** још и: **ГЛОУМА**, **ГЛОУМНИ**, — **СА**, **ГЛОУМЪ**, **ГЛОУМНИШТЕ**, и т. д.

Аренда, закуп: дати, узети под закуп; *арендатор*, закупник.

Газда, 1° домаћин, 2° господар, богатун, богаташ; *газдарница*, 1° домаћница, 2° укућница (Haushälterin).

Кунстлер, уметник (вештак); *кунст*, уметност (вештина). (У староме је **ХЖДОГ**, **ХЖДОЖЬНИКЪ**, — **ХЖДОЖЬСТВО** немачког порекла: *handig, der Geschickte*). Наше речи: *вештина* и *вештак* значе у народном говору: *Geschicklichkeit, Meisterschaft, der Geschickte*; *вештак* код правника

der Sachverständige. Према томе, *вештина* би могла значити и *das Kunstgewerbe*.

Паор, 1^о сељак, сељанка, 2^о тежаџ, тежаџиња, тежаче, тежачки;⁽¹⁾ ратар, орач.

Пургермајстор, (градски) начелник, главни кмет, поглавар.

Солдат,⁽²⁾ војник.

Трогер, (*амалин*), носач, носац, носилац;
— *брифтрогер*, писмоноша, књигоноша (у песмама).

Мало више, него што је до јако чињено, требало би да се употребљавају и ове српске речи: бачвар или качар, (*винтер*, *Böttcher*), бравар, дрводеља или тесач (*дунђерин*), зидар (*маор*), камџнар, (*Steinmetz*), котлар (*Kesselschmied*), кројач или шавац, млинар, (за *мли-нара* не бих ни динара. — Ја сам, синко, *млинарица*), рибар (*алас*, мађ. *halász*, *fisher*), стаклар, столар, ткалац или ткач, ужар (*Seiler*), уздар (*Riemer*).

⁽¹⁾ Од корена **ТАГ** у **ТАЖАТИ**, **ТАЖА** *labor*; који тежџи земљу, **ЗЕМЛЕДЕЛЦЬ**.

⁽²⁾ *Soldat*, енгл. *soldier*, гледајући на корен речи, значи: плаћен човек, плаћеник.

Шилбок (Schildwache), стражар (испореди **страг-ж**, стражѣм, чувам); *шилбокана*, стражара; — велика стража.

Калъ (Ofenkachel), пѣћњакъ.

Besuchzimmer, соба од председа.

Квартир, (**обнталнште**), стан, станак: ђе му бан ту и *стан*. — Већ ме копај, нено, || код Мујина *стана*, || гдјено Мујо спава.

Конг (Gang), ходникъ.

Корџа, котарица, -ричица, (свака, а не само виноградска), (плетеник, плетеница, -чица); кош, кошић или кошиц, кошар.

Сала, дворница. („Дворана“ била би, пола српски пола турски: двор-хане). Испор. *Halle*.

Фрилог, (Verschlag im Hause), прѣградакъ.

Halle, трѣм, тријем (**тѣремѣон**; потрѣмак т. ј. под-тријемак); припрат; просторија, просторница (као **горѣица**), енгл. *hall, room*, (нем. *Raum*), фр. *salle, salon*.

Handmühle, жрѣвањ мн. жрѣвѣви; жрѣвѣати.

Цигла, (*Ziegel, Backstein*), опека, цреп; црепар, опекар; *циглана*, црепара, опекара.

Schneckenförmig, завојит; — *Schneckenstiege*, степени на завојицу.

Шпајз, Speisekammer, кућерак, (кућер),
спрѣма, соба за успрему.

Штала, коњѹшница, стаја, стајница, (**сто-
ило**, коњско станиште); коѣац: коѣа (за ситну
стоку). — *Шуца*, пѣјата, коѣница, (колница).

Штрапага, уже, конопац.

Шраф (врѣтежъ), вртеж, завртањ, (као обр-
тањ, скретањ), навртањ; (навртак); *Schrauben-
mutter*, орах.

Родлауф, црвени ветар, пламеник (у Срему).

Шлајм, слѹз.

Шлог, кацља, кац; умрѣо од *каци* (или од
кацье). — *Кацља* те згодила!

Ајзенбан, гвоздени пут, гвоздѣниѣ или жѣ-
лезниѣ (као утрѣниѣ), то јест *пут*; а *желез-
ница* била би: железна *дрѣга* (мали пут, *пруга*)
или *цѣста* (*цада*, *друм*). Руси кажу: *желѣз-
ная дороѣа*, пол. *droga Źelazna, kolѣj Źelazna*.

Бирцуз, (*механа*), крчма; крчмити = то-
чити, продавати на мало; крчмар, крчмарица,
(да с' у тебе *крчмарице* као у мене); крч-
марина.

Дамшиф, (*вапор*), вѣтрењача, (парна) лађа, (парни) брод; „паробод“, „паробродски“. Енглези кажу *steamer* (димњача). Према *пари* била би: *парњача*, а могло би се рећи може бити и: *успарница*, *-ник*, *успарнички*, а, о, од *ус-пар*, успаран, (у староме **вѣс-парѣ**, *vapor*). Испореди и: сухо-паран, нѣо-паран, (опарен, али без зачина; који није смочан); запара; опара, опарница, опаруша; попара, и т. д.⁽¹⁾

Кењача, (мађ. *kenőcs*), коломаз.

Пак, (*Gepäck*), пртљаг.

Passagier, путник. — *Reisegeld*, путни трошак, пѣтнина, (те путнику *путнину* платише), подпѣтнина.

Пијача, трг, тржница, тржиште, трговиште; плоча, плочиште, (**плоштадъ**).

Ширица, шмрѣ, мн. шмрѣкови; — штрцаљка, -лица.

⁽¹⁾ Не могу да не напоменем, да ни један Мађар *вѣтрењачу* не зове друкчије него *gőzhajó* или *gőzös*; а наши људи воле обртати немачку реч, те час *дамшиф*, час *дамшит*, час *димшиф* и т. д. изговарати, него гледати како ће рећи српски.

Beschlag, ко̀в, ко̀ва, (златни *кове* и сре-
брни || да л'јено ти ејаш).

Bündel, 1° свежањ, -жња (траве, сена и
т. д.); 2° замотуљак.

Wasserhose, ђшмр̀к.

Luft, ваздух, (**въздоу̀хъ**, у србуљама **въз-
доу̀хъ**, читај: ваздух). *Зрак* ни у староме ни
у српском не значи *ваздух* (аѐг). У нас: зрак
или зрака, (здрака, ждрак, ждрака и жрака)
значи: сунчаница, (*radius solis, Sonnenstrahl*), а
ждрѣкнути: гранути, све од корена **зер: зьрѣти**,
раширено и ојачано **зерк: зракъ**.

Plux, лѣм, лимени, а о; лименица (кутија
од лима).

Prise, шмр̀к: дај ми један *шмрк* бурмута.

Promenade, шеталиште, шетница.

Pyra (*Büschel*), прамен (косе, вуне, ма-
гле); прамичак, прам, прамак; прамење; чуше-
рак, чуна.

Spielerei, играчка.

Trompete, труба (**трѣба**), трубица; трубач;
трубити.

Faschanke (*Fasching, carnaval*), мѣсојеђе.

Feler, подгрешка, пометња.

Zugluft, промаха (промаја); промахује, шири ветар; ветрити, проветрити, промахнути' собу; ветрионик, као будионик, (*ventilator*).

Grob, груб, (**грѣѣ**); грубијанство.

Хасновит, (**пользѣнѣ**), користан.

Шантав, хром, хромац.

Шишаст, шиљаст, оштрљат.

Ајнфасовати, опточити, на пр. хаљину сѣрадом; опток, оно чим је хаљина опточена, (*Einfassung*).

Кошта, стоји, стаје: *стало* ме је толико и толико. (Руси кажу: *стоятъ*, — а: стоји, *er steht*: *стойтъ*. Испореди и латинско *constat*).

Речегирати, понављати: а она (лисица) отегне пјевати: „Болан здраву носи, болан здраву носи“. И кад је она ово једнако *понављала*, зашта је вуѣ.... (Нар. припов. 227).

Рисовати, цртати. Имамо глаголе црта̀рати, (*reissen, lineas daco*) и црта̀рнути (*einen Streich machen*). Место *рисовати* (од *Riss, reissen*, са *dazeichnen, Zeichnung*) могли бисмо лепо рећи *цртати*. Староме словенском *ур* у нас одговара *цр*, на пр. **урѣтало**, **урѣнѣ**, **урѣпѣ**, **урѣво**,

уръвъ, урѣвљенъ, урѣпати, у нас: цртало, црн, цреш, црево, црв, цр'љен, црпати; (у нар. песмама Црнојевић, а у србуљама **Урнојекић**; у Црмници се и данас каже: цртало). Само место **урѣшних** говори се *трешња* и *црешња*. Према томе, може се рећи и *црта* место **урѣта** (*Strich, Linie, Zug*), и *цртач*, *цртарије*, *цреуртити*, и т. д.⁽¹⁾

Шаацирати, шетати се; шетња, и т. д.

Штиковати, вести: везем; *штикерај*, вез: *везак* везла сеја тефтедара; *везење*; *везиља*.

Штрикати, плести: плетем; *штрикерај*, плетење; *Strickbeutel*, плетивача; *Strickgarn*, плетиво; *плетића* игла; *плетиља*.

Календар, свѣчаница, свѣчанѣк.

Локне (*Naaglöckchen*), кѡврчице, вѣтице.

Фамилија, породица, родбина; *зѣдруга*, (више породица у једној кући).

Фрајла (*Fräulein*), гдѣпоћица.

Место *госпођа* и *госпођица* говори се и „госпоја“ и „госпојица“, по свој прилици по

⁽¹⁾ Енглези немају друге речи за *zeichnen* (*reißen, ziehen*), него *to draw*, а то значи: *вући*, на пр. *the girl draw*, девојка *црта*, *the horses draw*, коњи *вуку*.

чакавском (и кајкавском) изговору, где се место *ђ* (*đ*) чује глас *ј* (*j*), на пр. пређа: преја, међа: меја, рођење: ројенје, Ђурађ: Јурај.

„Госпојице“, код нас би се рекло и удатој младој госпи, онако од прилике, као што и Италијанци своју реч *Signorina* гдешто тако употребљавају.

Коме је *госпођица* дугачко изговарати, нека се сети, да и француски: *mademoiselle*, и италијански: *Signorina*, није много краће. Енглези кажу: *a young lady*, а пред именом: *miss*, на пр. *miss Mary*. Руси веле *бáрышня*, (бојар-).

У Војводству се често може чути, да муж своју жену представља: „моја госпођа“. То је право немачки: *meine Frau*.⁽¹⁾ Французи, који баш у галантерији никоме не уступају, кажу: *ma femme* (моја жена); Енглези веле: *my wife*, (читај: мај уајф, *Weib*, жена); Италијанци: *mia moglie* (не *Signora*) и т. д. Кад Немци презиру *Weib* (жена), а милују *Frau* (госпођа), на част им! Али ми, кад преводимо с немачкога, разликујмо добро та два значења речи

⁽¹⁾ Али и Немци не приказују свога мужа: *mein Herr*, него *mein Mann*.

Frau, као и друга браћа наша, или, ако боље звони, као што чини и сав остали образовани свет, осим немачкога.

На послетку, ја мислим да би боље било рећи: *госпођица, ваша сестра* (*mademoiselle votre soeur*), него „ваша госпођица сестра“ (*Ihr Fräulein Schwester*); јер који на први начин каже, тај јој даје ту почасну реч, да је *њему* *госпођица*, (као што и Француз вели: *mademoiselle*, *моја* госпођица), а ономе је сестра, а не госпођица. У нашим народним приповеткама (на стр. 165) нашао сам ово: „У јутру устану *слуге*.... и отиду те пробуде *ђев*ојку, казујући јој, да *им* је *госпођа њезина маћеха* наредила да је воде у прошетњу“. Немци би рекли: *dass ihnen ihre Frau (Stief-) Mutter* и т. д., а наши би неки опет тим *немачким редом речи*: „да *им* је *њезина* *госпођа* *маћеха*, и тако даље“.

Непријатно осећање обузима човека, проматрајући толике непотребне туђе речи. Али све је то још далеко од истине, и право употребљавање туђих речи у говору не може се потпуно ни обележити. А од како с немачком

књижевношћу, а још више с Немцима непосредно, имамо посла, „другим туђим речима“ нема ни броја. Није само да многи научни изрази прелазе к нама, него се ето увлаче и имена за најпростије ствари.

Па шта ће бити најпосле од чистоте и лепоте нашега језика, ако се томе злу не доскочи? И сад је већ прешло меру, а сваки дан доноси му принову.⁽¹⁾ Или би зар коме мило било, да српски говор у опште буде овако чист и красан, као што је на пр. ова реченица: „*Шиацирала* сам по *конгу*, па била дигнута *фиронга* а отворен *иенцер*, па ме је ухватио *цуг*, те сам добила *ревматизам*“? Или ћемо у томе да се угледамо на Немце, те да и ми што пре дођемо до каква речника туђих речи: „У ком има више од 30.000 туђих речи, које се употребљавају у *говору*, књигама, новинама,

(1) Особито нам руже говор (по неким местима) употребљавање немачких глагола са српским наставком: *овати*, на пр. ајнемовати, ауфировати, бехаунтовати, бештеловати, ербовати, унтерхалтовати се, фергуновати, штеровати, и т. д., и то све без и какве невоље, већ само што га, или што је мрзи мислити, како би то српски рекао или рекла.

службеним и судским пословима.... *Неоходна приручна књига* за сваки век и све редове људи, а особито за чиновнике, ђаке, трговце, фабричаре и занатлије, уметнике, читаоце новина, и т. д.“⁽¹⁾ Од те благодати да нас Бог сачува, као што су и други језици без ње, осим немачкога! Та има језика, образованих језика, који свега тешко да што више имају својих речи, а не туђих!

Гдекоје туђе речи, као олакшица у обрту или прека потреба, могаше и могу још у говору како тако поднети. Али према потоцу од туђих речи, који прети све да поплави, ваља ставити насип, који ће га ограничити. *Прва ласт, потоња мука!*

Међу тим, нека нико не мисли, да се оне туђе речи, што су за избацивање, на пр. које

⁽¹⁾ In welchem mehr als 30.000 fremde Wörter enthalten sind, die in der *Umgangssprache*, Büchern, Zeitungen, ämtlichen und gerichtlichen Geschäftsstile etc. vorkommen, und hier mit ihrer Rechtschreibung und Aussprache erklärt werden. Ein *unentbehrliches Handbüchlein* für jedes Alter und alle Stände, besonders für Beamte, Studierende, Kaufleute, Fabriks- und Gewerbsleute, Künstler, Zeitungsleser etc.

ја овде наводим, могу све на мах потаманити и ишчистити, као да их нигда међу нама није ни било; или да их се у говору треба чувати као живе ватре. Доста, ако се онај, коме су неке српске речи биле мање познате, мало на њих навикне; ако их остали радо узаслушају, а и сами се потруде, да непотребне туђе речи замене изразима свога родног језика.

Особито би лепо било, и показало би да се понос нашим народним језиком, који се по негде беше приталожио, опет диже, кад би *јавно мишљење* од свакога образованог Србина и Српкиње искало, да говоре српски лепше и чистије.⁽¹⁾ Тим би се добило то, да бисмо се више упознавали са свима оним средствима, које нам језик сам даје, да дођемо до удесних и zgodних израза; оно што књижевност о томе доноси, више би нас занимало и налазило би бољега одзива. А то се све може удело-

(1) Они би онда говорили, на пр. *четврт*, место туђих речи: нем. «Фртаљ», тур. «черег», итал. «квѡрат»; — *врт* место тур. «башча», грч. «перивој», итал. «цардин»; — *кројач* место «терзија», «пинајдер»; — *крчмар* место «механџија», «бирташ»; — *месар* место «касапин», и т. д.... што се друге чистоте тиче, да и не спомињем.

творити тим лакше, што је у нас народни језик уједно и књижевни; што књижевност употребљава готовину речѝ *свега* српског народа, и остављајући на страну којекакве обласне речи, бира све „*најлепше, најобичније и најиритичније*“ изразе. *Остало*, што нам још треба, а овамо недостаје, *ваља узимати из блага које нам је остало од старих, из белих ризница наших, тако званих србуља*. И овако удешен књижевни језик, ваља да нам је углед у говору. Најпосле, ако је истина, да потребе, границе, преимућства и особине писања утичу на говор, и обрнуто: онда не може бити, а да и ми не прођемо без добрих или злих последица, онако како радили будемо.

У томе би могли највише урадити наши свештеници, наставници и чиновници, сваки у своме подручју, служећи се колико могу, и у писању и у говору, чисто српским изразима. На њих се понајвише и иначе свет угледа, па у многome и говори као поменута господа.

Да нам госпође и госпођице могу у томе много и много помоћи, лако ће се сваки уверити, коме је познато, шта учинише на пр. мађарске госпе за чистоту својега језика. Да



не беше њихова родољубива учења и заузимања, *нове речи* мађарске научне академије не би прешле, из академијских извештаја, у образовани свет мађарски, а преко њега и у народ!

На завршетку споменућу још, како нам се ваља чувати друге крајности, да не ударимо и ми путем незваних чистилаца у језику. За таку радњу згодно каже славни, напред поменути немачки филолог ово: „Не осећајући праве радости у красоти и обиљу својега језика, досадни тај пуризам (претерана ревност у чишћењу језика) гледа непријатељски да прогони и потамани све страно, где га год онази; незграпним ударцима кује он своје неподобно оружје. Оно што језик одавно има, за које он није ни знао, или што језику понајвише још и не треба, хоће он наонако силом да му наметне и натакари; слеп је код очију“. И заиста, „сковане“ се речи понајвише не разумеју, нити их ко може упамтити; оне се врзу само по неким књигама и новинама, које излишним новостима саме себи чине штету. На што, место неких у књижевности потребних туђих речи (које сваки, коме оне требају, раз-

уме, и које нико не мења без штете), на што, велим, ковати нове изразе? За што је, у најновије време, неким нашим писцима требало преводити реч *граматика* на „словница“? Граматика је ваља да: *наука о језику*, а не о *словима*; „словница“ пак одводи мисао више на ово последње. Не би ли по томе и *електричност* (од *ήλεκτρον*, хелибар) требало превести: „хелибарство“? И тако даље. Кома да се преводе речи: алгебра, логаритам, диференцијали, интеграли, тригонометрија, па и физика, хемија, и т. д., и како? Место „физика“, на пример, нити би ваљало „јестаствословље“ ни „природословље“, јер „слово“ у нас не значи: реч, беседу, говор, *науку*, него писмени знак, „букву“. Па онда, не може се сваки пут превести ни са *наука о том и о том*. Ето прво *физику* не би баш најудесније било назвати: *наука о природи* или *о јестаству*, кад тај назив приличи и хемији као и физици; а на послетку, тај је појам тако широк, да се у њега могу сместити и: зоологија, ботаника, геологија с минералогijом, и астрономија....

Али то је предмет истраживачких, строго научних расправа, а не овога чланка, који је

већином исход онога, што се до сад у књажевности нашој може сматрати као свршено, а у осталом је, што са својим разлогом, местимце, ја предлажем да се прими, ако буде угодно и удесно.

Седмица, 1856.

3.

КЊАЗ ИЛИ КНЕЗ

Новине веома помажу од неко доба, да се реч *кнез* (fürst, princeps), код многих и важних узрока који су на страни тога значења, све више запушта, а место ње, законима наше граматике (науке о гласовима) противна реч „књаз“ употребљава. Не може дакле нико замерити, што се у овим новинама то расправља, и што оне, по своме праву слободне употребе, хоће да се о томе која више проговори.

Као важан узрок, за што данас реч *књаз* ваља задржати, једни наводе: кад је у обичају, и затекла се тако, сад је већ не треба дирати. Али не мора бити све добро, што је у обичају, а историја те речи у књижевности нашој навешће нас на време, од кад је та тековина у нас. Ја овим не мислим објавити рат свему што је историјско, на против, и сам при-

знајем, да треба исторички истраживати; шта више, жао ми је, што се то није више чинило.

1° Из споменика старе наше књижевности може се сваки уверити, шта *кнез* значи, на пр. **И постави ове царе, другнѣ кнезе, нин владки** (Симеун Немања о Хиланд.); **кнезь и господарь вьсон земли оугровлахискон** (Опис древн. срп. у Светој Гори, стр. 2); или: **въ христа бога благовѣрни кнезь стефанъ** (стр. 79); **азъ жани даньдолъ кнезь доуэровьуски съ вьсьми болхри**, (уговор с краљем Владиславом, гледај Цветник срп. слов. I, 27); Прешн' отправи поклицаре || к Дубровнику св'јетлу граду, || *кнез'* и в'јећу шљући даре, || да м' у руке Ђурђа даду. (И. Гундулић, Осман, 8° пјевање); Од мужа тач племенита, || св'јетли *кнеже*, ти излазиш. (Д. Златарић); Пак дозивље *кнеза* Штаренберга. (Цветник I, 330), и т. д.

2° Та реч није ни могла друкчије изгледати, него **кнезь** или **кнезь**; јер кад носном гласу **а** (ен), у староме словенском језику, одговара у нас свагда **е**, на пр. **нма, уадо, патъкъ, клатва, внтазь, масо, поуати, сватость** и т. д., у србуљама: **нме, уедо, петъкъ, клетва, витезь**,

МЕСО, ПОУЕТИ, СВЕТОСТЪ, — то је и изговор речи **КНЕЗЪ**, према **КЪНАЗЪ**, са свим правилан.

3° На њезиној је страни и народни говор; који би иначе сâм био довољан.

4° Ево и новије књижевности, нека покаже, како она ту реч употребљава. Ја ћу овде навести само неколико примера, који су ми били при руци, а који се, до потребе могу умножити: Саксонски *кнез*, (Доситије у песми: Србији избављеној); Да је она, породица Рашковића, од стари(х) српски(х) *кнезова* лозе, (Стаматовић, Срп. Пчела за 1840); *кнез* Павле, (Давидовић, истор.); *кнез* Жарковић с *кнезом* Вукашином; или: Све жупани, велики *кнезови* || и војводе од српских земаља; или: од *кнегиње* краљица је већа, (Ј. Суботић, Краљ Дечански); Очевидно је, да им име од српске рјечи *кнез* произлази јер Хрвати умјесто *кнез* употребљавају жупан, (Ђ. Николајевић, Кнежевићи); или: Хрвоје Вукић, *кнез* Сплетски и велики војвода краљевства Босанскога. По том је призвала од приморских страна *кнеза* захумскога од Пантројевића, Стефана Штиљановића, (проф. Н. Исаковић, Опис Шишатов.); Због овакових многобројних догађаја, један краљ

српски звао је Дубровник склоништем несрећних *кнезова*, (Зрцало повјес. дубров.); *Кнез* Балдовин њи(х) предводи, (Ј. Ст. Поповић, Смрт Стеф. Деч., Београд 1849); или: Све је то једно, смрт не зна за *кнеза*, || нит' прави избор њезин закон строг. (Даворије, Нови Сад 1854, стр. 79); *Кнез* и *кнезови* у „Новом Завјету“ на више места; Четврти одред предводио је *кнез* Јакуб, (Т. Петрановић, Косовска битка); Румуни су се преселили у Буковину.... кад је *кнештво* Галичко било пало, (Чит. II, 173); *Кнезу* Михаилу М. Обреновићу. (Песме Бранка Радичевића); Бог јаки, господар, *кнез* мира, отац будућега века. (Писма о служби божјој, Нови Сад 1854, стр. 91). Вредно је приметити, да је реч *кнез* и у школске књиге уведена, (гледај Читанке за ниже гимназије у аустријском царству). Најпосле, и у самим овим новинама (и Дневнику и Седмици) на више места, и од различних дописника, долазе речи: *кнез*, *кнегиња*, *кнежевина*, и т. д.

Питање је сад само: откуда нам реч „књаз“ и за што се прима?

„Срп. Рјечник“ код значења „*кнез од кнежине*“ ово вели: „И сам Милош првијех го-

дина својега владања звао се и потписивао *врховни кнез*, докле га његови писари и друге удворице нијесу наговорили да се назове *кѣаз*. То, и историја књижевности наше сведочи, да се о оном не може рећи да се „затекло“, што се догодило пред очима многих наших старијих књижевника. Реч је „кѣаз“ дакле новијега времена, позајмљена из садашњег прквенословенског, или боље рећи из „славеносербског“ језика, који је онда владао, а узета је за разлику од кнежинских кнезова.

Ну да видимо: је ли у опште требало заустити реч *кнез* за то, и само за то, што има више значења? и, ако је тога ради требало заустити једно значење, питање је: које?

Пре свега треба да напоменем ово. Баш да нисмо имали речи за прво значење, ја мислим, да се опет не би могла изабрати реч „кѣаз“, као противна организму нашега језика, да га заступа, која као така не може бити примљена међу наше све дотле, док се тако рећи не обуче у српско одело; а како би онда изгледала, него опет *кнез*?

Па сад да пређем на само питање. Узмемо ли да треба заустити прво значење; то би мо-

гла противна страна с већим правом тврдити, да баш то значење ваља задржати као прво и право. За то нам је сведок корен саме речи;⁽¹⁾ за то је сведок историја најстарије српске књижевности, где она, колико је мени познато, не долази у позивија два значења. И само незнање порекла и историје те речи могло би нас навратити, да забацимо прво право значење, а остала да подигнемо као права, заборавивши да се и значења, речи мењају, те још како! Приличније би било дакле, да су зануштена друга значења. особито у кнежевини Србији, где су остали кнезови укинати. А није ни то баш преко потребно, кад се и онако говори и пише: Светли Кнез, Његова Светлост Кнез, и т. д.

А што се тиче самога начела: пуштати једно значење, ради разлике од других,⁽²⁾ —

(1) За **кѣнагъ** и **кѣназъ**, као и за још неколике речи на **азъ**, кажу данас словенисте јединодушно, да је германскога порекла: *chuning*, од кога је и данашње немачко *könig*, краљ.

(2) Као да се говори на махове, или у појединим речима, и то свака за се, па се не зна, које се значење мисли. А не стоји ли свака реч у реченичном слогу, који цео разговестно објашњава значење?

да речемо да је добро; то би се онда могло, управо би се морало и даље извести ово. Онда на пр. не би требало писати „цар и *господар*“, нити би Срби у двама српским кнежевинама смели рећи својим кнезовима: „*Господару!*“; јер се та иста реч употребљава као титула и трговцу и мајстору човеку. — Тако би реч „*војвода*“ требало заменити каквом туђом, на пр. дука или херцег, за разлику од: „војводе“ за Карађорђева времена, или од Херцеговачких и Црногорских „војвода“. И како се то не учини онда, кад Вучић и Книћанин посташе „*војводе*“, јер у самом Београду имају и Турци „војводу“, који им је неки кмет, „полицај“, шта ли? А особито Србима у Хрватској требала би друга реч, јер „војвода“ се тамо данас зове и: шумар, који иде на коњу. — И тако даље. Буд би нас то одвело? А ако то није добро, шта ће онда и у оном једном случају, код речи *кнез*?

Из свега тога излази, да треба писати: Кнез, Кнегиња, кнежевина, кнежевски, и тако даље.

Седмица 1856.

Под овим именом доносиће овај часопис (Србадија 1881 и 82) **погрешке противу језика**, које се налазе по новинама, часописима и богме и по књигама, не казујући имена пишчева (јер нам није стало до тога ко пише, него како пише), **са поправкама** онога, што се погрешно употребљава, казујући с разлогом како би ваљало, — чим га треба заменити. А надам се, да ће ме у томе потпомоћи и други моји поштовани другови ове струке.

Ваља разликовати између природнога развитка језика, и књижевнога, вештачког, који бива свесним утицајем што исправља. Таки намерни трудови иду готово једино на то, да створе општи језик на пољу дијалектима поцепаном. Али као што вртар не може никад од ништа створити нешто по самовољи, него са свим својим кушањем упућен је да оно, што

природно расте, у одређеним границама може само претворити; тако и књижевни језик постаје само на основи природнога. Као што се радња оних чинилаца, који крећу природни развитак, не може укинути каквим му драго облагорођавањем, тако то не може бити ни на пољу језика намерним исправљањем. Они раде поред свега утицаја непомерно и даље.

Бад језик не би био тако озидан на те-мељу онога што је заједничко у човечјој природи, он не би ни био згодно оруђе за општи саобраћај. А што то јест, доследно је да одбацује све чисто особно, лично, што хоће да му се наметне; да ништа не прима и не чува до оно, што је освештано слагањем многих особа, које су међу собом у свези, или боље рећи, што је потекло „из духа и у духу трајно живог народа“.

И ако је Вук написао прву граматику правог српског језика још 1814, (друго издање, пред Рјечником, 1818), онет се слабо из ње учило, јер већина тадашњих српских књижевника мишљаше, „да наопаке српске граматике и рјечници *славенски језик*, на штету српске цркве, у пропаст бацају“. И ако је Даничић

почео издавати своју научну граматику српског језика још 1850, па наставио 1858, 1863 и даље, опет се није одмах учило из тих књига, или у том духу писаних; него је тек око две десетине година, како се по нашим великим и средњим школама *почео* предавати српски језик како ваља, а тек је десетак година, од прилике, како се на тај начин *по свима средњим и вишим* школама свега српског народа предаје и учи. По основним школама нашим, на против, и данас још, негде се српска граматика учи *добро*, а у Србији све једнако *по старом*. Није чудо дакле, што множина српских књижевника, не само старијих него и средовечних, није учила српскога језика *по системи*, него *раисо-лично*, на дохват, и што се последице тога опажају још и данашњи дан у књижевности. Шта више, било је време, кад је многи књижевник мислио, да *матерњи језик* управо *не треба ни учити*, у школи ни иначе, јер њега сваки сам од себе зна, него само туђе језике. Против такога наопаког схватања, ја сам онда изашао, одмах у почетку свога филолошког рада, са једним чланчићем, под именом: „*Треба*

ли књижевници да уче свој језик“, који у главноме још и данас вреди. (Гледај напред стр. 3).

Овде ћу сад само још да додам оно, што о томе вели Хуитни (Whitney), славни испитач језика, из Америке („Живот и узраст језика“, 1875):

„Ко пробави године на свом духовном образовању и који целог свог века прикупља знања, тај умножава једнако ону готовину речи, коју је прибавио себи у свом детињем веку, те свој начин изражавања подиже на виши ступањ. На тај начин ваља да разумева, и разборито да научи употребљавати, обично благо речи образованог друштва, у коме је велики број техничких речи из појединих наука, које свакоме образованом човеку, бар у неколико, ваља да су познате. Па ипак биће читавих врста речи, које ће му бити необичне и нејасне, и начина израза, који премашају његово разумевање. *Нигде се не показује разговестније, да поједини свој језик задобива учењем и само учењем*; јер свако полагано умножавање његова језичкога блага око језгре, која је ту, врши се са свим просто и с поља: чувењем и читањем; а очевидно је, да тај по-

ступак, с потребним променама, није ништа друго, до наставак онога, што бива у детињем веку при присвајању оне прве језгре“.

Од оног доба много се којешта у томе променило на боље, које из напред наведених узрока (систематско предавање по школама), које исељавањем Турака, које умножавањем књижевних друштава, а које живљом, разгранатијом а једријом радњом књижевности, која језик намерно пречишћа, развија и унапређује, исправља и богати, утврђује и чува. Те тако ми данас не ћемо имати толико да примећавамо на гласове и облике, колико на неке речи и реченице (особине). У опште гласови и облици имају своје законе, који кад се изуче, онда је готова ствар (изузимајући акцентуацију), а речник и реченице приступачније су особном и туђем утицају. У тај тефтер може, према околностима, много којешта да се уведе, па наравно из њега и да се испише.

Природно је, да је језик у средини народа чистији и правилнији, него на крајевима својим, где се додирује с туђим елементима, као на пример, српски са италијанским, словенач-

ким, немачким, мађарским, румунским, бугарским, турским, грчким, цинцарским и шкицетарским, где је дакле више изложен квару. Али и средина кашто може да буде изложена квару, на пример, туђом инвазијом (турском и другом), насеобинама, и тако даље. Ну противу тога раде данас: школа, учена друштва, књижевност (особито повремена), пробуђена свест о народности и народном поносу.

Него има још једна опасност, од које нам ваља бити на опрезу, а та је, што књижевници, и нехотице, уносе у наш језик којекакве туђе особине.

Од неког времена наука и лена књижевност постадоше међународне. Што год изађе знатније и занимљивије у једној књижевности, то се одмах преводи на немачки, француски, руски, енглески, италијански, чешки и т. д. Тим су пре упућене мање књижевности то да чине, које за сада још више примају, него што крећу и упућују науку, и којима туђе књижевности требају да помогну при грађењу терминологије и као угледи за своје образовање.

Ми смо суседи с Немцима. То је за нас с једне стране срећа, а с друге несрећа. Прво

је, што је у њих велика *светска књижевност*, као ретко која; ту има понајљепшег цвећа и плода свакојаког, и свога и пресађенога из књижевности свих културних народа, што год тамо има знатнијега. А несрећа је за нас њихов језик, који је *осим осталих* језика, и по томе један од најтежих. Замислите вештачки језик поврх многих дијалеката, искварен философским **апстракцијама**, канцеларијским кићењем, утегама, предугим периодима и другим којекаквим заврзивањем, премногим сложеним речима, па и прекомерно и неприродно сложеним, лак у примању туђинскога, са много-различним а веома тешким стиловима, и што им књижевници, говото сви из реда, не ће или не умеју да пишу популарно, као у осталих европских народа. Дакле је и тежак и штетан по оне језике, на које се с њега преводи. У томе је немачки језик *јединствен у Европи*. Преводите с којега му драго језика: француског, енглеског, италијанског, никад не ћете погрешити толико противу својства и особина српскога језика, као кад преводите с немачкога. Отуда је, што ни најбољи немачки и у опште светски песници, зналци језика и иску-

ени вештаци у превођењу (Боденстет, Делиус, Симрок, Фрајлиграт, Шлегл, Тик, и други) не могу, по жељи својој и како они мисле да би требало, да преведу Шекспира на немачки, јер: ако преведу верно, није добро немачки, а кад преведу ваљано немачки, онда није верно.

Германизми долазе нам са више страна, али понајвише из Загреба. Томе су по нашем мишљењу два узрока: сâм незгодни положај Загреба, што се тиче говорнога језика, јер је у области дијалекта, који не годи баш књижевном језику, и — склоп тамошњега друштва. Главни град хрватски има истина академију за науке и уметности (од 1867-е год.), која се не само по броју, него и по каквоћи својих радова може мерити са многима старијим и боље снабдевеним својим другима, има више књижевних и уметничких друштава и лепо коло угледних књижевника, који много урадише и раде по свима гранама науке, књижевности и уметности, па и за језик, и за поправку поменутих незгодних стања; али познато је, да друштвени преображаји иду најспорије и најтеже. У Загребу је велики број немачких ста-

новника, који и ако се по мало хрвате, опет похрваћено и од почетка хрватско није све једно. Женске обично не знају књижевнога језика, а не ће да говоре дијалектом, који није тако леп као књижевни језик, па онда, место да науче поквишки, оне воле немчати. У Загребу имају и женску учитељску школу, какве у нас нема, али немају више женске школе, или да им и девојчице иду у гимназију као код нас, где би се нарочито предавао хрватски језик и све науке само на њему; него се женска деца понајвише даваху у *немачке* женске институте. На послетку, тек од скора предају се науке у средњим и вишим стручним школама на матерњем језику, а дотле се учило све на туђем, понајвише немачки, (Француски, енглески и италијански учи се мање). Па су и за професоре довођени Словенци, Словаци и Чеси, који су, мање више, опет навикнути да мисле немачки. Отуда је мало књижевника, који се освртаху да најпре виде, *има ли у народу за нешто речи*, или *како народ то говори*, него часом по немачки скроје *нову реч*, коју често нико не разуме. Већина је дакле књижевника, а особито чиновника („који у свима

земљама имају повластицу да кваре језик“), мислила и осећала немачки, те тако су се увукли у језик силни германизми, које је опет публика, што *немаше осећаја за језик*, примала без противљења. У кратко, најнеудесније сковане речи примане су без отпора, које кад би се на другој страни нашега народа чуле, где има тога осећаја, одмах би им се подвикнуло: *Иш, туђа!*

Што је у физичкоме свету завичај, у моралноме савест, то је у умноме матерњи језик. „У другим језицима, и кад смо вични њима, губимо, мање више, финоћу осећаја и разумевања“.

Од неко доба српска и хрватска књижевност не иду, као *пре*, напоредо (паралелно), него приближујући се једна другој (конвергирајући), тако да с временом могу постати са свим једна књижевност. Ко је то, а које што у Срему, *до*јакошњој Војничкој Крајини, Босни и Херцеговини влада службени језик загребачки, чини, да се и по српским повременим списима налази сада много више германизама и наказних речи, него *пре*. Ми ћемо особито на њих окомити око.

Примери не ће ићи по некој системи, него онако, како се у повременим списима буду јављали. Намера нам је прво, да оним нашим писцима, којима наука о језику није струка, а ради су ипак као добри књижевници да пишу исправно, помогнемо, да лако и брзо нађу што им треб ; а друго, кад се може писати и исправно и погрешно, за што би се чиниле погрешке, па да се на тај начин тисућама неукних читалаца уче штетноме из књиге, те да се тако вештачки квари језик, место, као што би требало, да га књижевност исправља, дотерује и усавршује.

Да завршим са д-ром Лазарусом (*Geist und Sprache. Berlin 1878*).

„Са учењем и употребом матерњег језика ступа човек у умну заједницу са народним духом; јер у језику је смештен цео поглед на свет, цео начин представљања, расположење и образованост, и сви појмови некога народа; како по множини садржаја, тако нарочито по развиту облика теоријске духовне радње. Али наравно, не присваја свако себи језик на исти начин и у истој обилности. Сународници се веома разликују по сили, коју добивају над

својим језиком, по маси, којом владају, по облику и финоћи, које себи прибављају. Као што су људи међу собом различни, тако им је и језик, и стил.

„Како ће и колико поједини у укупном мишљењу и говору захватити од свога народног духа, како ће и докле себе с њим саставити и њега у себи приказати, то стоји до величине дара и тежње његове. Али благо онима, који су не само сву неизмерну ширину и обиле, сву оштрину и лепоту свога народног духа схватили у својој радњи око језика, него и делима *свога* духа допринели, да се и једно и друго облагороди и усаврши у своме језику; којих лично мишљење постаде мисао народа. Јер језиком и у језику достиже човек најодлучније и најучиначније особност својега духа, а њиме задобива уједно и највиши резани лик општости, и најусрдније спајање са заједничким духом, коме припада. Па за то, благо онима, који златни звек нашега језика очистише од оклапина и згура досадне мешавине“, — и који показаше, као мало њих, да је српски језик, у најлепшем смислу речи, жив и то живи *бели орао*.

Прелазимо на примере.

1. *Заговарати*, значи кога разговором задржавати, и по томе није добра она творевина: *заговарати што*, у значењу: говорити за неку ствар, у прилог чему, у корист чега. У том смислу *заговарати* је превод с немачкога *befürworten*.

2. Таких творевина по немачком има више: *zweifel*, *двојба* (место сумња), *zweifelhaft*, *двојбен* (м. сумњив), *zweifeln*, *двојити* (м. сумњати, двоумити, сумњати се, посумњати се; сумњање, двоумљење), *verzweifeln*, *здвојити* (м. очајати, очајавати).

3. *Захвалити се*, то је немачко *sich bedanken*. Народ каже: *захвалити* коме на чем, без онога *се*. Тако и други народи, осим Немаца, кажу без *се*, као: руски *благодаритъ*, француски *remercier*, *rendre grâces à*, енглески *to thank*. — А захвалити се, у народном говору, значи: почети се хвалити, на пр. *Захвали се* жути лимун на мору: данас нема ништа љепше од мене.

4. Народна је реч *обавити*, кад је састављена од речи *об* и *вити*. Али неки канцеларијски људи створише реч *обавити*, сложену

од речи *о* и *бавити*, која би одговарала немачкој *erledigen*. По немачким канцеларијама *erledigen*, значи учинити да писаћи сто остане од актова празан, ослободити се од њих, опростити их се, па и: свршити посао; јер старо немачко *lêdic*, значи празан, слободан од чега, без жене (нежењен). И по томе, код немачких чиновника *erledigen* има више значења: 1° свршити посао, 2° гурнути га другом, отурити од себе, послати на „надлежни поступак“, одуговлачити, тако звани *schieber*, на пр. послати на извиђај, накнадну истрагу, вештацима на оцену; одбити од себе, што тобоже није властан за то, и тако даље, 3° ставити у архиву. Сва се та значења слажу у овоме: испразнити чиновнички сто од гомиле актова на њему, па ма на који начин, да се не рече, да није вредан. То сад треба да значи *обавити*, које ништа друго није до *бавити се о чем*, *бивати око чега*; али, ко само *јест око неког посла*, не мора га и свршити, то је дакле неодређено, налик на немачко *erledigen*, испразнити, решити. — Место тога, ми имамо реч *вршити* послове (*врх* и *ити*, учинити крај), *perficior*, свршити, извршити, изводити, — по-

слати тамо и тамо; — ставити у актове, у архиву.

Облике глагола *вршити*, свршити, ваља разликовати од другогa налик на њ (*врћи*, *врећи*). Онај се мења: вршим, они врше, врши, врших, вршах, вршећи, вршивши, вршио, -шила, вршен, -шена, — глаголска именица: вршење. — А овај има облике: *врћи*, вршем, они врху, врси, врхох, вршах, врхући, врхавши, врхао, врхла, вршен, -шена, — вршење и вршидба.

5. Немачко *leider*, каже се српски: на жалост, а не „жали боже!“, које се говори онда, кад се у највише случајева може рећи и „штета!“ (*schade*).

6. Налик на то, *збиља*, значи озбиљност: Говориш ли ти то од збиље? (озбиљски). Збиља! *à propos*! — А немачко *wahrhaft, gewiss, wirklich*, каже се *заиста*, а не збиља, на пр. он је заиста добар (а не: збиља добар).

7. Од неког времена почело се писати: *далеко* већи, (куда далеко?) место: *много* већи; а то је немачко *weit grösser*. — Тако је романтизам и германизам: *јак*о добар, место: врло добар, вeдма добар. Различни језици различно исказују овај прилог, као: латински *valde*, ита-

лијански *molto*, француски *très* и *fort*, немачки *sehr, stark*,⁽¹⁾ енглески *very, most*, руски *очень, весьма*. — Позната је шала или боље исмевање провинцијалних израза: *јако* болестан, и *здро*во слаб!

8. Градоначелник (*bürgermeister*) не ваља. Довољно је рећи: *начелник*, а ако се баш не разуме какав, онда додати придев: *градски* (варошки). Срби у Србији зову га *главни кмет*; француски се каже *maire*, енглески *mayor*, италијански *podestà*. Ко хоће да се увери, како је та реч сакато скована, нека покуша рећи: *срезоначелник* или *округоначелник*, место: *срепски*, *окружни начелник*, па ће му бити јасно, какве су то наказе у нашем језику.

9. Тако исто не ваља реч „*престолна-следник*“ (*thronfolger*). Црква вели само *наследник*, па се зна да је *престони*.

10. *Зрак, зрака*, значи у српском језику *sonnenstrahl, radius solis*, а *ваздух* је *die luft, aër*.

⁽¹⁾ *Starke mahlzeit, starke familie haben, starke summe, starke gesellschaft, ein starker violinspieler, man redet stark davon, stark spielen, stark gehen, sich stark irren.*

11. Место *велики*, говори се по југозападним крајевима и *вељи*, *а*, *е*; а тако исто има тамо (стајаће) *веле*, место: велико, као: *веле* добро моје. (Осим тога, *веле* значи много, као: *веле* једе = много једе). Од тога „веле“ сковаше *велесила*, *grossmacht*, (м. велика сила, велика држава). Французи кажу *grande puissance*, Енглези *great power*, Италијанци *le potenze* еуропее. — Да тако сложена реч није по својству нашега језика, увериће се сваки, кад покуша рећи: велеград или велеварош, велекнез, велеотац, Велебританија.

12. *Дочим* је књижевничка реч, место *док* или *докле*, или *а* (*während*). Као сложена од *до* и *чим*, она је „мелез“ (*hibrida*), као што би била „дотем“, која се не говори; јер се предлог *до* не слаже са шестим падежом, него са другим, на пр. *до* душе.

13. Ко не пише *лекар* и *лекарица* (лекарије, лекарина), него мисли да ће тобоже поправити народ речју *лечник*, томе ћемо навести: стар. *лѣкаръ*, *лѣуѣцъ*, рус. *лѣкаръ* и *врачъ*, пољ. *lékarz*, чеш. *lékař*, а у Словенаца *lëkar* и *lëčnik*; у Срба се знало за *лекаре* и *лекарнице* још у најстарије време, као што сведоче

и Народне Приповијетке (I, стр. 184). Друго, речи на *ар* не значе само занатлију, него у опште човека који што *гради, чува, има, милује, чим тргује* или *око шта ради*, на пр. колар, вратар, кључар, гвожђар, шумар, хмљадар, јабучар (који продаје јабукe и који их радо једе), златар, *лекар*, штампар; па онда: главар, господар, другар и т. д. На послетку, лекари су у прво време и били, не само *научни вештаци*, него су уједно правили и продавали лекове.

14. *Пристојба* је немачко *gebühr*; онда је боља грчка и општа европска *такса*,² (испор. исписна). — *Колодвор* (bahnhof; франц. gare; енгл. station, terminus; итал. stazione), *станица* гвозденога пута. — *Просвед* је латинско-немачка реч: Pro-test, про-свед (testis, сведок). Латински се каже: *intercessio, rejectio*, — *recusare, non recipere*. — *Провиђење* је латинска³ реч: *providentia*, српски се каже *промисао божји*. У том случају је *Промисао* мушкога рода, као и *смисао*, и имају обе за 2-и падеж наставак *а*: *Промисла, смисла*. Иначе: *мисао, замисао, помисао* и т. д. женског су рода, и имају за 2-и падеж наставак *и*: *мисли, помисли*. —

Убеђење, то је латински *convictio*, српски се каже *уверење, доказ*.

15. Народ каже: дућан код дуда, а то је крај дуда, пред дућаном стоји дрво дуд, (старо кон, конач, крај). Кад није било довољно знакова у *натури* за различне дућане, људи су почели сликати различне ствари, па су таке *сликане знаке*, обележја, „цимере“, истицали пред своје дућане. Тако је постало: код лава, код белог орла; (у оваким случајима, увек се каже *одређено* белог, јер се зна који, а не „код бела“, неодређено, ма ког), и т. д. — Али неки књижевници хоће тобоже да поправе народ, па кажу: *к лаву, к дуду*, а то је немачко *zum löwen, zum maulbeerbaum*.

16. Међу неударено начињене речи иду: *игроказ* (позоришна игра); — *упозорити* (обратити пажњу на што, казати коме да има позор на нешто, да пази, да гледа то и то); — *меродавно*. Немци имају реч *massregel* (*mesure, procédé; measure, manner of proceeding; misura, precauzione*); правило, поступак, начин поступања, а неки преводе и „мера“. *Nach massgabe*, према, (по мери); *à proportion, en raison de....; according to, in propor-*

tion to; a proporzione, in conformità, a norma, a tenore. — *Massgebender ort*, то је место, које може *наредити, издати уредбу* за нешто. Осим Немаца, ни један народ нема једне речи за то, а „*меродавно*“ место код неких наших књижевника — то је којешта; све „*мере*“, па опет радња понајвише не ваља. — Така је реч и *целисходан*, немачко zweckmässig. *Цел* је немачко *ziel*, а *сходан* није наше, а и композиција је саката. Руси кажу: сообразный съ цѣлью, полезный; Французи: conforme au but, utile; Енглези: conformable to the aim, usefull; Италијанци conforme allo scopo, all' intenzione. Ми имамо: *згодан, уде-сан, користан, према смеру*.

17. *Гледе* је стари глаголки придев; могао би се употребити као старински израз (архаизам) овако: *гледе то* или *на то*, то јест *гледајући* на то; али не као *предлог*, који се слаже с 2-им падежем: „гледе тога“, јер то је начињено према немачком *in anbetracht dessen*.

18. Неки пишу *гостиона, благајна* (м. гостионица, благајница), претпостављајући, да оно *ица* показује умањену реч. Али наставак тај

не значи у првом реду *умањену реч*, него просто означава чељаде или ствар женскога рода, као што наставци *ац*, *ак*, *ик* и т. д. показују мушки род, на пр. старац: старица, удовац: удовица (не значе малог удовог или малу удову), синовац: синовица, Сремац: Сремица. Велика је множина речи на *ица*, које су различно постале, а од којих ни једна не значи умањену ствар. Примера ради навешћемо само неке: близаница, ловица, мезимица, цуница; — берачица, видарица, вучица, голубица, другарица, канетаница, краљица, пауница, пријатељица, пророчица, сиромашница, снавачица; — белица, врућица, жутица, здравица, младица, мудрица, правица, тврдица; — бројенице, гибаница, званица, кућаница, посланица, сунчаница, тканица, ценаница; — воденица, леденица, лубеница, мученица, печеница, пшеница, шареница; — болесница, варница, двојнице, јутрошњица, напојница; — бакалница, берберница, гвожђарница, књижарница, ковачница, коларница, месарница, пекарница, ракицијница; — гостионица, деоница, дељаоница, кадионица, мешаоница, мочионица, парионица, поступаоница, умиваоница; — комовица, шљивовица; — ба-

новица Младеновица, учитељевица, госиница, пашиница, протиница; — бајалица, држалица, изелица, пропалица, ралица, ћуталица, уседелица, чистилица, жетелица; — вејавица, жеравица, ногавица, пијавица, рукавица, скакавица, тренавица; — бегуница, земунница, рукуница; — бубуљица, кукуљица; — кожурица, саћурица; — писалица; — наруквица; — шушљајица; — бољетица, крупатица, потркушица; — боквица, бујица, граница, грлица, даница, десетица, зеница, ивица, јарица, клица, мерица, отмица, пренелица, столица, убојица, удица, бурмутица. — Па тек онда долазе умањене речи: водица, горица, травица, ножица, ручица, ружица, качица, војводица, кутија и т. д. — Према свему томе треба говорити и писати: *гостионица, учионица, читаоница, благајница, ковачница* и т. д.

19. Шта је *новога*? то је латинско: *novum* *quidam novi*? Српски се каже: шта је *ново*? — Тако исто не ваља: *нешто лепога, таквашта*, место: *нешто лепо, тако што, или тако нешто*.

20. У *дослуху*, није српски. То није саставак предлога *до* и именице *слух*; него је

то турска реч: *дост*, пријатељ, и наставак *-лук* (српски *-ство*). У достлуку или у *дос'-луку*, значи дакле у пријатељству, у договору, у свези; а како је неки број турских речи у нашем језику добио данас иронични, подругљив смисао, то „у дослуку бити“, значи и *шуровати*.

21. Глагол *уиотребљавати* има у садашњем времену *уиотребљавам*, (погледај у Вукову речнику ову реч), а не „уотребљујем“. — На против, *свршивати* има *свршујем*, а не „свршавам“.

22. Од основе *мисл* (мисао), постаје придев *мислен*; он узима још и предлог *с*: *смислен* (и *несмислен*). И по томе треба писати *једномисленици*, (*једномѣслѣнникѣ*) то јест људи једних мисли, а не „једномишљеници“, („мишљен“ има трно значење: што је од другог мишљено, што други мисле о нама). Тако од именице *казна*, постаје придев *казнен*, на пример: *казнени законик*. — На против, од основе *мисли*- и наставка *ен*, постаје глаголски придев *мишљен*, а, о, (мисли-ен, да би се укинуо зев између два самогласна *и* и *е*, глас *и* ослаби у глас *ј*, а *ј* се слива са гла-

сом *л* пред собом у *љ*: мисљен, глас *с* пак, кад дође пред *љ* прилагођава се у *ш*, те тако постаје *мишљен*). Од тога глаголског придева, наставком *је*, постаје именица *мишљење* (по томе, не ваља писати: „мисљење“ или „мислење“, јер је ту *и*, потоње *ј*, умекшало *л*, а ово опет *с*). — Слично бива и са основом *казни* и наставком *ен*: (казниен, казнијен, казниен) *кажњен*, а од тога опет именица *кажњење*.

23. Има који не разликују *чињеницу* и *чиниоца*. Прва значи оно, што је чињено, дакле дело, догађај, (као што печеница значи оно, што је печено); а друга значи онога, који чини, или ствар, која нешто чини, чинитеља. Прва, дакле, има значење трпно (пасивно), а друга радно (активно).

24. Неки књижевници, кад је женско лице члан каквога друштва, пишу *чланица*. То је погрешно. У нашем језику има: *члан* тела, а у слици и *члан* винограда, *члан* закона, *члан* друштва, (осим тога, *чланак*, или глежањ, у телу, *чланак* у новинама). *Члан* се каже без обзира на мушки, женски или средњи род: члан закона, члан новина, члан друштва. Чланови

тела не мењају свога рода с тога, што припадају женској особи; женски нос, не зове се „носица“, или прет — „прстица“, или глежањ — „глежњица“ само за то, што су својина женске особе. То показују и други језици. Нико у немачком језику женског члана друштва не зове „mitgliedin“ (м. mitglied), у француском и другим језицима „membresse“ (м. membre, member, membro d' una compagnia). Према свему томе, ни у нашем језику не ваља казати „чланица“, место *женски члан друштва*.

25. Пређе су српски књижевници гутали глас *x*, па га нису писали ни онде, где треба; а данас упадају каткад у другу крајност, па га пишу и онде, где не треба. Тако на пр. пишу: *сиромах*, *хартуја*, без *x*, које ту има места, на против, пред речи: *рђав*, *ала*, *олуја*, *ора*, *ори се*, *ула* или *уља* не треба стављати *x*, а они га пишу. Рђав, на пр. долази од основе *руд* (рудети), *рѣд*, *roth*, и значи гвозђе, које је пошало првенило, за тим: квар у опште, па и морални. Слово *x* пише се данас: 1° где му је место по историјском развиту језика, 2° по великом делу данашњега

говора, 3^e по законима у језику, на пр. грлени гласови (г, б, х), при мењању речи, претварају се пред *и* у пискаве (з, ц, с), а пред *е* у непчане (ж, ч, ш), који грленима одговарају, као: прилози, руци, снаси; помози, реци, врси; — боже, човече, греше; може, рече, овршен; — а при творби речи, грлени се гласови претварају у непчане, као: дух, душа (духја); стреха, настрешница; сух, суна; сиромах, сиромашан, и т. д.

26. Придев и прилог *сигурно*, то је италијанска реч *sicuro*, која је, опет, постала од латинскога *sine cura*, без бригае. Српски се каже: *поуздано, јамачно, без сумње, за цело; уверен, утешен, охрабрен; без брига, (обезбрижен, обезбешен).*

27. Од именице *Париз*, придев је *париски*, а не „паришки“, као што је од *срез*: *српски*; Француз: француски. — „Паришки“ било би само онда добро, кад бисмо ми тај град звали „Париж“, као што чине Руси, Пољаци и Чеси.

28. Реч „*ушливисати*“, то је мелез: лоша српска основа *ушлив*, грчко-српски наставак *сати* и саставни глас *и*. Пре свега, „ушлив“

је лош превод с немачкога *einfluss*; *fließen*, не значи „пливати“ (*schwimmen*), него *тећи*. Па ни слика пливања не приликује, каже се: на *утоку* Саве у Дунав, а не на „упливу“, јер Сава у Дунав не „плива“ него *тече*, *утиче*. Имамо дакле: *утицати*, *утицање*, *утицај*, (јужно: *утјецати*, и т. д.), *уток*. Са овим глаголом нема никаква посла основа: *тицати*, *тичѐм*, (што се тиче), *дотицати*, *дотицати се* чега, или до шта, *дотицање*. Дакле, место „уплив“ ваља рећи *утицај*, а глаголски: *утицати*. — Друго, Срби узимајући неке глаголе из грчкога језика, творили су их овако: узму грчку основу, и грчки наставак за пређашње време *σ*, и српски глаголски наставак *ати*, на пример, *λείπ-ω*, *ἔλειψα* (то јест *ἔλειπ-σα*), *липсати*; слично: *κανονισани*, *мирисати*; (*патосати*), и т. д. Према томе постале су и неке турске речи: *севмек*, *севдим*: *севдисати*, *бојамак*, *бојадым*: *бојадисати*; *думенисати*, и т. д. Али од „уплив“, начинити „упливисати“, то је дво-струко сакато. — Таки је мелез и реч „занимација“, (место *занимање*), т. ј. српска основа, а латински наставак.

29. Треба писати *преклињати се*, *преклињање*, а не „приклињати се“ (гледај Вуков речник): Марко јој се куне и *преклиње*, — а то је клетва *преко* (*пре-*) клетве.

30. Глагол *воleti* има ове облике: волим, волиш, воли, они воле, воли, волах, вољах, волећи, волевши, волео, волела, вољен, вољена, (јужно: вољети, волим, волиш, воли, они воле, вољех, вољах, воли, волећи, волевши, волио, вољела, вољен, вољена). Осим тога, *воleti* не значи *љубити*, *миловати*, „*севдити*“, *радо гледати*, него поређено (компаративно), **већма воleti**, *lieber wollen*, мало: *Волим мастан капати*, него гладан плакати. Говори се и *највоleti*: Ја бих бурму *највољела*. — Тако исте облике имају и глаголи: *болети*, *горети* и т. д., дакле: *боли* ме глава, *боле* ме ноге; *гори* кућа, *изгоре* куму кеса; *болео*, *болела*, *горео*, *горела* (јужно: *болио*, *бољела*, *горио*, *горјела*) и т. д. — Овамо иде и *одоleti*, (јужно: *одољети*): *одолим*, *одолах*, *одоли*, *одолевши*, *одолео*, *одољен*.

31. Од глагола *корити*, *покорити*, облици су: *корим*, *кориш*, *кори*, они *коре*, *корих*, *корах*, *кори*, *корећи*, *коривши* (*пескоривши*),

корио, корен (покорен). — По томе не ваља: „корети“, „корео“, и т. д.

32. Од глагола *ломити*, *сломити*, облици су: да сломим, сломиш, сломи, они сломе, сломих, ломљах, сломи, ломећи, сломивши, сломио, сломљен. — По томе не ваља: „сломијем“ (ломим) и „сломијен“ (сломљен).

33. Неки писци не разликују глаголе са наставком *нути* од оних са наставком *ити*, а са *и* од основе пред *ити*, дакле *и-ити*. Од именице *промена*, постаје глагол *променити* (промена-ити, промену учинити), и има облике: променим, промених, промени, променивши, променио, промењен, (а не $\frac{e}{2}$ „променуо“, „променут“, „променути“). Таке исте облике имају: *наменити*, *изменити*, и т. д. Тако се исто мења: *канити се*, *наканити се*, *оканити се*, као: каним се, каних се, кањах се, кани се, канећи се, канивши се, канио се. По томе не ваља: „окајте се“ место *оканите се*. — На против, *поменути* (старо **помѣнѣти**), има облике: поменем, поменеш, помене, они помену, поменух, помени, поменувши, поменуо, поменула, поменут, поменута.

34. Бројна реч *сво*, има у средњем роду *све, свега, свему, све, све, свим, свем*, (а не „сво“, „свога“).

35. Глагол бити има у погодбеном начину: *био бих, био би, био би, били бисмо, били бисте, били би*. Облици *бисмо* и *бисте* стоје место *бихмо, бихте*, и ваља их писати састављено *бисмо*, а не „би смо“.

36. *Сирота* је именица женског рода, значи дете без оца и мајке, и мења се као *доброта*, дакле: та сирота, те сироте, тој сироти, ту сироту и т. д. Од те именице има и придев *сиротан, сиротна, сиротно*, и значи: *осиротети*, постати *сирота, сиротан* (сиротана), *сирак* (сирака). По томе се не може рећи: „сирот“ човек, „сирота“ жена, „сирото“ дете; — него кад се ко жали, онда ваља казати: *сиромах* човек, *јадна* жена, *кукавно* дете, *сиромашан, несрећан, потребит, (потребан), невољан (невољник, невољница), убог, божјак*, и т. д.

37. *Женскиње* је збирна именица, средњега рода, и мења се овако: то женскиње, тога женскиња, томе женскињу, и т. д. — Тако се исто мења: то *Ужице* (као срце), тога Ужица, томе Ужицу, у Ужицу.

38. Шта ће нам „гордост“, кад имамо у језику речи *понос* и *поносит* (*поносан*), ако је праведан, а *охолост*, *охол*, ако је неплеменит, недопуштен. „Горд“ је у старом гласио **грѣдъ**, охол, страшан, рђав; према томе и ми имамо *грдан*, *грђи*: *грдие* ране. *Грдно* велики, значи *ружно* велики, *нагрђено* велики.

39. О *Петрову*, не значи „лицем на Петров дан“, него *око Петрова дне*, а то је два три дана пре, или после, само не на тај дан.

40. У Руса реч „*дѣло*“ значи, између осталогa, и оно, што се српски каже *посао* (*affaire, angelegenheit, affair, affaire*). С тога ваља писати: министарство тих и тих *послова*, а не „дела“, (које у нас значи само *чињеницу* и *израду*; *that, werk; acte, oeuvre; act, deed, work; atto, opera*). Према томе, не треба писати ни „деловођа“ него *пословођа*.

41. „Поглавица земаљске владе *обнашао* је именовати“, то је немачко *hat zu ernennen befunden*. Хоће да каже: *нашао* је за добро, изволео је, именовати. Али „обнашати“ не значи у нас: *наћи* да треба, него „нашати“ значи *више пута носити*, а „обнашати“ — *више пута у наоколо носити*, — и то све да

бива, кашто, ради једнога „бесплатног пероводног вјежбеника“?! Српски се каже владалац изволео је *поставити*, *наименовати*, или само *поставио је*, *наименовао је*.

42. Придеви *једноставан* и *самòтвор*, а, о, (= једнотвор), значе у нас да је нешто од једнога комада начињено, немачко пак *einfach* каже се српски *прост*, *једнострук*, а не „једноставан“. Тако је: *племенита простота* — *edle einfachheit*, а „*простачки*“, то је: *просто*, у *ружном* смислу. — И у латинском језику *simplex* значи, што није сложено од различних саставних делова. Различни саставни делови могу бити и супротни, па за то се у грчком *διπλοῦς* зове онај, који друкчије мисли а друкчије ради. И по томе је *simplex* човек, у ком нема противности између речи и дела, који је дакле у свему једно. Тако је и у старијем немачком језику *einfältig* и *einfalt*. Али, на жалост, људи често више цене лукавство и препреденост, него просто поштење; отуда је, што се у многим језицима речи, које означавају поштење и простоту обичаја, праметну у појам шмоклана; или, што је опште, то је простачко. Као: *εὐήθης*, *simplex*, *ein-*

fältig, bon homme, прост; gemein, (allgemein).

43. У другој половини 15 века, после пронасти Цариграда, у време обнове књижевности и уметности у Италији, долазио је по неки учени исељеник цариградски и у Дубровник, да се настани. Отуда је у дубровачких књижевника по која грчка реч, као „перивој, поклисар, хар, харан, нехаран“, и т. д. (*περιβολή, ἀποκρισιάρης, χάρις*), а то је: *врт* или *градина*, *посланик*, *милост*, *захвалан*, *незахвалан*. Реч „перивој“, дакле, коју наши новији песници примише од Дубровчана, не значи друго до *ограда*, *заграда*, *градина*.

44. Глагол „рабити“ каже се српски *уио-требљавати*, а место *равнати*, *равнатељ*, говори се *уирављати*, *уиравитељ*. У светом писму (превод Вуков и Даничићев) долази на више места: *уиравитељи народни*. Иначе *равнати*, *иоравнати се*, значи *сотропо*; *сотропог*, *соп-сѣлѣи*.

45. Облици „почмем“ и „почимати“ не ваљају, према староме **поуѣнѣти** = **поуѣати** и **поуѣнѣнѣти**; него треба писати: *иочне* и *иочи-њати*.

46. У Дубровнику се говори *дражати*, *жа́м*, поскупети, и *дража́ње* поскупљивање, према речи *драг*, кад значи *скуп*. Отуда су загребачки чиновници за „лицитацију“ начинили реч „дражба“. Али народ то зове (јавна) *про-даја с надметањем*, *продаја на више*, као што, на против, „јевтимбу“, то јест „*minuendo*“ „лицитацију“ зове *издавање на ниже*. „Милован је давао за овога коња сто гроша, а Радован је надметнуо пет, па остао на њему (за 105 гроша)“, вели Вук у своме Рјечнику, код речи *надметати*. Српски и хрватски народ куповао је и продавао ствари јавно вековима, као што сведоче речи за то у језику, а не тек од 30 до 40 година амо.

47. Оглас или обзнану лицитације зову „изрок“. Државни закони и наредбе јавних власти треба да су популарно написани, то јест просто и разумљиво, јасно и ~~и~~разговорно, јер се упућују „свима и свакоме“. ²⁶Али се народу не баже, шта је управо „едикт“ (*edictum*) у овом случају: да је то, на пример, *службена обзнана*, да тај и тај суд *наређује јавну продају на више, нечијих покретних или непокретних ствари*, него се преводи реч по реч:

е-дикт, из-рок. А значи ли „изрок“ све оно, што се разуме по речју *едикт* (службену објаву, наредбу, заповест, судски позив у јавним листовима, копљачу, коју суд пободе ради јавне продаје), то нико не пита.

48. Таки се чиновници не обраћају *народу*, нити говоре *народним језиком*, него просто само *преводе са својих немачких прегледалица*, или *кују* сакато. Тако је „богостовје“, *kultus-angelegenheiten*, црквени полови, *jus circa sacra* („штовје“, још је не-органски, место *штовље*, као : *здравље*, а не „*здравје*“); — „без одвлаке“, то је *без одгађања*; — *тому слична раде*“, место *налик на то, (тому слично)*; — „*особујући си искуство*“, место *присвајајући себи искуство*; „*осебујно*“, место *особито, особено*; — „*сили-ти*“, место *натјерати, нагонити, принудити, приморати*; — „*оврха*“, место *извршење пресуде*; — *убиство, todtschlag*; а „*уморство*“, место *у напред смишљено убиство*; — „*новчана глоба*“, место *само глоба*, или *новчана казна*; — „*нови одставак*“, *absatz (alinea)*, место *ново правило, нов одсек, параграф, зачетак, нова врста, испрва, испрвице, из*

почетка; — „раздобје“, („добје“, неоргански, место *добље*; осим тога, нико не би рекао: „развремење“), место *време*, *период*, *епоха*.

49. Али један од најлепших примера варваризама, које српска Тоскана, Херцеговина, мора данас да чита у службеним својим новинама, јест овај: „почем су господа изасланици обскрбљени са достамоћним упутствима“.

50. *Обавијестити*, то је саставак од предлога *об*, глагола *вијестити*, и благогласног уметка *а*; али што је *уб*, у „убавијестити“, то не разумем. Ваља да је тако постало *по лажној аналогiji*.

51. „Одсудити“, не ваља, него *осудити*, од којег имају изведене речи: *осудбина*, *осуђеник*, *осуђеница*, *осуђивање*, *осуђивати*.

52. Многи данас пишу и говоре само учестане глаголе: *донашати*, *навађати*, *превађати*, *отварати*, место *доносити*, *наводити*, *преводити*, *отворати* и т. д. То могу чинити само они, који не знају језика, него преводе с немачкога. На пример: *превести*, *преводити*, *превађати*, све троје значи *übersetzen*, али се разликују у томе, што прво значи

einmal übersetzen, друго, трајно *übersetzen*, а треће, *mehrmals übersetzen*.

53. Неки облици и гласови почињу прелазити к нама из новог словенског (словеначког, крањског) језика. Тако, на примѣр, треће лице множине садашњег времена, од неких глагола, они имају двојако: са једним уметком *о*, као и ми, и са два уметка, најпре *е*, па онда *о*, као *pletô, rastô* (плету, расту) и *pletejo rastejo*; тако: *bežé, časté* и *bežijo, častijo*. Према томе, и по лажној аналогiji, може се провинцијално и код нас чути овај дужи облик: „плетеду“, „растеду“; — „бежиду“, „частиду“; па и „хоћеду“ „не ћеду“, (место *хоће, не ће*), и т. д. — У староме језику, имају придеви и именице **ЛЪГЪКЪ, ЛЪГЪКОТА** и **МЛЪКЪКЪ, МЛЪКЪКОТА**, који би, према томе, у нас требало да гласе: лагак, (лагка = лакка =), лака, лако, лакоћа, и мекак, (мекка =) мека, меко, мекота. Али се не говоре у свему тако, него по што се једном *г* прилагоди у *к*, а два се *к* замене једним, то онда, као што се каже *лака, лако*, тако се и у мушком роду вели *лак*, (испореди: *нелаг-од, лагле* и *лакше*); и као што се изговара *мека, меко*, тако и у

мушком роду кажу *мек*. Пољаци пишу *lekki*, *a, ie.* — *lekko; miekki, miekko*. Чеси *lehký, lehko; měkky, měkko*. Словенци пак имају *lahek, lahka, lahkost*, и *mehek, mehko, mehkost*. Према томе, и неки наши писци почеше писати *лашко, мезко*, а видели смо, да у нас тако не ваља. — У староме има трајни глагол **имѣти**, са овим облицима: **имѣхъ, имѣахъ, имѣехъ, имѣаь, имѣтъ; имѣнѣ** и **иманѣ**, (отуда: **имѣннѣ** и **иманнѣ**); на против **имамъ, имашн, имѣтъ; имѣи**; — учестано пак **принимати, вѣз-имати** и т. д. Према томе, Словенци имају: *imeti, imat; imetje, imetek, imetka*; — а ми Срби само: *имати, имам; иманѣ* и *иманѣ* (од *иман* и *имат*); *иматан, имашан* и *иматник*; *иманѣ* и *имовина*; *имавати* и *имавање*; а према староме **имѣтъ**, ђа и *имутак, имуѣе, имуѣи, имуѣан*. Само „иметак“, „имеѣе“ није наше, него словеначко.

54. Будуће време постаје у нас, кад се глагол *хоћеш* дода неодређеном начину: *хоћеш поћи*; али, кад „*ћеш*“ долази иза неодређенога начина, онда се (инфинитивни) наставка *ти* одбацује: *хвалићеш, илешћеш*, (изузимају се глаголи на *ћи*, као: *ићи ћеш*,

исти ћеш). У загребачкој околини пак каже се будуће време овако: „бумо видели“, (будемо видели), па онда и многи књижевници, кад не могу да кажу „ћемо видели“ или „ћемо видјети“, они пишу: „видјети ћемо“, или „видјетћемо“, место *видјетћемо*. Као иначе, тако и овде, они би од изузетка, да начине правило. Особито је чудно за песнике, како они могу писати неблагогласно „видјетћемо“, кад сав народ говори: *видјетћемо, видећемо, видећемо, без т!*

55. Има и таквих писаца, који кад се докопају једном *правила*, не ће да знају за *изузетак*. Али изузеци у језику вреде као и правила, јер их је створио цео народ. Само *погрешке*, које долазе од појединих људи, или са стране, немају никакве вредности, јер мењају језик неприродно. Именице на *а* имају за пети падеж једнине три наставка: *о, е, а*; — а не само *о*, на пример: жена, *о* жено! госпођица, *о* госпођице! Милица, *о* Милице! (неке речи на *ца*, имају опет *цо*: поглавицо, потурицо, кукавицо, пијаницо, несрећницо); Никола, *о* Никола! Милија, *о* Милија! Јелена, *о* Јелена! Марија, *о* Марија! Лука, *о* Лука! Милка, *о*

Милка! Сава, о Сава! Мара, о Мара! — Само она посебна имена од два слога, мушка и женска, која на првом слогу имају акценат врло дуг (´), творе пети падеж наставком о, мењајући акценат отегнути на снажни (˘), као: Сава, о Сава! Паја, о Пајо! Мара, о Маро! Стана, о Стано! — Према томе, погрешно је: о Маријо! о Софијо! кад је у тих имена пети падеж као и први.

56. Од именице: *среќа* (старо *срлшта*), придев је *среќан*, *среќни*, и *сретњи*, као *куќни* и *кутњи*, а „сретни“ и „сретан“ не ваља, није органски.

57. Именице: браћа, господа и деца, мењају се као „жена“ у једнини, дакле: деца, деце, деци, децу, децо, децом, деци. По томе се каже: има пет *браће*, (а не „браћа“), и: подај то *деци*, (а не „децама“).

58. Неки књижевници, особито песници, беже од речи *соба*, као од туђе (мађ. *szoba*, од латинскога средовечног *stuba*, као *szobor* од *стоборъ*, *colutna*; рум. *sobъ*, тур. *soба*, *нећ*), па су се заљубили у реч „одају“, која је тобоже наша и поетичнија. Али шта ћемо, кад ни та није наша, него турска; а ни *ода-*



чија није лепше рећи, него *собар*. Па ни општа словенска реч **нстѣба**, *изба*, *izba*, није словенска, него туђа: сред. лат. *stuba*, нем. *stube*, итал. *stufa*, франц. *étuve*. На послетку, ни *комора*, *камара*, није наша. Онда је најбоље држати се *најобичнијих* у нас речи *соба*, *велика соба*, *собар*, *собарица*, *собни*, или бар не прогонити их.

59. Глагол *расти* (*wachsen*) мења се овако. Неодређено: *расти* (место *расс-ти*, *раст-ти*, као: *плес-ти*, *место плет-ти*), *растем*, *растеш*, они *расту*, *растох*, *е*, *растах*, *аше*, *расти*, *растући*, *раставши*, *растао*, *ра́сла*, *ра́сло*, (*растен*); — *растење*. — Од овога глагола ваља разликовати други, који гласи *растити* (*sich begatten, vom geflügel, in eo*, управо *wachsen machen*), и има оваке облике: *растим*, *-стиш*, они *расте*, *растих*, *рашћах*, *расти*, *растећи*, *растивши*, *растио*, *-стила*, *стило*, *рашћен*; — *рашћење*.

60. Глагол *црпсти* мења се налик на *гребсти*, и има оваке облике: *црпем*, *-пеш*, они *црпу*, *црпох*, *е*, *црпах*, *-аше*, *црпи*, *црпући*, *црпавши*, *црпао*, *-пла*, *-пло*, *црпен*, *а*, *о*; — *црпење*.

61. Глагол *сиѡсти*, *сиѡсѣм* (retten), мења се налик на *вѣсти*, као: спасем, -сеш, они спасу, спасох, е, — спаси, — спасавши, спѡсао, спѡсла, -сло, спѡсен, а, о; — спѡсѣње. И по томе погрешни су облици: „спасити, спасио, спашен“ и т. д.

62. Глагол *јахати* има облике као *махати*, налик на *писати*, као: јашем, -шеш, -ше, они јашу, јахах, а, а, они јахаше, јахах, -аше, они јахаху, јаши, јашући, јахавши, јахао, јахала, ло, јахан, а, о; — јахање. И по томе погрешни су облици: „јашити, јашим, они јаше, јашећи или јахајући, јашивши, јашио, јашен, јашати“ и т. д.

63. Неки пишу „сневати“ место *снівати*. Овде и одговара староме **ѡ**, а нема за што да се замени са *е*, као што се не замењује ни у овим глаголима, где свуда у староме стоји **ѡ**: бивати, закивати, умивати, оснивати, пливати, покривати, називати, задивати, и тако даље. Па кад се не каже: „бевати, закевати“ и т. д., онда не ваља ни „сневати“.

64. „Дословно“ и „дословце“, не зна се шта управо значи: да ли по српски *писаће* знаке, или по словенски *речи*, немачко *buch-*

stäblich, или *wörtlich*. Српски се каже *од речи до речи*, или *слово по слово* (букву по букву). И други народи кажу: слово въ слово, буквално; *mot à mot*, *litteralement*, *à la lettre*; *word for word*, *literaly*; *parola per parola*, *letteralmente*.

65. Од речи *рука* имају изведене именице *ручник* и *заручник*. Тако од *порука* има *поручник*, то јест онај што издаје поруке, наредбе, заповести. И Пољаци имају *porucznik*, као и ми. Неки пак, према рускоме, пишу „поручик“. Али то је тако, као кад би ко рекао: „ручик, и заручик“.

66. У нашем кривичном поступку стоји „жалба на касациони суд“, то је по немачком *beschwerde an den kassationshof*. Али *an den gerichtshof* каже се српски *суду*, а не „на суд“, јер овде *на*, значи *против*, а против касације, као што је познато, нема места жалби.

67. Неки књижевници преводе латинско-немачку реч *process* увек са „парница“, али то је погрешно. Она има више значења, као: *парница*, *поступак*, *начин* и *ступања*, *развитак*, *напредовање*, *напредак*, *успех*, *операција* (хемијска), а у анатомији: *израслица*.

68. Речи „утаначити“ и „одрисити“ јесу мађарске (*tanács* и *rész*). Прва значи *доко-
нати* као у магистрату, *углавити* *утврдити*,
а друга значи *део: оделити, одвојити*.

69. „Кућу моју у тој и у тој улици по-
стојећу“. Овде у речи „постојећу“ имају три
погрешке: 1° У нас нема глаголскога придева,
„постојећи, а, е“, него се каже: *који посто-
ји*; 2° *постàјати* значи *мало стајати*, као:
почекати, мало чекати; потрчати, мало трчати,
и т. д., а 3° „постојећу“ је са свим излишно;
довољно је да се каже, на пример: кућу моју
у тој и тој улици, — продајем из слободне
руке. — То исто вреди и за: „Добро моје,
тамо и тамо, налазеће се“.

70. Од речи *лим* („тенећка“, *blech*), при-
дев је *лимен*, на пример: *лимена ошлица*.

71. Речи *детинство* и *удаљити* (од *де-
тини* и *даље*), треба писати меко, са *њ*, и
љ, а не „детинство“ и „удалити“.

72. Глаголи „сравнити“ и „поравнити“
значе учинити да нешто, што је било грбаво
или хрпаво, постане равно; а глаголи *иоре-
дити, исиоредити*, значе *an die seite stellen,
vergleichen, comparo*.

73. Грађански законик разликује: 1° *простога имаоца* какве ствари, 2° *држаоца*, држитеља, дршца и државину, (у законнику „притежатељ“), који има вољу и да ствар задржи као своју, 3° *власника, господара*, властитог, својину (у законнику „сопственик“), који има и право да располаже стварју. У новинама читамо „сахибија“, (место *власник* или *држалац*), а то је турски. Други опет, место државина и држалац, предлажу „посед“ и „поседник“, према латинскоме *possessio* и *possessor*; али *посести* значи у нас *узјахати*, *посед* значи *походу*, *полажење*, — а *поседник* *полазника*.

74. Немачка реч *dass*, не преводи се у нас свагда са *да*, него често и са *што*, на пример: „Банова је заслуга *да* су Мађари одустали“, треба „*што* су.... одустали“. „Тужан је, *да* не може нико рећи“, треба „*што* не може нико рећи“.

75. Турска реч „ћускија“ каже се српски *дзџб*, подигнути *што* на *озиб*, (гледај ту реч у Вукову Рјечнику), од *зџбати* љуљати, *зишка* колевка. „Полуга“ је само *stange*, од дрвета или метала, и не показује тако покретну везу,

као озиб. — За немачку реч „федер“, у часовнику, брави, колима, и т. д., предлагем *дипруга* (као дѣруга). Други језици кажу овако: *ressort (élasticité, metal élastique)*; енг. *spring*, итал. *molla*, рус. *пружина, рессора*. — У брави, катанцу или пѹту, на по се, каже се: пера, штенци, (перо, штене), језичац; али ни једна од тих речи није општи назив, а свака има по више значења.

76. Пишу „начел-иста“ (*човек од начела*), то је српска реч са грчко-романским наставком. — Така је шарена реч и „фијакер-иста“; француска именица *fiacre (carrosse de place)*, значи *најмљена кола* или *најмљеног кочијаша, возача*, нем. *miethkutsche, miethkutscher*, енг. *hackney-coach, hackney-coachman*, итал. *carozza da polo, vetturino*, рус. *наѣмная карѣта, извоѣщикъ*. Шта ту треба дакле још наставка *иста*? — Излишан је последњи наставак и у речи „етикеџ-ија“, место *етикет, -та*, франц. *etiquette*, итал. *etichetta*, нем. *etikette*. — „Секирати“, „секирација“, то је итал. *seccare, seccatura*, нем. *seckieren*, једити, љутити.

77. И неке туђеј речи пишу се наонако, које показују нашу спрему из латинског је-

зика, на пример: „експлодација“, место *експлозија*; „реферација“, место *релација*; — „*insignium*“, место *insigne*, множ. *insignia*. — Међу шарене сложене речи иде и „необузданологија.“

78. „Утеловити“, то је по латинском *incorporare* (и немачком *einverleiben*) начињена реч, које значи прво *унети у тело*, па онда и *узети тело на се*, *о-ва-уут-ити* (од старог **ПЛЪТЪ**, месо: *мекѡуѡт* коњ, то јест *меке уѡти*), нем. *verkörpern*. Италијанци говоре, поред *incorporare*, и *aggregare*, *associare*; *prendre corpo*, (*einen körper annehmen*), *incorporo*, т. (техничка реч, *vereinigung der güter*). Српски се каже: *саставити*, *придружити*, *ујединити*, *удружити*, (*удружба*, *unio*), *присјединити*, *спојити*; — *узети на се тело*.

79. „Образложити“, то је по немачком *begründen*. Италијанци веле *appoggiare a ragioni fondate* (подупрети ваљаним разложима), франц. *motiver*, *prouver*, енгл. *prove*, *make good*, рус. *доказывать*, именица: *доказательство*, *exposé des motifs*. Српски: *доказивати*, *навести разлоге*, *побуде*, *поткрепити разложима*; *доказ*, *навођење разлога*.

80. „Дугочасно“, то је немачко *langweilig*. Тај појам исказује се у другим језицима овако: франц. *ennui, ennuyer, s'ennuyer, ennuyant*; итал. *noia, annojare, seccare, tediare*; нем. *langweile, verdruss, lange weile machen, empfinden, langweilen, sich langweilen über....*; енгл. *weariness, tedium, to tire, weary, annoy, to weary one's self, get weary*; руски *скука, наводитъ скуку, скучить ся чѣмъ, скучать. досадный, докучливый* — *чувствующий скуку, скучный*; латин. *nausea (ναυσία), fastidium, taedium, (temporis) molestia, taedii plenus, odiosus*, гађење, јед, досада, чама. — У нас има реч *чама, langweile*: напала ме чама; даље, глаголи: *чамити, чамати, чамити, чамити, чамити, mit verdruss warten*, и именице: *чамљење, чамљење, чамитије*; осим тога, имамо *досада (и досадан), додијавање, нелагод (и нелагодан), дуго ми је време, једити се и једак бити*; а могло би се рећи и: *чинити коме чаму, досађивати му; (чамона, чамунав, чамотан); чамуља (капа)*.

81. Именица „пријем“ не ваља, него као што се каже *најам, зајам, појам, ујам*, тако ваља писати и: *прејам, прејамник, пријам,*

пријамни, (у староме **принимъ** место **принимъ**).

82. Сви бољи писци пишу данас *књижарница*, а не „књижара“, и имају право, јер речи на *ара* не одликују се баш лепотом, а често су и презорне, као: пухаре, множ.; — бадњара, брашнара, бувара, букара, гвожђара, грашара, гужвара, гуштара, дашчара, дудара, козара, кошара, лопатара, музара, пивара, подложара, свилара, сенара, стражара, угљара, црепара, штенара; — белара, врачара, гатара; — волујара, лудара, пустара, тунара, ојдара; — бабускара, људескара, мушкара. — На против, речи са наставком *ар-н-ица* значе (лепе) продавнице, као: воштарница, гвожђарница, књижарница, медарница, месарница, пекарница. Разлика између једног и другог наставка та је, што на пример *пивара*, *угљара*, *црешара*, *свилара*, *брашнара*, значи: где се пече пиво, угаљ, цреп, израђује свила, комору за брашно, а *пивница*, (од „пива“, кад значи *пике* у опште, има *пивница* = подрум у виноград), *угљарница*, *свиларница*, *брашнарница*, значи: продавницу пива, угља, свиле, брашна; *гвожђара*, *књижара* значе: просту

магазу, а *гвожђар-ница*, *књижар-ница* — продавницу, дућан, болту.

83. Речи „хасна“, „хаснити“ јесу мађарске *haszon* и *használ*; — „фајда“, „вајда“, „фајдисати“ и „вајдисати“ јесу турске, управо арнаутско *фајде*; — „полза“ и „полезно“ јесу старо словенско **ПОЛЪЗА** и **ПОЛЪЗНО**, дакле *полазно*; — а српски се каже: *корист*, *користан*, *користовати*, *користовати се*, *користити*.

84. Придев *ошћи*, *ошћти* постао је од прилога (адверба) *об* наставком *ћ*, управо *тјѣ*, те по законима српскога језика гласи *ошћ-и*, а старога словенског **ОБЪНТЬ**, откуда је и у нас *ошћ-и*. На против, од речи *скуп*, *скупски*, може само постати *скуп-штина* (ски, счи, *шч*, *шт*), а никада „скупћина“. — Овака су новачења црвена поша на врату млада човека, да боље упадне у очи.

85. Неки мењају „Галац, Галца“ (град у Румунији), место *Галаца*. Али то није српска реч или усвојена туђа, која се *свршује на два сугласна*, па да се по законима српскога језика између њих умеће благогласно *а*, које отпада кад дођу нови наставци, као *иалац*,

иали-а, него је туђа реч, која се мења као *иајац*, *иајаци*. Старијим нашим новинарима не паде на ум да мењају то име као српско, изостављајући *а*. Хоћемо ли и смемо ли у садашњем стању своје књижевности мање знати из науке о језику, него у досадашњем?

86. Не ваља писати „по вољи народ-а“, као што не би ваљало „по милости Бог-а“, него као што се пише „по милости *божејој*“, тако треба и „по вољи *народној*“. У нас у другом надежу за припадање стоји реч, кад има уза се какав додатак, а иначе се казује придевом за припадање, на пример: по вољи *српскога народа*, по вољи *народној*, (а не „народа“); — сабља *краљевића Марка*, сабља *Маркова*, (а не „Марка“). Ко хоће, може погледати који год закон или указ бугарски. па ће и онде у тој формули наћи придев *народна*, а не именицу *народ*. Зар Бугари јуче на ново оживели, па одмах добро, а ми обилазимо већ више од по века око свога државног живота, па погрешно! Случајно и Французи, који су у томе били прегледалица другим народима, кажу ту придевом: *et la volonté nationale*.

87. Наставком се показује свеза између казаногa у речи и оногa о чему се каже. Код имена то бива падежним наставцима. Што више падежа у језику, тим боље; јер се *свеза казује* њиховим наставцима *краће, удесније, јаче и лепше*, него описним реченицама. Тек кад нема падежа, онда се прибегава предлозима, (правим, и другим речима које се као предлози употребљавају), да се означе остале свезе, или предлозима и заменицама (као „чланцима“), да се замене падежи. У нас има *шести падеж за оруђе*, по чему се и сам падеж тако назива, (инструментал), а у Немаца га нема, него се казује описно. Отуда и неки наши књижевници, који преводе с немачкогa, или мисле немачки, или су се навикли на готове, укалупљене реченице, пишу на пример: „народу је у рукама једна слобода, *средством које може...*“, (немачко *mittels welcher*), место: *којом може....* — *Mittels post*, каже се: *поштом* или *по пошти*. — Тако натежу и други народи, који немају падежа, на пример Италијани: *mediante che, col mezzo; per via; per mezzo di che*. Тако и Французи, Енглези и други.

88. У нас имају речи: *мањкати*, *мањкавати*, *мањкавање*, и значе: липсати, црћи, скапати (о животињама). То је италијанско *man-
care di vita*. Али неки у нас хоће да употребе ту реч и у другом (италијанском) значењу њезином, као: *мањка* ми то, *мањка* ми оно, (*io
manco di....*). То се српски каже: *немам* то; *недостаје* ми то и то. Иначе се каже: *man-
care di fede*, не *сверовати*; *mancare d' ani-
ma*, *клонути духом*; *mancare di speranza*, *изгубити наду*.

89. Шта ће нам „чинбеник“ и „чибеник“, од „чин-ба“, па да се не разуме, код наших красних речи: *чиницац* и *чинитељ*, сложено: *штето-чицац*, *штето-чиња*, *штето-чињаст*, и изведено: *штет-н-ик*; *добро-чицац* и *добро-твор*, *зло-чицац* и *зло-твор*?

90. „Несмиљено“ такођер је тамно, (у Словенаца *smiliti se*, *смиловати се*): српски се каже: *немилице*, *немилостиво*, *неумољиво*. — Реч *свећеник* треба писати и по јужном говору *све-*, а не „*свје-*“, јер јој је основа *свет*, старо **свѣтъ**, а не „**свѣтъ**“.

91. Германизми су: „напучен“ (пук, *bevöl-
kert*), за које имамо глаголки придев *насе-*

лен и прост придев *населан*, *насеона*; — „наравовјерна“ истина, (*naturgetreu*), место *сушта*, *чита*, *природна* истина, истина која одговара природи, *слаже се*, *поудара се* с њом; *naturel*, *conforme à la nature*; естественни, сообразни съ природою. — „Вјеродостојне вијести“ (*glaubwürdig*), место: *којима се може вјеровати*, *поуздан*, *вриједан вјере*, *достојан вјере*; *digne de foi*, *authentique*; *credible*, *authentic*; *credibile*, *autorevole*, *autentico*; достовѣрный.

92. А какве су тек ово настране речи: „истодобно“ (*у исто време*), „истославни“, „службеноуљудно“, „горехваљени“, „туземни“ (*домаћи*, *отачанствени*, *отаџбени*), „туземство“ (*отаџбина*, *отачанство*, *домовина*, *постојбина*, *завичај*; *домородац*, *отаџбенѣк*)! Од ино, *anders*, имају сложене речи: *индовјерац*, — *вјерка*, *индокрѣпѣ*, из друге земље, *инострѣнац*; од туѣ: *туѣин*, *туѣинац*, *туѣинка*, *туѣина*, *туѣинство*, *туѣозѣмац*, *туѣозѣмка*, *туѣоземскѣ*; од стран: *страњскѣ*.

93. Наши законици пуни су погрешака противу језика. Да не говорим о Зборницима закона и уредаба у прво време, нити о Грађан-

ском законуку (1844), који је „сединама украшени старац“ међу нашим законцима; већ да узмем само законике од 1860 амо. Ту је пуно непотребних туђих речи, као „ћурија“ (*мост*, *мѡста*, *мѡсна* стијена. *Мостар*, *подмѡстити*, *подмѡшћавати*, — *вање*, *премѡстити*, *пријећи* воду мостом, *премѡстити се*: Марица *се* вода *премостила*, од добријех коња и јунака); „ханс“, „хапсана“, „хапсеник“, „хапсити“, „хапсанција“, (*затвор*, *затворница*, [*робијашница*, *тамница*], *затвореник*, [*сѹжањ*, *сѹжњичар*, *сѹжањскѹ*, *сѹжањство*, *робија*, *робијаш*], *затворати*, *затворити*, *тамничар*; још у староме словенском има **затворѣникъ**, и значи човека од затвора, то јест калуђера; *заточник* је човек под обвезом, који се затекао некое; испореди: *заточ*, *зарок*, *онклада*); „касапин“, „касапница“, (*месар*, *месарница*); „механа“, „механција“ (место српске и опште словенске речи *крма*, *крмар*, *Крмари* село, *крмарски*, *крмаров*, -арев, *крмарица*, *крмити* вино, *крмити* на пр. јабуке, то јест продавати на мало, *крмљење*; — *гостионница*, *гостионичар*); „аренда“, „арендатор“, (*закуа*, *закушник*; *закушити*, *закушљивати*, *закушити*—

на); „оџак“, (*димњак, димњачар*); „пенџер“ (*прозор*), и тако даље.

94. Ту долазе *глаголски придеви* (партиципи) каквих нема у српском језику, као: „о извињујућим и казну умаљујућим околностима“, „о олакшавајућим и отежавајућим околностима“, (*коме нема кривице, коме се кривица узима за мању, коме ли за већу, олакшица, отежица*); „тичући се“, (*који се тиче*); „истражујућа и следејућа власт“, „о одсуствујућим и одбегшим кривцима“; „следеће“ (*ово; као што долази, као што иде*); „предидући“, „под суд падши чиновник“, „отпуштајућег се“, „прописати се имајућем“, [*који ваља прописати*], „наступившег“, „заблудившег“, „бешчастеће казне“ (*које бешчасте, срамоте*), „дејствитељно постојећи“, „ председавајући судија“, (*који председава*), и тако даље.

95. Осим тога, ту долазе и други облици и наставци, каквих нема у српском језику, као: „казним, о, а“, (*кажњив*), „видим“, (*видљив*), „казнитељни завод“ (*казнени*), „поучитељни“, (*поучан*), „примиритељни“, (*примирни, умирни*), „предваритељно“, (*најпре, претходно*),

„убедитељно“, (начином који уверава, уверљиво), „дејствитељни, о“, (*иправи, заиста*).

96. Реч „пред-осторожност“ Руси кажу само „осторожност“; она долази од речи *стража*, руски „сторожа“, и по томе „остражан“ је онај који *стражѝ*, који има позор на нешто. Српски се каже *смотрен, смотреност*. — „Торжанствено“, није добро посрбљено; та реч гласи у староме **трѣжъство**, и по томе би српски било *тржанство*; она долази од основе *трѣ* (пијаца), и значи: оно што бива на тргу, а то је *светковина; свечано*. — „Удовлетворити некому“, „удовлетворење“, каже се *задовољити кога, дати коме задовољење*. — „Благодејање“, *добročинство, поциора, корист* (*beneficium juris*). — „Дејствовати“, *радити, порадити, деловати*. — „Под ведомством друге власти“, у *подручју* друге власти, *подручник, -ица*, („подчињени“); руско „вѣдомство“ *departement, ressort, juridiction*. — „У вопросном злу“, у злу о коме је реч; зло *под питањем*. — „Топрв“, *тек, истом*. — „Сажитељи и поданици“, *становници, и држављани* (државни грађани). — „Благовременно“, *на време, за рана*. — „Дозвоље-

ње“, „дозвола“, „дозволити“, *допуштење*, *допуст*, *допустити*. — „Верозакон“, („верски закон), „верозаконски“, *вера*, (*закон*), веровни, вероисповедни. — „Опредељење“, *одредба*, *намена*; на место *свога позива*. — „Притежање“, „притежалац“, *државина*, *држалац*. — „Оби-талиште“, *стан*. — „Художество“, *уметност*, (*kinstgewerbe*) *вештина*. — „И овима подобна“, и тако даље; „подобан“, *сличан*, *налик* на што; у српском језику *подобан*, (гледај ту реч у Вукову речнику) значи *згодан*, *удесан*, *кадар*, *вичан*. — „Сујеверије“, *ипразноверица*; **соуџ** у староме значи *ипразан*, *ташт*. — „Ро-дооскрвљење“, *скврњење*, *скрнављење* рода. — „Уподобљава се“, *наликује*, *пореди се*, *изједначује се*. — „Спрам“, *према* (стари придев **прѣмъ о, а**). — „Правитељствени“, *државни*, *влади*, *државне управе*. — „Опетојатељство“, *прилика*, *околност*, *оно што*. — „Заточење“, *сужањство*, (гледај напред под 93). — „Упражњавати“, *вршити*, *вежбати* (то јест вешт-бати); у нас је *уипразнити* по значењу *налик* на *ипразнити*. — „Обвињени“, *окривљени*. — „Доказатељство“, *доказ*; *сведоџба*, *zeugen-aussage*, *исказ сведока*; *сведочанство*, *zeug-*

niss. — „Справедљив“, *правичан.* — „У вештештвености“, *у главноме, по материји, битно.* — „Подробно“, *појединце, у поједино-стима, на по се, потанко, опширно.* — „Прозроковати штету“, *оштетити, учинити штету, оштећавати.* — „Чрез то“, *тим;* „дело, чрез које какав човек живот изгуби“, *дело, којим какав човек....* — „Из користољубља“, *користи ради.* — „Из сладострастија“, *ради срамотне телесне насладе.* — *Из пакости, из освете, из немарности и непажње.* — „Предумишљено“, *напред смишљено;* „предвидети“, *напред видети;* „горепоменути“, *напред поменути или горе поменути, ако је за-иста на горњој страни листа.* — *Застарела злочинства и пресуде; али не „о застарелости“, јер то је abstractum, него о застаревању.*

97. „Покушај“, узето је по немачком *versuch*, па се онда мора писати читава књига тумачења, да то *није проба, приправа, сиремање* и тако даље, него да је *недовршено дело;* а да је узето по францускоме *le complotement de crime*, онда би се рекло *започето злочинство*, па не би требало коментара. — „Повторно суђење“, *поновљено суђење;* кад је

по други пут дело учињено. — „Ислеђење“, истрага, истражни судија, довршити истрагу („дослеђење“). — „Закључење“, завршетак, свршетак, крај; одлука. Све нешто откључавају и закључавају, као бравари; а то је отуда, што у немачкоме *schliessen*, *schluss*, има различна значења, као: затворити браву кључем, обузимати, завршити, подвезати уговор, углавити, уговорити мир, опшестарити, друштво за себе, засебно, (*geschlossene gesellschaft*, *società privata*), зачелити, приљубити се (о хаљини), замладила се, замирила се рана, исилатити, намирити рачун, загрлити, одлучити у мислима, судити умом, изводити. Хоћемо ли у свима тим и многим другим случајевима преводити „закључити“, „закључавати“? — Предлог до, *usque ad*, значи свршетак каквог примикању, доћи до краја, до ивице, али не прећи границе. Тако доћи до цркве, значи доћи до ње, али не ући унутра; тако и за време: од 1 до 15 априла, значи без 15-ога. У нашим законцима, на против, до значи понајвише *inclusive*, то јест „рачунајући и тај дан“. — „Наплату ће удејствовати“, *наплатиће*. — „Замењеник“, има трп-

но значење, то јест онај који је замењен; а заменик значи човека од замене, то јест онога који замењује. — „Делокруг“, круг радње, круг посла; „сходно кругу“, према кругу. — „У смотрењу“, гледајући на то, с погледом на, што се тиче, с тога што, уважавајући, судећи по, из разлога. — „Подозрив“, сумњив, подозрив, (пода-зрети, подавити, пода-дрети, пода-сути и т. д.). — „Бодар“, бѡдар, старо **бѡдрѡ**, од корена **бѡд**, **боѡд**: **бѡд-ѡти**, бити будан, бадњи дан, бадњи вечер. — „Благо обичаји“, добри обичаји; „благ“ значи у нас који није оштар, кисео, љут. — „Благонаравије“, морал; „нарав“ значи у нас што и *куд*: добре нарави, добре *куди*, *die gemüthsart, das naturell*. — „Казн, казни и казан, казни“, казна, казне, као *песна*, (*чѡснь*) и *песма*, *басна* (*бѡснь*) и *басма* у другом значењу. — „О преступљенима и истуљенима“, *преступи*, *истуи*, (још у староме **прѣстѡплѣ**). — „Надлежатељство“, ове речи нема у Руса; они имају само *надлежатѣ* и *надлежащій*, а власт и звање зову: *начальство*, *законная власть*; *должность*, *звание*; *убѣздѣ*, *округѣ*. У староме словенском има **надѣ-**

ЛЕЖАТИ, *imminere*, то јест *лежати над*, *бити над*, дакле опет *власт*. Други народи зову: *autorités, tribunal; charge, office, bailliage*; — *authorities, tribunal, court of justice; charge, office, place, bailiwick*; — *magistrato, luogo competente, appartenenza, autorità; carica* (терет), *impiego, officio, podesteria, tribunale, dovere, incombenza, funzione*; — *behörde, amt, gericht*. — Српски се важе: *власт, властан*, („надлежан“), *власноћа* („надлежност“); *дужност*, *звање*; *начелство*, *капетанија*, (а полиција, кватр, за Београд), *градска (варошка) кућа* (*hôtel de ville*), *општинска кућа*, *судница*; *суд*; *служба* (служба није дружба), *службовање*, *службеник*, *службено*, *посао*, *пословати*, *-ње*, *последџи*, *посленџ дан*, *доба*, *посленик*; *чиновник*, *канцеларија*, *писарница*.

98. Ситније погрешке, као: „сретство, блажије, оружије, ајдук“, и тако даље, место: *средство, блаже, оружје, хајдук*, не ћу ни да помињем. Судија и управни чиновник треба да поштују законе као светињу, и да их наводе свагда оним истим речима; а они овако по неки пут долазе у тај положај, да им не

могу одобрити спољашњег облика, језик, нити их смеју навести од речи до речи, а да се не изложе подсмеху. Ове и друге силне непотребне туђе, или наше обласне, помесне или застареле речи, као и друге неправилности и погрешке нестале би из наших закона: 1° кад се *основе за закон* не би нагло израђивале, 2° кад би се у комисију за њих бирао и по који филолог, 3° кад би се обзнањивала имена главних радника у таким комисијама, ради већег јемства и моралне одговорности, 4° кад таки радници не би пролазили без „награде“, бар моралне, ако не и материјалне; а не, да се сваки час позивамо на закон о чиновницима грађанског реда. По дојакошњем излази, да у нас, који више зна, за онога је горе, јер докле се други са истом плаћом шећу, дотле он мора да ради; а и морална им је награда једна. На послетку, не треба заборавити ни ону нашу пословицу: „каква служба онака и плаћа“, *и обрнуто*. Само на тај начин, ја мислим, престале би и у нас тако бујно да цветају оне врло честе „измене и допуне“ у законима.

99. Имена слова, средњег су рода: то *аз*, то *буки*, то *слово*, то *бе* (*b*), то *це* (*c*), а не, тај *бе*, тај *це*.

100. „Акопрем“, *et-si, wenn auch, obgleich, ob schon* каже се: *и ако* или *ипрем да* (*прѣмъ, о, а, прав, о, а, право да, управо да*); „акопрем“, била би тавтологија, два пута једно исто: „ако-ако“ или „премпрем“. Пре више година, кад још није било српске школске књиге за општу историју, ђаци су у једној српској гимназији учили из уџбеника латиницом штампаног. Један одсек почињао се овако: „Акопрем је град освојио....“ Србо, не разумевајући управо шта је то „акопрем“, а видећи велико *A*, помисли, биће какво посебно име, те почне овако казивати тај одсек: „И по што је освојио град Акопрем....“, и тако даље

101. Предлог *против*, који гласи и *проћ*, *проћу* (*сироћ*, *сироћу*), био је негда прилог, *adverbium*, (као и *ипрем*, *ипрема*), а ни данас још није свагда предлог, по томе уза њ трећи падеж има своје значење као и уз друге речи, на пример: У очи њему *против* стадох. Не могаху *противу* стати *ипремудрости* и *духу*, којим говораше. Јер нам је познато

за ову јерес, да *јој* се свуда на *суирот* говори. Ја ништа не учиних *противно* народу и *обичајима* *отачким*. За што се може пук одметнути и *протива* окренути истому краљу. Духну на *суирот* њему буран ветар. — Али се ова реч, држећи се падежа, изједначује с предлогом, и онда је обичнија с другим падежем, као: Ми родитеља својијех нијесмо шћели слушати, него *противу* њихове воље све друкчије радили. — Стари су облици те речи: **протнѣжъ, протнвоу, протнѣжъ, протн; протнѣжъ, протнѣа.** — Облик пак „проту“, колико је мени познато, нигде не долази, ни у народном говору ни у најстаријим књигама.⁽¹⁾

Али неки књижевници баш тај никаки облик („проту“) најрадије употребљавају, кад хоће да начине германизам, на прилику: „протупредлог“ (*gegen-vorschlag*), место *противни предлог*, *суиротни предлог*. У осталом немачкој речи *gegen* не одговара у нас сваки

(1) У речи *прот-уха*, основа је *прот'*, а наставак *уха*, као и у: *псенељ-уха*, (*дивља лобода*), *ђиш-уха*, или мушко: *коњ-ух*, (*коњушар*), *кож-ух*, *оч-ух*, *реша: рен-ух*, *трб-ух* (*голотрб*), *орух: орлушић*.

пут *против*, него на пример: gegen-absicht, каже се: противна намера, gegen-antwort одговор на одговор, gegen-befehl промена заповести, gegen-beschuldigung узајамно окривљење, gegen-besuch враћање походе, gegen-beweis опровргнуће, gegen-compliment обратни поклон, gegen-einander један против другога, један према другоме, један за другога, gegen-einander-haltung суочење, gegeneinander berechnen (compenso) пребити једно за друго, gegen-forderung узајамно потраживање, gegen-kaiser анти-цар, супротни цар, цар противне странке, gegen-seit: наличје, gegen-stand предмет, gegen-stimme други глас, gegen-fuge, контра-фуга, gegen-stück (слика и) прилика, друга каквој слици, un pendant, im gegentheil на против, gegen-gruss от-поздрав, gegen-bürge други јемац, gegen-list brauchen употребити лукавство против лукавства, contradicere преприцати, gegen-schein одсевак, повратна признаница, gegen-wehr одбрана. — У овим и оваким примерима не може се свуда просто само напред ставити ни добра реч *против*, а камо ли саката „*проту*“.

102. *Мимо*, то је један од оних предлога, који се слажу само с четвртим падежем, на пример: Пролази као *мимо турско гробље*. Кад је ишао *мимо цркву*. *Мимо свет*. *Мимо остале људе*. Да сам што преко вере и *мимо реч своју* учинио. — Према томе, не ваља „мимо закона“, него *мимо закон*.

103. Треће лице множине садашњег времена и глаголки прилог садашњег времена имају један наставак, (пун **нтъ** или крѣ **нт** и **јъ**, којим постају облици: **плето-нтъ**, **хвали-нтъ**, **трѣпи-нтъ** — **плетѣтъ**, **хвалѣтъ**, **трѣпѣтъ** и **плетѣшт-н**, **хвалѣшт-н**, **трѣпѣшт-а**). Према томе, може се за практичну потребу изрећи правило, да глаголки прилог (о коме је реч) постаје од трећег лица множине, дометком наставка *ћи*, на пример, дају: дајући, признају: признајући, шаћу: шаћући, пишу: пишући, јашу: јашући, пеку: пекући, врху: врхући, хвале: хвалећи, трпе: трпећи. Од тога правила нема изузетка. И само *хоте-ћи* је правилно, према старијем облику: они *хоте* (**хотѣ-нтъ**, **хотѣтъ**, **хотѣтъ**, **хотѣ**) или *те*, место млађег облика: они *хоће* или *ће*. С тога су погрешни о лица: „шаћујући“, „хтејући“; а „давајући“

и „признавајући“ били би добри кад бисмо и ми на овом крају говорили: давам, давају; признавам, признавају.

104. Не каже се „доста тога“, или „доста до тога“, него *доста то*, (genug an dem).

105. Германизам је, кад се каже за дечка: „десет година *стар*“ (zehn jahre alt). Српски се каже: десет му је година, или, има му десет година. Редак је народ, који каже као Немци, да су и деца од године дана *стара*. Италијанци веле: in età di vent' anni, од 20 година, има му 20 година, (управо: у веку, дѣби, врсти од 20 година), zwanzig jahre alt; quanti anni avete? Колико вам је година? wie alt seid ihr? Французи питају: Quel âge avez-vous? Енглези су најближи Немцима, они кажу: six years old, али и: six years of age, aged six years; he is my age. Руси говоре: отъ роду тридцати лѣтъ, âgé de trente ans, thirty years of age, dreissig jahre alt.

106. Не ваља у прози писати „касти“ место *казати*, па још без знака изостављања (кас'ти). То се зове, у говору — гутати гласове, а у писању празнословити. Ко би одобрио, да неко напише „масти“ место *мазати*,

или „бристи“ место *брисати*, и тако даље? Тако гутају гласове и они, који у прози пишу: „ил', ал', хајдмо“, место *или, али, хајдемо*, и тако даље.

107. Глагол *пузати* има у садашњем времену *пужем*, а глаголску именицу *пузање*. На против, глагол *пузити*, има *пузим*, а именицу *пужење*. У опште сви глаголи, којима се основа свршује са *и* (глаголи на *ити*), кад им се дода наставак за трпни придев *е-и*, слабе оно *и* и *ј*, а овај непчани глас умекшава сугласно пред собом, као: мути-ен, мутј-ен, мућен, гради: граћен, слави: слављен, ломи: ломљен, вози: вожен, носи: ношен, мисли: мишљен, казни: кажњен, (на против, довоз, без *и*, довозен, донес: донесен). Тако и *пужење*, а не „пузење.“

108. „Наклада“, „накладник“, то су по немачкоме *verlag, verleger* начињене речи. Глагол *класти*, *кладѐм*, реч је обласна и значи метнути, *stellen, legen*. Ми, и ако имамо речи: *клада*, *опклада*, *покладе*, *прикладан*, *складан*, *укладице* (*passepail*), опет се „наклада“ тако мало разуме, као и „складба“ (синтакса, наука о реченицама). Српски се каже *издање* (књи-

ге), о трошку или трошком тога и тога, *књи-
жар-издавач*. Италијанци кажу: (den verlag
eines buches übernehmen) *imprendere la stam-
pa d'un libro a sue spese; im verlage des....,*
alle spese del tale; er handelt nur mit eige-
nem verlage, egli non vende se non libri stam-
pati a sue spese; verleger von büchern, li-
brajo, editore. Французи веле: publication; ou-
vrages publiés par un éditeur; éditeur, *libraire-
éditeur*. Енглески се каже: publication of
a book; one's publications; publisher, editor.
Руси кажу: изданіе (книги); книги изданныя
чьимъ иждивеніемъ; принять на себя изданіе
книги; издатель. — Према свем томе, и ми
треба да изобичајимо немачко-чешке речи: „на-
кладатель“, „наклада“.

109. Шта ће нам италијанско „преша“ и
„прешно“ (prêssa, pressante), кад имамо своје
речи *хитња, хитост, хитан посао, журба,
журење, журно?*

110. Имамо красне своје речи: *поучити,
поучити се, поучавати, поучење, поука*; али
они што преводе с немачкога, кад нађу тамо
unter-richten, онда сматрају за дужност да
скују „под-учавати“.

111. Не може се рећи „консерватовци“, јер није именица „консерват“, па да је придев за припадање „консерватов“; него ваља писати *консервативац* од придевске именице *der conservative, conservative, conservativo*.

112. За *train, zug*, на гвозденом путу, није згодна реч „влак“, јер *вући* и *влачити* не мора бити радња с колима, возња, возид-бз, а *влачити* значи још и *дрлати* и *гребенати*. На против, *вôз* у народном језику значи: товар на колима, на пример, воз дрва, те, по сродству појмова, може значити и поворку кола на гвозденом путу. И *têg* била би добра реч, само да нема више значења. По томе ваља писати: путнички, теретни, мешовити, пролазни *воз*. (И у староме **возъ** и **возъница** значи: кола, натоварена кола, **привезоша три возъ, звъзды : возъ, возъница вина; а возъникъ, из-возъникъ** беше *возач, кочијаш*).

113. „Не може него“, то је по својству романских језика, место *може само* или за време: *може тек*. Французи кажу, на пример: је *n'en ai qu' un bon*, имам *само* добар (нож); *il n'y a qu' un an que*, *тек* је година дана, како; *il ne boit que de l'eau*, он пије *само* воду.

Италијански, *ella non ha che a comandare*, ваше је *само* да заповедате; *non far altro*, *che giuocare*, (не радити друго, до играти се), *само* се играти. Енглески, *nothing but*. Немачки, *nichts als. nur, erst*.

114. Германизам је „мораш знати“, место *треба да знаш, ваља да знаш*. И Французи немачко *wir müssen arbeiten*, преводе *il faut que nous travaillions*.

115. „Без да“ такођер је германизам, *ohne dass*. Предлози у нас стоје увек уз падеж, а никада пред савезом. По томе, може се рећи *без мога знања*, или *а да ја за то и не знам*, *а ја за то нисам ни знао*, *а ја за то и не знајући....* Никако пак: „ја за то без да знам“.

116. Треба писати *васељена* и *васељенски* сабори, према староме **вѣселѣнѣмъ** то јест усељена, насељена, сва земља, грчко *ἡ οἰκουμένη*, *terra habitata*, — а не „васиона“. Осим тога, каже се *васиони свијет*, а то је вас-сиони, вас силни свијет. Те две тако различне речи не ваља мешати једну с другом; и ако су им појмови сродни, постање им је различно.

117. Смешни су писци, који радо употребавају по коју турску реч, а не знају јој ни правога изговора, а камо ли значења. Тако, на пример, често се може читати у новинама, као завршетак какве белешке: „Евала, честитим, на пример, Сенћанима“!

Прво, не каже се ни у српском „евала“ него *еј-вала*, у значењу *слуга покоран*, као: Свакој шуши *ејвала*, оста глава ћелава; *Еј-вала* ти мени. — У турском пак, то су две речи: *еј* или *ејџ*, то је усклик, а *валлах* је придев, и значе: о велики или узвишени (разуме се: боже)! Иначе: „ејџ валлах демек“ значи одобравати, хвалити, у почетку рада или разлагања. (А на крају кажу: „*аферин*“, право)!

Тако пишу: „пију мезе ракију“. *Мезе*, *мезета* зове се, што људи залажу кад пију ракију, не једући управо, *der zibiss*. *Мезе се узима* највише уз ракију, али се у нашим народним песмама мезети и вино, и то још грожђем:

Пак сједоше пити рујно вино,

Мезете га грозним виноградом.

118. Кад пред заменице сложене за *ни* дође предлог, онда се *ни* одвоји, па се иза

њега уметне предлог, на пример, *ни за што*, *ни у чем*, *ни у чије*, и тако даље. Али кад оваке заменице не показују само порицање, него више штогод самостално, онда се не ра-стављају, на пример, од *ништа* ништа бити не може. — Овако се каже и *које за што* (то јест за више различних ствари) и *за ко-јешта* (то јест за малу ствар). Код Руса је *Које о чем* најобичнији наслов за неку врсту фелтонских чланака. — Према томе, не ваља: „у ниједној земљи“, „о којечему“.

119. Придеви и придевске заменице муш-ког рода имају четврти падеж као први, за ствари без живота, као: пошљи ми бео дивит, (*а белог* коња). Према томе, не ваља: „пред-узео сам пут, *ког* ево једва доврших“, него: *који* ево једва доврших.

120. „Усташ“, није згодна реч. Има исти-на примарни наставак *ш* (*шјџ*), којим именице постају од глаголеке основе, као: блебеташ, зановеташ, калаш, карташ; те би могао бити и „уста-ш“ (од уста-ти). Али има и секун-дарни наставак *аш* (*ашјџ*), којим именице по-стају од именица, као: брадаш, браздаш, икраш, крилаш, креташ, међаш, наприкаш, пеленаш,

плеткаш, приткаш, богаташ, великаш, пуклаш, Драгаш; те би по томе могло бити и (уста-аш) усташ, устат човек, као брадаш. — Удеснији је наставак *ша*, кад је примаран, као: врати-ша, даша, непоменуше, несташа, присташа, нехтеша, изеша, платиша, радиша, хвалиша, штедиша, небојша, окројша, незнајша, према томе и уста-ша. Али најбоље чине они, који пишу *устаник*, од основе *устан* (у устан-ак, устање).

121. Германизам је кад се каже „одште-та“, *ent-schädigung*, место *накнада*, *накна-дити*. (На против, *о-штетити* значи: учинити некоме штету). Тако исто „у памет дозвати“, место *подсетити* или *опоменути* кога на нешто, *напоменути* коме што.

122. Празнослов је, кад неко пише „наметути“, место *намет-ну-ти*, или „ко“, место *као* (*к'о*). *Ко* је лична заменица: кога, коме; *као* пак, постало је од ушитне заменице *како*, која се сад у нас говори и место праве односне *јако*.

123. „Одозго“ или „од озго“, то је три пута, у предлозима, једно исто речено, *од-од-с-горе*, (од *с горе* постане *згор*, за тим *од-згор* претвори се у *о-зго*, и најпосле: *од*

озго), а довољно је два пута, за ојачање значења, дакле *озго*. Исто је тако и са *оздо*.

124. У сваком језику има туђих речи, потребних и непотребних. Кад дође *ствар* или *појам* са стране, онда се често унесе и *име* за њих, место да им се надене домаће. Иначе долазе туђе речи у народ: заузећем земље, политичком превлашћу, културним надмоћством, слободним саобраћајем и од књижевних људи. Занимљиво је за културну историју, *од кога су народа којему* прелазиле речи. Тако ми имамо речи у нашем језику од неких Источана, од Грка, Римљана и неких новијих народа. Са хришћанством дошле су многе грчке речи к нама, али и неке латинске, или преко Латина, као: олтар, орар, криж, крижати, кришка, библија, и тако даље.

Грчку реч *σύστημα*, и остале сличне, можемо казати на два начина: или од основе првога падежа *система*, — *ме*; или од основе другога падежа *системат*, — *мата*, *систематски*. Према томе, немамо потребе да примамо од новијега којег народа њихов „систем“.

Имена за мислене ствари, не узимамо из романских језика, већ из старијега, латинскога

(или грчког), као *потенција*, *евиденција*, *тенденција*, *автономија*, а не из италијанскога: „потенца“, „евиденца“, „тенденца“, или из францускога: „потанса“, „евиданса“, „танданса“, „отономија“. Ваља писати: *објекција* а не „објецционе“, „обжексин“, „обцекшен“; — *рестаурација*, а не „ристорационе“, „ресторасион“, или „ресторасија“, „ресторешен“; — *Консеквенција*, а не „консегуенца“, „консеканс“, „консиквенс“.

Реч *Француз*, *француски* дошла нам је од немачкога *Franzose*; *Енглеz*, *енглески* од францускога *anglaise*; а *Шпањолац*, *шпањолски* од Јевреја, који су преко Цариграда дошли к нама из Шпањолске и који сами себе зову „Шпањолима“. Што неки пишу „Францез“ и „Францески“, то није ни по каквом језику, јер Французи за себе веле *франсе*, а Италијанци за њих *франчезе*; тако исто Енглези за себе кажу *Инглишмен*, *инглиш*. Ко хоће дакле по њима да говори, ваљало би да каже: „Франса“, „Франсе“, „Франсески“, „Ингланд“, „Инглиш“, „инглишки“. У речнику има и реч *Англија*, земља и свита; то је из латинскога.

125. Скована је реч „очијукати“, то је кад се двоје заљубљених *лепо гледају, заљубљено гледати*. Немци кажу *liebäugeln*, Итал. *occhieggiare, vagheggiare*; — на против Франц. *faire les yeux doux à....*, Енгл. *to ogle, look amorously*, Рус. любезничаť глазами.

126. а) Шести падеж без предлога.

Као што је познато, промене које бивају у речима, да би се показало у каквој су свези с другим речима, зову се *облици*. Ти се облици код имена зову *падежи*, а код глагола *начини, времена, лица*. Облицима се узимљу у помоћ друге речи, јер их нема онолико, колико има свеза, у којима могу речи стајати. Тако се падежима додају *предлози*, а глаголским облицима *други глаголи (помоћни)*.

У нашем језику има доста падежа, (седам), али новији језици имају понајвише само четири, па за то морају чешће, но ми, да употребљавају предлоге.

Што се тиче шестог падежа на по се, наши старији писци угледали су се више на латински језик, који такођер има 6-и падеж без предлога (*ablativus absolutus*), па су у томе мање грешили; а новији писци имају више

посла са данашњим, истина, напреднијим, угледним, великим, *светским књижевностима*, али писаним на језицима, који су *облицима оскуднији*, него што беху стари језици или што је данас наш: те тако се нашем, облицима изобилном, једром, лепом језику наноси квар.

Па онда, пређе су предлог *с* стављали и тамо, где му није место, а сада га, више пута, не пишу ни онде, где треба.

У томе сам рад да дам обавештаја.

Реч у 6-ом надежу без предлога значи (мицању) *пут* или (простирању) *место*. Место мицања или простирања може бити само бивање. Овако простирање може се пренети и на време, и онда значи да што бива, док време траје. Примери: Оде Марко *гором* пјевајући. Учини границу *Јастреицем*. Кад су били *пољем широкијем*. А у јутру *зором* отворено. (*Махом, чим — тим, истом, једном, првом*).

Из овога су се првог значења, по сродству појмова, развила сва остала, као:

2. *Радња прелази преко оруђа*, и свачега што је између почетка и краја радње. Почетак радње може бити и стање, које настаје кад се радња врши. А у пренесеном сми-

слу може радња прелазити преко радње, стања или другог чега умног. Примери: Повади му *клијештама* зубе. А јабуку ногом отурила. Служи вино *златном чашом* и *бијелом руком*. Устима можеш говорити. А нема га (крсно име) *чиме* прославити. Пуцати *топовима*. Соко *перјем* лети, а не *месом*. Нас ће Турци *лагумом* дигнути. Крцалијнке, које су се *кундаком* и *осталом оцравом* разликовале од осталих пушака. — Свему ми је роду омиљела, моме брату *дворбом* и *угодбом*. Забуњени *овим одговором*. (*Глађу, умом, великим гласом, силом, занатом, именом*).

3. Шести надеж за *материју*, или садржај. *Ствар*, преко које радња вршећи се прелази, *остаје у оном што се уради*: као да је од њега начињено. Примери: Оградити *борјем*. Огрнути, завити, оковати, нажитити *чим*. Насејати њиву *пшеницом*. Осу се небо *звездама*. Даривати, угостити, почасти, нудити *чим*. Кад их задовољише *одговором*. Потпомоћи, варати, претити, напркосити *чим*. Вести, писати *чим*; штап на којем пише *кравим словима*: не тичи ме. Бојити *чивитом*, *броћем*. Напојити *млеком*, наситити се *мрвама*.

Планина, која се свршује *косама* и *брдељцима*. *Каицом* је совру зачелио. Вук *кожом* плаћа. Зло *злим* вратити, *душом* поднети, заменити *чим*. — Тако је и ово: Сиромах ожењен *госпођом*. Заклети, братимити *ким* или *чим*. *Лудим* се брод куша. Забављати се, титрати се, играти се, шалити се. Моја мајко не брини се *мноме*. Сад се више *ничим* не старајте. Прекорити кога *чим*, подруживати се *ким*, понети се, хвалити се, славити се *чим*. Дозивље Петра *именом*. Завладати, обладати, управљати, трговати *чим*.

Према томе, не ваља: руковати или управљати „с чим“, место *чим*; нити: оженити се „с девојком“, место *девојком*. (А код *венчати се*, ту треба *с*: венчао се *с њоме*).

4. *Стање*, вршећи се, *прелази* преко онога што од њега постаје, или од чега оно постаје (преко *послетка* и *узрока*). Примери: Поље нам родило *вином* и *пшеницом*. Поток потече *водом*, као и пре. *Чим* миришу недра твоја? Месо задаје *дивином*. *Злобом* дише. *Огњем* изгорети. Да им совра *сребром* сјаје. Нико не живи *оним*, што је сувише богат.

Говориће новим језицима. Обрадоваше се веома великом радошћу.

5. *Непрелазно са шестим падежем*, (место : прелазно са четвртим). Радња прелази преко онога, што долази у стање, које она изводи. Примери: Луна *вратима* (м. луна *врата*). Нисам могао *собом* маћи (м. себе маћи). Узвијати *обрвама*. Пошенути *памећу*, *разумом*. Слећи (сажимати, сажети) *раменима*. Дахнути *душом*. Променити *светом*. Махнути *крстом*. Размахну *гудалом*. Тренути *оком*, кренути *колом*, преврнути *вером*. Потегнути се, бацити се, метати се *чим*. Заврг'о се *дреновом батином*. У шетњи се *збором* задједоше.

6. Радња и стање *прелазе преко лица*; радња преко онога ко је ради, а стање преко онога чије је, да би се јаче казало. Примери: Донеси *собом*, па седи са мном. *Собом* мисли Комнен-барјактаре. Сам је *собом* Виде говорио. Ја сам *главом* (тај и тај). — Радња прелази и преко онога, ко даје да се чини: Дигоше се *богом* путовати. — Радња, у *триноме облику* изречена, прелази преко онога, ко би је вршио, да је у *радноме* (прелазном) облику, као: Стијешњени *врагом* и *ђаволом*. Да им по-

кор Турци плате *Кириликем* учињени. Који су освећени *Богом оцем* и одржани *Исусом Христом*.

Напред радња прелази преко свега онога, што је ради, а стање преко свега онога, што је у њему; место целог, *може се стање његово показати особито на каквом делу* његову, или на другом чем што је у њега, и онда прелази преко тога, као: *Пођох главом по свијету*. Кад се она два дрвета *врхом* састала. На седло се *срцем* наслонио. Окренуше се *срцем својим* у Мисир. Поклањати се *челом* до земље. Три пут га је *лицем* целивао. Клонути *духом*. Један другог за здравље питали *добрим срцем* а *правом љубављу*. Војска *станов* бјеше пала близу града. Падни раја *плачем* око мене.

7. Шести надеж *уз друге речи*, а не уз глаголе. Ту дакле стање није казано глаголом, него другом речју. И у њима стање прелази преко нечега, и дознаје се да *нечему приличи*, гледајући преко чега прелази, (као да је то *пут којим ваља проћи*, док се нађе да нечему приличи оно, што се о њему каже). Примери: *Дужан је и косом на глави*. *Чиме* крив.

Ја сам задовољан оним што има. Земља родна *пшеницом*. Изобилан, богат, сиромашан, оскудан *чим*. Велики *телом*, а мален *делом*. Низак *растом*. *Руком* кљакав. *Главом* голи њега у гроб прате. Како ћу весела *лицем* бити, кад ми је душа болесна. — *Породом* и *јунаштвом* у то време најзнатнији. *Годинама* најстарији. Одељен *хлебом* и *имањем*. На Француза, божем славна. Што се нашим језиком онамо зове Влах. — *Родом* и *вером* Срби. *Местом* из Будима. *Отаџбином* Истријанин. *Старином* Бошњаци. Они су сви занатом витезови. Били су господари и самим именом. Има бројем педесет јунака. *Лицем* на Божић. Ако се што год *лицем* ухвати. *Силом* побратим. Многи човек није назадан богом, него собом.

8. Шести падеж за начин. Оно што бива, *држи се нечега*, и тако прелази преко њега; а у пренесеном смислу, држећи се друге радње или стања, *узима на се њихово обличје*, као: Идући *поштом* кроз Италију. Боље се с дужником нагодити, него *судом* потезати. Који се онде десио *народним послом*. *Срећом*. Обичајем то је било. То се учинило *нагоном*, *намером*, *грешком*, *својом вољом*, не-

вољом. Па му онда *лешим* начином каже. *Истином* рекавши. Да ударе на *опкоп јуришем*. Како ћу те чекат' *вересијом*. Имамо сад тога врло *јевтином* ценом. Подајте јој *двојином* више. Вози *трушкалицом*. Продаје *разом*, а купује *увршено*.

Многе речи стоје у 6-ом падежу, које *других падежа* и немају, као: *Збори шапатом*. Смеје се *грохотом* (у сав грохот). *Нијом* пити, *тђном* тонути, *трком* трчати. *Одскоком* скочи јабука. *Гаџом* прегазити. *Китом* седети. *Виком* викати, *гџком* гукати, *шиском*, *њиском* одговарати, *вриском* вриштати, *мџком* се замукнути, *мџком* ићи. Разболети се *болом*. Помамити кога *мџмом*. Казати *озбиљом*. То је он начинио *пришадом*. Долазио је народ *тишмом*. Макар сви *стубдком* пропали. Пуно *дџаком*. Каже *јзрѣком*. Оде *кришом*, *крадом*, *тајом*. И одлети *нѣвидом*. Плаћају *одсеком*. Стаде *цџином*, (са свим, не мичући се ни мало).

9. *Једначење*: а) у простом смислу за *ствари телесне*. Може се што чега тако држати, да се с њим изједначи, *његово значење на се узме*, као: *Киша пада капљицама*. Поврви

народ *гомил*ом. Скакавци, што *јатима* долећу из Азије. Продају *масло* *кочицама*. *Врхом* софру постављао! Поведи ми *листом* Брђанију. Сеје *сачмом*. Светли *свећом*. *Мрамором* се мраморила!

б) *Прирок* у 6-ом падежу *једначи се с подметом*, уз глаголе који значе бивање. У овом смислу имамо и *прирок* (предикат) у овом падежу, који управо *једначи подмет* (субјекат, *основицу*) с оним, што се у *прироку* о њему каже, уз глаголе који значе бивање.⁽¹⁾ Примери: Цар ја бијах, док *дјевојком* бијах. Да ми хоће *зетом* бити. Док је још *војником* био. Да сам *тобом*, ја бих *друкчије* радио. — Ко се *овцом* учини, вуци га изједу. Да ли ми се *мухом* претворити. Да бисмо се *сољу* прометнули. — Назове се *царем српским*. Не хте се казати *њиховим братом*.

10. *Прирок* у 6-ом падежу и *прирочни додаци*:

⁽¹⁾ Као што је: бити; — постати, настати, остати, стати; — чинити се, творити се, проврћи се, прометнути се, протурити се; — звати се, казати се.

а) *Прирок* у 6-ом падежу, место у 4-ом, уз неке прелазне глаголе са два четврта падежа: чинити, творити, градити, правити, поставити, ставити, оставити, метнути, с различним начинима постављања; — звати, именувати, гласити, казати, рећи, судити, находити, познавати, држати. — То јест, реч у четвртом падежу показује прирок, уз глаголе „којима се нешто твори, делом, говором, у мислима“. Таки глаголи имају по томе уза се два четврта падежа, као у грчком и латинском. *Словенској синтакси*, у оваким случајима, *годи шести падеж* (а предмет остаје у четвртом), *каткад* ипак може да стоји и *четврти с предлогом*, на пример: *Би ставили женску господара, или женску господаром, или женску за господара. Ставих стражу млади мому, или ставих на стражу.... Блажене називамо оне, који претријеше, или: Блаженима.... Учини га дружба старешином. Метнућу га до себе везиром. Тућу мајку мајком зовеш. Даду му отворено писмо, у коме га наменују буљубашом.*

б) Како прирочни додаци стоје према ономе, чему се додају, као прирок према своме

подмету, имамо и њих у шестом падежу, и то кад им је оно, чему се додају, или у 1-вом падежу или у 4-ом, (иначе прирочни додаци могу стајати у различним падежима). Примери: Свака је добра *девом* (као *дева*, док је *дева*), но да је видимо *невом* (као *неву*). Поткуј и мене, млади јуначе, нека бих *коњем* (као коњ) у гору текла. Да ти у ови дом повратка више не буде, већ ако *гостом* кад доћеш. Изиђе *официром*. Коју данас *снахом* ми видите, (као *снаху* моју, да ми је *снаха*).⁽¹⁾

126. б) Шести падеж с предлогом: *с*, (или *са*, *су*).

1. С тим предлогом реч у 6-ом падежу показује, да је *заједно она* (управо: оно што сама значи) *и јоште што*, као: С *ким* си, онаки си. С *богом* остај! Био *са срећ* м! Ал' не носи *са собом* сокола. Једно *с другим* 66 ока. Јер се бројаше *с нама*.

2. *Једно стање, једна радња*. Заједно будући ствари могу бити у једном стању, или једно радити. Примери: Ти ми немој *с њоме*

⁽¹⁾ И прилог: тим боље, тим горе, каже се без предлога *с*.

вечерати. Благо дружини, *с којом војује*. Лов Марков *с Турцима*. Да *с њим* нема од срца порода. Да се испореди *с њима*. Кад смо једнаки *с њим* једнаком смрћу. Који су *с њима* једнога закона и племена.

3. *Имање*. Ствари, будући заједно, могу једна у друге бити, или једна имати другу. Примери: Ето ти девојке *с ручком*. Што се *с ким* родило, од онога се не одучи. Ован *са златном вуном*. Бежи *с главом* без обзира. *С голим грлом* у јагоде. Будале су *с очима* слијене. Куд год ходали, ходали *с образом светлим*. Цар, *с голом сабљом* у рукама, отвори собу.⁽¹⁾ Буре *са гвозденим обручима*. Сабља *са очима*. Црква *с кубетом*. Златно прстеће *с бисером* и *драгим камењем*. Хлеб *са шуљикама*. Сандук *с новцима*, (и *за новце*, а без новаца, празан). Купа *с вином*. Три пута се — *лађа са мном* — разбијала. Боље је знано *с маном*, него незнано *с хвалом*. Узех будак *с чим* сам аргатов'о. Луд се *са свећом* не тражи. Просити *с вучином*. Ловити *с до-*

⁽¹⁾ Могло би се рећи и: *голоу сабљом* (оруђе). али онда би значило, да је сабљом оставио врата.

бошем. Сутра дођи с колима. Орати с једним волом. Прегазити с коњем. Нема с чим отићи даље. Радити (трговати) с новцима. Дочекати с ракијом. Помагати ком с трошком. Преварити с ватром.

4. Предмет у 6-ом падежу с предлогом с. У том се смислу може рећи, да се у радњи има оно, на што радња управо прелази, мењајући му стање; другим речима, има се оно, чему радња даје неко стање, као: Узе руку Југовића мајка, окретала, превртала с њоме (њу). Но с' обрни с десном страном (обрни десну страну) пут истока. Учинише с њиме (од њега) шта хтеше. С Милошем би му лакше било. Куда знам с децом? А они за лопату, те с њом у пећ. Удри с њиме о земљицу црну.

5. Бивање. Место радње, у овом смислу, имамо и само бивање, и тада се каже, да се има оно, што бивајући долази у друго стање, као: Ма што било тамо са мном.

6. Чезаде у друштву, у заједници с неким или нечим. Тада се каже, да се што чини, имајући оно, што стоји у 6-ом падежу с предлогом, као: Те се с њиме по ордији

дичи. Да се *с тобом* деца подругују. Играти се *с ђаволским послом*. Забављати се *с књигама*. Разбијати главу *с оваким стварима*. О војводе, моја десна крила, крила моја *с вама* ћу летети.⁽¹⁾

Према томе, може се двојако казати: Те се *њиме* (средство) по ордији дичи; — и: Те се *с њиме* (друштво) по ордији дичи. Соко *перјем* (оруђе) лети, а не *месом*; — и: *летећу с вама* (заједница). Разлика је знатна.

7. *Радња и стање у заједници с нечим*. У овом смислу, може и сама радња бити с нечим, кад се врши, или стање, кад бива. Примери: Сву господу зове на светога *са књигама и са здравицама*. Говораше *са сузама, с љутитим гласом*. Одрече се *с клетвом*. Поклонити *с вољом*. Ударе на Србе *са свом силом*. Они га *са свим срцем* приме. Стечено *с правдом*. Седи *с миром*. Стајати *са страхом*, гледати *с опрезом*. Сести на ниже *са стиdom*. Дома га *љуба с поштењем* чека. Мно-

⁽¹⁾ Уз оваке се примере ласно могао овај предлог узети и у друге неке, место самога шестог падежа.

ги народ слушаху га с радошћу. С великом слободом радимо. Каже с подсмехом. С опроштењем! С тим (с онаким речима) она отиде. Цар с помоћу њезином начини град. Да ће тек с помоћу овога превода моћи управо разумети многа места. Он с Милицом остане срећан. Јесу ли с јелом и пићем задовољни? С добрим часом. Имам сина, кога са срећом мислим вјерити.

Према томе, ваља разликовати : „Болним срцем“, (оруђе) и с болним срцем, (заједница).

8. *Заједница с временом.* Тако може што бити заједно и с временом, у које бива, као: Турци са зором изиђу из Лознице. С временом и са сламом и мушмуле зрену. Са свршетком ове јесени. С девовањем прође и весеље.

Према томе, не ваља „временом“, место с *временом*.

9. *Заједница због узајамности.* Могу ствари и само по томе бити заједно, што позајмице чине што једна другој, или други чини да буде једној што и другој. Примери: Састати се с ким. Растати се с послом. Јастребац је

свезан *с овом граном* планине. А надаће веже душу *с небом*. Делити *с ким* и зло и добро. Немаш дела *са мно*м. Девојка се *са родом* опрашта. Поздрави се *с црквом*. У договору *с ким*. Борити се, и тако даће, *с ким*. Отворити, приметити рат *с ким*. Већ сам *с децом* игру приметноу. Трговати, пазарити *с ким*. Претити се, погодити се *с ким*. Рачунати се, надметати се *с ким*. Пољубити се, у љубави, у лепу бити *с ким*. Њихово поступање *с рајом*. Познати се *с ким*. Венчати се, верити се, заручити се *с ким* или *с којом*. Кога смо сада *с нама* придружили. Друштво *са такима*. *С њима* је другар. Кад ко каже, да је *с ким* род, побратим, пријатељ. Кад *с лукавим човеком* посла имаш, пази на себе. Што има правда *с безакоњем*? Каже му како је прошао *с Премудрим*. Бока граничи к сјеве-ру — свом Новском крајном до Рисна — *с Херцеговином*. Који је цар био сусед *с овим*.

Према томе, може се казати тројако, како, где и кад треба: тргује *вином* (средство); тргује *с ортаком* (друштво); тргује *с новцима* (имање). — Или: задовољан *чим* (средство);

задовољан *с тим* (имајући то; стање у заједници *с нечим*).

127. Немачкоме *da*, у нас не одговара увек „*ту*“, на пример: *da hast, nā; da ist, da sind*, ево; *da bin ich*, ево ме; *sieh da*, ево, ето; *da unlängst*, ту скоро; ту скорице био је код мене. Али се не може рећи: „Ту скоро је у Мисиру нађен“, јер Мисир није „ту“, него *тамо*.

128. „Испустити“, је германизам (*auslassen*), кад се каже место *изоставити*, *избри-сати* што из рукописа. На против, *испусти-ти* значи у нас, што и *уиустити*; да падне, па да се разбије.

129. Тако исто, не каже се „припустити“, (*zulassen*) у смислу *erlauben*, него *допусти-ти*, *одобрити*. А *припустити*, *zulassen*, код нас се говори само у овом смислу: Од куд ћу им јатњад *припустити*.

130. „Напустити“ (*auflassen*, укинути), *у-стити*, *запустити*, у нас не значи *оставити*, или по турски *баталити*, *verlassen*, *verwahr-losen*, него значи: 1° доста пустити, *gehen lassen*: *напустио* говеда, те разбукала сено; 2° пустити на кога, на пример, псе, *loslassen*,

worauf hetzen. — Ова је канцеларијска реч ушла први пут у „С. Дневник“ из Горње Крајине.

131. „Тако се свршила ова *посла*“! и „Могу сви гледати *свога посла*“, то су „српски цинцаризми“. Ту треба први падеж (свршио се *овај посао*) и четврти за предмет (гледати *свој посао*), а не други, па још са глаголским придевом у женском роду!

132. *Неједнака* борба, а не „неравна“. Ваља разликовати, као немачко: *ungleich* и *uneben*.

133. „Амишан“, то је мађарско *hamis*, *лукав*.

134. „Али га *једна* добра, *једна* паметна жена може вратити да буде *красни* човек“. Ту не треба „једна“; у нашем језику нема чланка, ни одређеног (*il, le, der, the*) ни не-одређеног (*un, in, ein, a*). А не ваља ни „красни“ место *красан*, јер се ту каже само *какав*, а не и *који* (*un bon, ein guter*, а не *le bon, der gute*).

135. Од неког времена читамо у новинама „цумрук“ место *ђумрук*. У старом српском, поред српских речи: *царина*, (*царинарница*),

цариник, царински, долази и **Ћоүироуѣ** (гю-
ироуѣ), **ћоүироуѣ**, (кюироуѣ) и **коүиѣръѣ**
(у значењу: *portorium, telonium, emporium*),
грчко **κομμάριον, κομμάρι**, латинско *com-
mercium*.

136. „Уложити протест“, то је немачко
 einen protest einlegen. Ми не кажемо: „уло-
жити“ нешто у акта или у записник, него *ста-
вити* (оставити). А за *протест* кажемо *под-
нети*, (као и Италијанци: *presentare una pro-
testa formale*) или *протестовати*. (Протест је
прерицање, одбијање, одбацивање чега, против-
на изјава, непримање менице). — Као народна
реч: 1^о уложити у што, 2^о уложити на кога,
значи са свим друго нешто.

137. Речи *свита* и *свитан*, *тна*, *тно*,
значи српски „чоха“ и „чохан“; а француска
реч „свита“ (*suite*) значи српски *иратњу* (у
смислу: *иратиоци* а не „погреб“). „Грдан“
пак значи у нас што и *нагрђен*, *нагрђено ве-
лики*. Према томе, не ваља писати „грдна
свита“ место *велика иратња*, јер оно би срп-
ски значило *нагрђена чоха*, *сукно*.

138. Реч „будиљка“ (*réveil*) очевидно је
скована. Не ваља ни „узбуна“, која је са *по-*

буном сличнога значења. У нашем језику имају речи на *аљка*, као: возаљка, дудаљка, махаљка, метаљка, навијаљка, обртаљка, писаљка, пухаљка (пухалица), садаљка (садилица), свираљка, сказаљка, стрцаљка (штрцалица), чагртаљка (чегртаљка), — које све значе *сираву*, којом се (или која) што ради, (у овом случају *будионик*); али нема на „иљка“, ни у том ни у другом значењу. — Место „будиљка“ или „узбуна“ предлажем да се каже: ударати, свирати или звонити *будницу* (испореди *зорница* и *зорњак*).

139. Тако су исто сковане речи „мирозов“ (*zapfenstreich*) и „надобудан“ (*hoffnungsvoll*). Место прве предлажем да се каже: ударати на *повратак*, или *повратиште*; — а место друге говори се: *пун наде*, (и „господу збора *пуну*“ —), младић од кога се *много очекује*, — *многоме надају*, који *много обећава* *ein hoffnungsvoller jüngerling* — *giovane di grandi aspettative*).

140. Србину из северо-источних крајева, кад дође у прилику да говори или пише јужним говором, догоди се каткад да употреби *ије* или *је* где не треба, као оно: „хајдемо на *еје*-

черу“ (место *вечеру*); на које му јужњани одговорише: „јао, по богу брате, што претјера“? — Тако налазимо у новинама: „перо за *увјетом*“. Од *ухо* други је падеж *уха*, *шести ухом*, и тако даље, множина *уши*; — а који не изговарају *х*, они кажу *у’а* или *ува*. — Тако исто, не каже се „пријесни пријатељ“, него *присни*; „пријесан“ значи *некухан* или *непечен*, *несољен* или *несушен*, који *није кисео*, *скорашњи*, *неубељен*; — а *присни* значи: *intimus*, унутрашњи, срдчан, поверљив.

141. Не каже се „искапати“, него *ископавати*, *ископаване*, и по томе није добро „археологичка *искапања*“.

142. Наш „кромпир“, „крумпир“, то је просто-немачко *grundbirn*. Књижевно се немачки каже *erdapfel*, *pomme de terre* или *kartoffel*. Што неки пишу по црногорски „крѣѣ“, то је опет немачко *kartoffel*. Ми бисмо најбоље учинили, да земљану јабуку или крушку зовемо *земљаком* или *земљачом*.

143. „Кад га ко *наговори*, он оштро *одврне*“, то треба да значи: кад ко с њиме *пробеседи*, (проговори, прослови), он оштро *одговори*. — Прво, *наговорити* значи у нас

говором кога на што навести, *bereden*, а не: почети разговор, прозборити с ким, особито храбрећи га (слободећи, соколећи), тешећи, молећи и тако даље, и призивати бога, као на пример латинско *alloqui aliquem*, (са којег је опет „ословити кога“ — превод) или немачко *anreden*. — Друго, „одврнути“ или „одвратити“ не значи *одговорити*, него се каже: одвратити воду, *ableiten*; — лице, *abwenden*; — кога од чега, *abreden*, *abrathen*, *abbringen*; — зајам (обласно) *zurück erstatten*. А одврнути каже се, на пример, ногу од печена прасета, *wegbrechen*; — славину, *wegschrauben*; — одврну! (кад човек има ветрове), *crepiti t edidit egregium*.

144. Међу сковане речи иде и „кретоплет“ *kreuzband*. Српски се каже: у накрсници, у прекрштеном завитку. (Испореди унакрст, *in formam crucis* и раскрсница).

145. Немачки трговачки израз *gegen nachnahme des betrages*, или краће *per nachnahme* не ваља преводити са „у наточ“, које значи *zuwider*, *contra*, на пример: Кад смо хтјели у наточ чинити — то јест *противно* чинити. Место тога могло би се рећи: са наплатом

на поврат; или да плати на пријамницу, то јест кад добије исправу о примању или пријму. (Пријам, пријма, као: зајам, најам, појам, ујам). Италијанци кажу: *rivalso, rimborso delle spese*; Французи *remboursement des frais*; Енглези *reimbursing yourself for your charges, to take after, besides*. — Наше поштанско „на доплату“ не ваља, јер *доплата* је прид „придавак, (*zuschuss, additamentum*); већ је један део платио, па још има нешто да *доплати*.

146. Не може се рећи „Јевропа примив“, него *примивши*. Онај краћи облик (примив) каже се само за мушки род у једнини, на пример: човек *примив*, (или *примивши*); иначе се увек говори овај дужи облик, на *вши* (*авши*); жена, дете *примивши*; људи, жене, друштва *примивши*.

147. Према староме **ѣмьць**, ми данас кажемо: јемац, јемчење, јемчити, јемчити се, подјемчити се за кога, ујемчити, ујемчити се, јемство, јемственик; — а према *ј-ѣмьць* = **ѣмьць**, имамо само: јамачно, ујамчити („профирцати“), ујамчити се, ујамак (конац, којим је нешто у раздалеко прихваћено).

148. Лична заменица *она*, има данас и у другом и у четвртом падежу једнине *је*, а у

множини за сва три рода онет у оба та падежа *их*. — У старо време, имала је у другом падежу јединице *је*, а у четвртом *ју*, — у другом падежу множини *их*, а у четвртом *је* (*ѣ*, *је*). — Данас се старински четврти падеж јединице говори само по изузетку: а) кад се стеку заменица *је* и глагол *је*, на пример: он *ју је* видео, а не: он *је је* видео; б) кад се удара гласом на заменицу, на пример: *њу* су звали, а не мене. На против, у множини старински четврти падеж (*је*) данас се не говори никако, него само *их*. — Према томе не ваља: хоћу ли *ју* звати, него: хоћу ли *је* звати.

149. Не ваља: „за гимназије и друге *на-лике* им школе“, него треба: и друге *сличне* школе, или и друге школе, *налик на њих*.

150. Речи на *и-ља* и *а-ља*, у нас значе *жену*, која што ради, (*nomen agentis*) као: везиља, музиља, плетиља, белиља, дојиља, носиља, редиља, родиља, породиља, а по њима и дадиља; — гребенаља, окретаља, праља и периља, примаља, ткаља, шваља. — Према томе, речи „уобразиља“ и „памтиља“ биле би добре по формацији, по наставку, али нису по значењу, јер „уобразиља“ значила би *жену*,

глаголе и јесу за то, да покажу *где*, кад и како се ради! И шта ће ту апстракција, где треба прилогом показати место радње? Иначе се може рећи: *у близини*, близости или блискости, *у суседству*.

154. Речи *подне* и *поноћи* сложене су, од *по* и *дне* (старински други падеж, данас *дана*), *по* и *ноћи*. Њих треба писати састављено, јер *подне* значи у 12 часова дању, *поноћи* у 12 часова ноћу, глухо доба; — а „по дне“, по дана, и „по ноћи“, пола ноћи, значило би време од 6 часова, дању или ноћу. Не ваља писати „поноћ“; то је тако, као кад би неко казао „подан“ место *подне*. Али може се рећи *поноћје* или *поноће*: Од *поноћа* наоблачило се.

155. „Дувар“ је турска реч; српски се каже *зид*.

156. Ваља разликовати: *кут*, турски „буцак“, *der winkel*, *die ecke*, (отуда *кутњи* зуб, *кућа*), изнутра; — *рогаљ*, турски „ћошак“, *die ecke*, с поља; — и *угао*, за обоје, на пример: у *углу* — у куту, на *углу* — на рогљу; сапун на *углове*.

157. „Тестаменат“, каже се у нас: *последња воља, завештај, завет* (стари и нови). „Опорука“ није згодна реч. У народу има *порука* (поручено), *поручивање* и *пѡрук* = је-мац; али „опоруке“ нема. Та би реч, по својој творевини, требала да значи: или *поруку* око чега, или *оиколити се поруцима*, јемцима. Ни једно ни друго не означава згодно *завештај*.

158. „Подизање и *оплеменењивање* врта“. Ми данас не пишемо више „благородан“, него *племенит*, али се *племе* не може пренети и на биље, код кога се употребљава *род*. (И ако се у народној песми каже: *јечам жито || жито племенито*). Ваљало би дакле казати, по старински, *облагорођавање* врта. За *veredeln* и Италијанци имају не само: *nobilitare, ingentilire*, него и *migliorare, raffinare*.

159. Глаголи, који се свршују на *ети, им* (видети: видим), имају пређашње I на *ex* (јужно *jex*), придев радни *ео*, *ела* (*ио*, *јела*), трпни *јен*, прилог пређашњи *евши*, (*јевши*), будуће *ећу* (*јећу*), као: видех, е, видео, ела, виђен (видј-ен), видећу; тако: болети, волети, желети, живети, штедети, и тако даље. За то

се од *изгорети* каже у садашњем времену *изгорѣм, иш, и*, а у пређашњем: *ѣзгоре* куму кеса!

160. Глаголи, којима се основа свршује на сугласно, имају прилог пређашњега времена на *авши*, као: *плет-авши*, *довед-авши*, *седавши*, *донесавши*, *црпавши*, *оврхавши*. — Од *паднем* има *падновши*, од *идем*: *идавши* и *ишавши*; — од *мрети*: *мрвши*, од *хтети*: *хотевши*, од *стојим*: *стајавши*.

161. „Дозволити“ није српски, него *доу-стити*, *допуштење*, *допуштати*, *допуштање*.

162. Од *гледати* садашње је време *гледам*, *гледа*, *гледају* (*гледајући*), а по изузетку *гледим*, (*гледећи*).

163. Каже се *уз иркос* коме, (или по турски: за *инат*), а не „у *иркос*“.

164. Каже се двојачко: *бежати*, *бежим* и *бегати*: *бегам*.

165. „То је учињено по мени“, треба да значи (по књижевницима, који тако пишу): то је учињено *мноме*, или то сам ја *учинио*, — а по народном говору значи: то је неко учи-нио *држећи се мене*, или то је учињено *на мени*, на више места. — Тако исто, „закон

по краљу потврђен“, требало би да значи: закон *краљем* потврђен, или који је *краљ* *потврдио*, — а значи управо: закон који је *после краља* неко потврдио. — У „Путу око земље“, каже девојка момку: ти си дакле по други пут данас срећан *по мени*!

Предлог *по* у српском језику има различних значења, али ни једно није у напред поменутом смислу.

1. За време. Нешто бива онда, кад прође време, које значи реч у 7-ом падежу, (време може показати радња или стање својим трајањем): *По Божићу*. Други дан *по његову одласку*. *По том* прође три године дана. *По* чем виде.

2. За место. Нешто се бави, заузимајући сад једно сад друго место на ономе, што значи реч у 7-ом падежу: Па пођите *по свету* као пчела *по цвету*. Стадосе га тражити по родбини и *по знанцима*. По чардаку *по дебелу хладу*.

3. Исто значење пренесено на време и на радњу, као: Нисам никад *по ноћи* ходио. *По мраку*, *по месечини*; — иду с калуђерима *по писанији*.

4. За простирање. Више места, која се узимају мицањем, могу бити у један пут узета простирањем. Простре доламу *по трави*. Брци су му *по ирсима* пали.

5. Место ствари простире се сама радња, која је у глаголу, на пример: *По диреку* удари ханцаром. Пуче *по среди*.

6. За простирање у пренесеном смислу. Што бива, држи се ствари у 7-мом падежу као пута: Змија *по штапу* изађе. Те он *по гласу* трчи. Тодор њему све *по реду* каже. Ни *по бабу* ни *по стричевима*. — Посла њему књигу *по татару*. Поручити *по коме*. Мој *по богу* брате. Род *по крви*. *По имену* зета дозиваше. *По избору* бољи од бољег. Он то суди *по себи*. Ето ти *по чему* ћеш ме споменути. *По здравоме разуму*. *По сведоцима*. *По свој прилици*. *По староме*. Трпљен спасен *по готову* блажен. *По несрећи*, *по сили*.

7. Нешто долази, држећи се ствари у 7-мом падежу: Тешко мајци *по девојци*! *По мени* можеш чинити што ти драго. Није мени *по снџегу* зима.

Кад се што само себе држи, остаје само за себе (засебно, посебно), као: Војводе о-

стану сваки *по себи*. Которани у стара времена имали су с оју *по себи* (посебно) републику.

Даничић вели (Српска синтакса стр. 629): „Не може се народним говором потврдити: Пјесан ова би *по Давиду* учињена. (И. Ђорђевић, салт. 68) где се мисли, да је Давид начинио песму, а по народном би говору значило, да песму није начинио Давид, него други неко држећи се Давида, то јест његова казивања или друге његове песме“.

То је дакле *туђа особина*, коју су Дубровчани први почели уносити у нашу књижевност, угледајући се на друге језике.

Стари Грци и Римљани нем ју тога: *κατὰ Πινδαρον*, значи по Пиндару, као што Пиндар каже. *Per Caecilium accusatur Sulla*, преко (под именом) Цецилија оптужује се Сула. Овде се већ почиње замишљати лице као средство или оруђе. Иначе се латински каже: *scripsit (autor), scribit (N. N.), scribitur, scriptum est*, или шестим падежем без предлога (инструментал), или с предлогом *a*.

Новији језици употребљавају предлоге уз трини облик: Италијанци *per, del*, Французи

par, Немци пређе *durch* а сад *von*, Енгле-
зи *by*.

Ми Срби, као и сви Словени, нерадо у-
потребљавамо трини придев; волимо казати
радним обликом, као: *написао тај и тај*; —
или другим падежем без предлога, или с пред-
логом *од*, на пример: Песме Бранка Радиче-
вића; Историја српскога народа, од А. Мај-
кова. (Разуме се, да од њега долази).

166. *Плен*, по јужном говору *илијен*, зна-
чи исто што и *пљачка*, *die beute*, *le butin*,
la proie, *bottino*, *preda*; а *пленити*, *запле-*
нити значи *пљачкати*, *запљачкати*, *уплјач-*
кати, *plündern*, *zusammenplündern*, *erbeuten*,
praedor, *capio*. Према томе не ваља порезна
или судска „пљенидба“, судски „заплијенити“.
То се у нас каже *попис*, *пописати* коме ства-
ри, а ако је пре суђења и пресуде, за обез-
брижење каквог потраживања, онда се каже
ставити забрану (секвестар, *gerichtlicher be-*
schlag).

167. Туђе *recurs* и *recurriren*, неки пре-
воде „уток“ и „утјецати“. То се у нас каже
жалба (и у новијим законима немачким *be-*
schwerde) и *жалити се*, на пример, вишем

суду, против погрешке у форми, коју је учинио први суд. Истина у нас имају речи: *утециште*, *уточиште* или *уток*, које значе што и *прибежиште* *zufluchtsort* и *zuflucht*, *refugium*; али *утећи*, *утецати* значи између осталог, *eigen im laufe hinter sich lassen*, *cursu supero*, *praescuro*, а не *recurro*, вратити се на што год, поново предлагати, прибежавати. Осим тога *уточиште* или *уток* значи место, *asyl*, прибежиште; а не *дело*, *прибег*, *пџжалу*, жалбу због погрешке у форми.

168. Противу пресуде првога суда, ако је погрешна у самој ствари, *изјављује се незадовољство*, позива се виши суд да пресуди, *appellatio*, призива се на помоћ. У нас кажу и поднети „апелату“, (то јест апелацију, молбу или тужбу вишем суду за апелације); али то је варваризам, осим што *appellatum* значи: призвано, призвани *суд*, а не сам *призив*. Други говоре *поднети призив*, и то је боље, јер *призивати* значи *herbeirufen*, *advoco*, *advocatio*, а и *berufen* (*die berufung*) значи *zu etwas rufen*, *zusammen rufen*. И наши стари богослови звали су виши црквени суд „призиватељним“, *призивачким* (*appellator-ium*).

169. *Извршење пресуде* неки зову „оврха“ (*execution, urtheils-vollziehung*). Али именица „оврха“ може постати и од основе *врх* у глаголу *врћи* (вријећи) и од основе *врх* у глаголу *вршити*; па и боље је рећи *извршити пресуду*, него „овршити“. — А што се тиче *извршитеља* или *извршника* (*executor*), за то је права наказна реч „оврховођа“, по немачком *executionsführer*.

За оне наше књижевнике, који немачки мисле, свагда с немачкога само преводе, на немачко се само угледају, по немачкоме кују нове речи, а нарочито су заљубљени у немачке *сложене речи*, навешћу овде мисли највећег германисте и једног од првих филолога у свету, Јакова Грима: „У опште речник треба да иде више за изведеним речима него за сложенима, више за простим речима него за изведеним, и што се није пазило на тај *основни канон* (правило), с тога су нам немачки речници до данас оскудни . поред све привидне обилности њихове. *Свака проста реч претежнија је од педесет изведених, а свака изведена вреди за десет сложених*“. И на другом месту: „*Wörterbuch* је други падеж множине и ми-

сли се *ein buch der wörter*, а не *wordbuch*.
 Лепше су без *композиције* начињене словенске речи: *словар*, *словник* и јужно-словенска *рјечник*, од *слово*, *ријеч*, *wort*". (*Deutsches wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm, erster band*, страна XLIII и IX).

170. „Сибињанин-Јанка“ ваља писати *Јован Корвин Хуњадски*, а не „Хуњад“ или „Хуњади“. Прва је реч име, друга презиме, а трећа *агномен* (надимак); „Хуњадски“, разуме се: господар од града Хуњада. То исто значи „Хуњади“ у мађарском језику.

171. Јован *Заполац* или из *Запола*, од *Запола*, најпре војвода ердељски (заплавински) а за тим супротни краљ угарски (1526 до 1540), зове се *Заполац* по селу Запољу у Босни, одакле беше родом, (као Бјелополац, човек из Бијелог Поља или Бјелопоља). Не ваља просто Јован „Запола“, јер је то по мађарски. Од *Запола*, први је падеж *Запоље*.

172. Место *Адријанопољ*, наши су посрбили у *Дренопоље*, *Дренополац*, *дренопољски*, као да значи *дреново поље* а не *Адријанов град*. (Италијанци га пређашњих векова зваху *Andrinopoli*). Неки га зову по турски

(то) *Једрѐне, Једрѐнета*. Али ни по каквом језику није „Једрена“ и „Једрен“.

173. Прокоп испод земље, зове се српски *тавник, тавника* или правилније *тамник*. Гледај у Вукову речнику код речи „тавник“, под 2. Према томе, не би нам требала туђа реч *тунел*.

174. „Преко јего“ (то јест преко њега), није народна реч, а није ни пристојна. То су унели у наш језик неки од оних, што словенисаху. Српски се каже: *сувише, одвише, превећ, одвећ, преко мере, преко сваке мере*. Нарочито из неких позоришних комада ваља избрисати напред поменути израз, јер се тако живом речју највише шири и даље.

175. *Коњаници* са копљима зову се српски *копљаници, lanzenträger* или *lanzenreiter*, италијански *lancia, lanciere*. Од њих ваља разликовати *цешаке* са алабардом, неком врстом секире на копљачи, *hellebarte: hellebartier, alabarda: alabardiere, lanzo*, (секирници).

176. Старински предлог *от (отъ)* ми данас изговарамо *од*. Стари облик задржао се само у сложеним речима, као: *от-ићи, от-ети*. Од глагола *отићи*, садашње је време: *отидем*,

отидеш, отиде, отидемо, отидете. отиду; али се у брзом говору каже и *одем*, а то је: от'дем, оддем, одем. — Неки место *одем*, пишу „ходем“, они „ходу“, а то је погрешно. Ту нема места гласу *х*. Друго је глагол *ходити*, коме је садашње време: ходим, ходиш, ходи, ходимо, ходите, они ходе. Од те основе има после: ходи, ходите, ход, ходати, ходање; ходац, ходитељ, ходилица; ходуље, хођа, хођење; (са *х* се пише и турско: хајде, хајдемо, хајдете и хајдац!). За то, ако се у брзом говору и гутају гласови, не треба писати „одем“, него *отидем*; треба писати *отишао*, а не „очо“, то јест от'шао, па онда (тш-ч) очао, (ао-оо-о), очо.

177. Други падеж за део (*genitivus partitivus*). У нас стоји други падеж и уз порицање (*genitivus negationis*), који није ништа друго, до врста другог падежа за део. Да би порицање било потпуно, мисли се и најмањи део онога, на што прелази радња глаголка, која се пориче, као: Ви *Грујице* ни видели нисте. Коња дајте, *оружја* не дајте. Не рече *речи*. Не зна *језика*, (на против: зна *језик*, — четврти је падеж). *Даљега* спомињања чини-

ти није потребно. Не могу *својих* послова да раде. Не тражим *воље* своје, него вољу оца, који ме посла.

Налази се доста често уз порицање и четврти падеж место другогa, (код Пољака никада), као: Ја не тражим, брате, ни динара, — ни ја тражим *твоје* *друговање*; али нема примера према којем се не би налазили исти онаки с другим падежем.

Само је од речи *што, то, ово, оно*, обичији четврти падеж уз порицање, као: кад се ко зариче, да *што* не чини. Нема *ништа* ново. Не знаш ти *то*, синко! Што искаше Израиљ, *оно* не доби.

Према томе, треба рећи: Не спомињи то, а не „тога“. Не ваља: Он не може „тога“ (него треба *то*) порећи.

178. Глагол *појати*, има у садашњем времену: *појем*, појеш, поје, појемо, појете, поју; појући. — На против, *појити* (стоку), има: *појим*, појиш, поји, појимо, појите, поје; појећи.

179. Именица *дрво*, значи у нас и живо дрво и посечено за ватру или за грађу, (*baum* и *holz*) и мења се у јединици овако: дрвета,

181. Број *двоје* има ове облике: двоје двога, двома; а предлог *од* слаже се с другим падежем. Према томе није добро „од двоје“, него *од двога*.

182. Руски придев „рядовой“, значи проста војника, момка из реда, из врсте, који није у „чину“. Од тога су негдашњи наши заповедници начинили „редов“, који је у нас смешна реч, јер су јој друге: шапов, белов, и т. д. или из мађарскога језика примљене, као: биров, буцов, пацов, сабов, ђалов, чиков. — С тога би поменућу реч ваљало заменити са: *прост војник*, *момак*, *четник*, (а вођа им се зове *четовођа*), *врстар*.

183. У нас четврти падеж показује *мицање*, *иправац*, на питање *куда?* (*wohin?*) а седми значи *почивак*, *мирно стање*, *бивање*, на питање *где?* (*wo?*). Има језика, који за *куда* и *где* имају само једну реч, на пример: грчки има само *поџ*, француски само *оџ*. Ми, на против, имамо не само *куда?* него и *камо?* Реч *куда* значи *wohin*, *wo vorbei?* латинско *quo?* *qua?* дакле управо *којим путем?* *којом страном?* (француски *par oџ?*) отуда: *куда му драго*, *wohin immer*; *кудгод*, *wohin immer*;

куд *гд*, überall; *куд* *који*, in alle winde. —
 А *камо*? значи *wo* — *hin*? *quorsum* (quoversum? које значи: *куда*? — са даљим предметом — *на што*? *чему*? *у којој намери*?).
 Ми кажемо на пр. *камо* се ти? *камо* новци?
камо те *ја*? — *Камо* је, по томе: даље — *где*? тамо — *где*? *Камо* ли значи: *um so mehr*, *um so weniger*. На питање *камо*? одговара се: *тамо*, *dort*, *ibi* — *dorthin*, *eo*; *амо*, *овамо*, *hiesher*, *huc*; *онамо*, *dorthin*, *illuc*, — *dort*, *illic*. — *Камо*? је дакле у среди између *куда*? и *где*? Па као што четврти падеж показује ближи предмет, покрет, јачу радну снагу, тако други и седми падеж показују даљи предмет, мирно стање, мислени рад. Са четвртим падежем јаче је речено, него са седмим. *Куда*? одговара четвртом падежу, *где*? — седмом, а *камо*? и једном и другом, само слабије, неодређеније. Према томе, *куд*? је живље, а *камо*? апстрактније. *Куд*? значи ближи — *пут*, а *камо* крајну — *мету*. Народ свагда пита: *куда* *ћеш*? а не пита „*камо* *ћеш*?“ То му је неодређено, магловито; он више разбира за *оближни* *пут*, него за *крајну* *мету*. С тога у језику има *којекуда*, али нема „*којекамо*“.

На питање *куда?* може се одговорити и: *идем туда*, и *идем тамо*, према ближем или даљем смеру, који се хоће дазначи.

Према свем томе, не треба истискивати живљу реч *куда?* па на њезино место стављати блеђу, неодређенију: *камо?*

184. „Свестан тога“, то је немачко *er ist dessen bewusst*, од *bewissen* (које се данас не говори), *wissend*, *erinnerlich sein*. Ми кажемо: знам за *то*, или *о том*; сећам се *тога*; имам *свест* о *томе*, дакле и *свестан* о *чем*. Немци слажу своје *bewusst* са другим падежем без предлога, а ми наше *свестан* са седмим уз предлог *о*.

185. „Он је се бојао“, није добро. Истина каже се: *Они су се договорили*; али само у множини иду речи тим редом (најпре глагол *су*, па онда заменица *се*), а у једнини бива са свим противно (најпре заменица *се*, па онда глагол *је*), или *је* отпада са свим, или од *се је*, избацивањем и сажимањем, остане опет само *се* (*сеје*, *се’е*, *се*), на пример: Сам *се је* преварио — на моју русу косу, на моје чарне очи. Десило *се* (*је*) Туре нежењено. Текла (*је*) вода Сава и Морава. Вишњицица (*је*) род

родила, — од рода *се (је)* подломила. Он *се* звао тако и тако, а не „он *је се* звао“.

186. „Укупни *примитак*“, начињено је по лажној аналогiji, место *укупино примање*. Наставком *ак* (џеџ) могу у нас да постану именице, између осталогa, и од глаголских придева, као: добит-ак, почет-ак, дочет-ак, додат-ак, нашит-ак, доспет-ак, оснут-ак, остат-ак, повит-ак, жит-ак, кусат-ак, лупат-ак, дан-ак, пљуван-ак, (остан-ак, огран-ак, почин-ак); увел-ак, стећ-ак (место: стојећ-ак), врут-ак, имут-ак. А по лажној аналогiji има само: довршет-ак, губит-ак, везит-ак, орит-ак и орић-ак. Књижевници, кад хоће да творе нове речи по аналогiji, ваља да се држе правила, а не изузетка. Од глагола *примити*, партицип је *примљен*, а не „примит“.

187. Од заменице свакога лица: *себе*, трећи је падеж *себи*. „Пређе је било у трећем падежу и *си*, али је сада врло ретко, и где се још говори, говори се у таким приликама, у којима се и без њега све каже, што треба, на пример: узми (си) то“. (Даничић, Облици). Према томе, не ваља: „да *си* купим“, него *да кушим себи*.

188. О заменици *свој*. Као год што лична заменица *се* замењује подмет (субјекат, основцу у реченици), био које му драго лице и стајао у једнини или у множини (на пример: мијем *се*, мијеш *се*, мије *се*, мијемо *се*, мијете *се*, мију *се*), ⁽¹⁾ тако и придев *свој*, који је од *се* постао, замењује други надеж подмету, био подмет које му драго лице и стајао у једнини или у множини, на пример, (кад је подмет 1^о лице): Ја погубих *свога* (мога) сина Марка. Да ми *своје* (наше) коње одморимо. — (2^о лице): *Своје* (твоје) мртве све спомени. Брзо *своје* (ваше) коње опремајте. — (3^о лице): Виде Иван *своје* (његове) беле дворе. Кад ме *својој* (њиховој) мајци указују.

(1) То је својство само словенских језика. Други народи кажу то овако, на пример: *je me lave, tu te laves, il se lave, nous nous lavons, vous vous lavez, ils se lavent*; — *ich wasche mich, du wäschest dich, er wäscht sich, wir waschen uns, ihr waschet euch, sie waschen sich*. — Руси и Пољаци, ма како добро да науче француски, хоће каткад у брзом говору, по словенској особини, да реку *se*, где треба *me, te, nous* или *vous*.

Разлика је између *свој* и *његов* ова: *свој* се тиче подмета и значи *sein eigen*, (нама, дакле, не треба „свој властит“ или „свој сопствен“), а *његов* значи просто *sein, einer dritten person*. Тако исто у множини *свој* и *њихов* значе *ihr eigen*, и *ihr*. — Према томе: он је показао *своја* писма, значи *сам своја*; а он је показао *његова* писма, значи писма *свога пријатеља*.

189. „Ја увек то чиним, *кад сам устао*“, то је германизам (*wenn ich aufgestanden bin*). Српски се каже: *кад устанем*.

190. „Ви сте *познавао*“, то је права на- карада. — Људи из народа кажу један другоме *ти: ти си познавао*. Пољаци кажу: кнеже, грофе, господине, госпођо, госпођице, па онда *ти*. Код осталих Словена, особито по градовима, говори се обично у другом лицу мно- жине: *ви*. У породици и према млађима од себе каже се *ти*. У озбиљну и племениту поезију није ушло *ви* (осим у драму и роман). Наш сељак сваком каже *ти*, а о себи каже *ми*, из скромности, имајући на уму задругу и дом. У свечаним приликама поздрављају се и старији са *ти*. — Ево кратке историје тих облика

уљудности. Још у старо доба су књижевници почели писати *ми*, имајући у мислима и читаоца. Али природно стање ствари пореметио је и смео најпре канцеларијски стил у Грка и Римљана. Њихово *ми* (*pluralis majestaticus*) примише после у писању: владике, настојатељи, војводе, кнезови, грофови, барони. Неприродна множина дакле почела је с првим лицем. *Ви* почиње улазити у обичај од 9-ога века. У почетку 17-ога века говораху *он*, (господин је познавао). За тим се говорило *они*, (господин су познавали). А овога века утврдило се *ви*, па се према њему и глагол управља. — Дакле и (господине, госпођо, господо) *ви сте познавали*, а не „познавао“, (познавала), а у множини за женски род: *ви сте познавале*.

191. Ваља разликовати: те *Кривошије*, тих *Кривошија*, на *Кривошијама*, — то је земља („више Рисна на планини као мала кнеженица“, каже Вук у речнику); а *Кривошијанин*, *Кривошијани*, — то су *људи* из те земље.

192. Неки и у источном говору пишу „прађедовска вера“, „зађевица“, „гњев“, али то је неупутно. По источном ваља само *прадедовска вера*, *задевица*, *гњез*, *гњеван*....

193. Није добро „дивији“, „рибији“. Наставак је *ј-и*, а кад се глас *ј* састане са усне-ним *в*, *б*, *и*, *м*, онда између њих долази благогласно *л*: див-ј-и, дивлј-и, *дивљи*; тако *рибљи*, *сомљи*, и тако даље.

194. Наставком *ј-и* постали су придеви: Ивањ дан, Михољ дан, Бања Лука, ђавољи, јагњећи (јагњет-ј-и), говећи (говед-ј-и), голу-бињи, змијињи, шарањи. Наставком *ј* и *ев* по-стали су: Јаковљев (Јаков-л-ј-ев), бировљев. Наставком *ов* и *ј* (или *ев* и *ј*) постадоше: си-новљи, мужевљи, косовљи, пужевљи. То је већ исто двоструко речено, јер *ов* и *ј* чине једно значење, на пример: Иванов и Ивањ, Банова и Бања, ђаволов и ђавољи, Јаковов и Јако-вљи. Па по што се једном каже *синовљи*, *му-жевљи* (дакле и *ов* или *ев*, и *ј*), онда није потребно утростручавати наставке за присвојне придеве, те писати „синовљев“, (које би било син-ов-ј-ев) или „мужевљев“.

195. Довољно је да напоменем, да је „са-мосталисати“ сакато скована реч, место *само-стално радити, живети*, и тако даље.

196. Многе именице мушкога рода, осо-бито од једнога слога, у множини у свима на-

дежима до основе имају *ов* или *ев*. Којима је основа така, да у шестом падежу јединине имају наставак *ем* (место *ом*), оне у множини имају *ев*, на пример, крајем: крајеви, краљем: краљеви, ножем: ножеви, мачем: мачеви, царем: цареви, дакле и *оцем*: *оцеви* (а не „очеви“). За прквене учитеље каже се: свети *оци*, *отаца*, *оцима*.

Од тога се правила изузима једна реч *стриц*, која има *стрицем*: *стричеви*. А реч *зец* има и по правилу *зецом*: *зецови*, и по изузетку *зечеви*; тако и од речи *кнез* говори се: *кнезови* и *кнежеви*. Изузеци пак утврђују правило.

197. Не ваља „метути: метем“, него *метнути*, *метнем*, *метнух* и *мет-ох*, *метнуо*, *метнут*.

198. Неки се књижевници муче, превodeћи немачку реч *hausieren* са „кућарити“, „стокућарити“, и тако даље. То се у Србији каже *торбарити*, *торбарeње*.

199. Не ваља ни „дољни“, а још мање „дојњи“, него треба *доњи*. Глас *л*, кад стоји на крају слога, прелази у *о*, а два *о* стегну се у једно: *долњи*, *дооњи*, *доњи*.

200. Не каже се „то језгро“, него *та језгра*. — *Стока*, 1° жива стока, ситно благо (козе и овце) и крупно (говеда), 2° рдба (итал. *roba*), еснап (тур.), куња (**коупла**), товар, спрет, спрета, израда. — *Житак* -тка, 1° *victualia, lebensmittel*, 2° стока (благо), 3° живот.

201. Шта ће нам скована реч „смотка“, кад у Црној Гори имамо народну: *увѣјач*.

202. Од глагола *трти*, трини је придев: *трѣен*; од тога наставком је постаје глаголка (девербативна) именица *трвѣње*, (и *трвѣнѣк*). Али се говори и *трѣн* (као *бјен*, *швен*); отуда је *трѣница*, *утреник*, па и обласно *трѣње*.

203. Од глагола *умети*: *умем*, треће је лице множине *ѹмеју*, тако и *разумеју*; а заповедно *разумејте!* — Од *знати*: *знам*, треће је множине *знѣју* (знајући), а од *знѣдем*, *знѣдѹ*, сложено *познати*: *познам*, *познају*, а учестано *познавати*: *познѣјем*, *познѣју*, *познѣјући* (и *давати*: *дајем* и *дајем*, *дајѹћи*). Просто *дати* има *дам*: *дадѹ*.

204. Може се рећи, да у српском језику нема старог наставка **ѣль**, **ѣли**, као: **гыб-ѣль**, **кжп-ѣль**, **огнт-ѣль**, **пеу-аль**. Истина имамо реч

ОБИТЕЉ, али јој је неправилаан [завршетак : *обитељ, обитељи, место обитељ, обители*, а и значење јој је промењено (значи *породицу*, а не *стан, пребивалиште*). Њега замењују други наставци, као : *погиб-а-о : погиб-ли, погиб-ија, куи-ало, куи-алиште, куд-еља, свир-ала*.

Према томе не ваља писати „погибељ, погибелан“ („опасност, опасан“), него *идгѣбао, погѣбан, погѣбност; погѣбија*.

205. Немачка реч *ring* значи прстен, али кад означава савијен пут или улицу, онда се каже *вснац, савитак*.

206. Море између три дѣла света: Европе, Азије и Африке, зове се српски *средоземно* (а не „средиземно“). Од именице *земља*, придев је *земаљски*, али и *земски* и *земни* у сложеним речима, као: *горњоземски, доњоземски, нашоземски, туђоземски; — подземни*. А уметак је, за спајање саставних делова, *о*, а не *и*.

207. У сложеним речима: *наимати, заимати, поимати*, не укида се зев између два самогласна гласом *ј*, и по томе не ваља писати „најимати“, и тако даље. Али код име-

ница укида се зев тиме, што и слаби у ј: *наим, најм*, па се онда између два сугласна на крају речи умеће благогласно *а*: *најам, зајам, појам*.

208. „Сунцобран“, „кишобран“ по немачком су сковане речи (*sonnenschirm, regenschirm*), а при том, не показују оно што треба. „Сунцобран“ значио би заклон што брани сунце, а не од сунца; „кишобран“ заклон што брани кишу, а не од кише, као *грудобран* (што брани груди), *Србобран*, и тако даље. Народ наш зове ту справу *штит*, *шти́та*, па онда разликује од сунца, од кише, као:

Од сунца се *штитом* заштитила,
Да јој сунце не сапали лице, —
О Каица, моје чедо драго!

Мој пернати од *сунашца* штите! —

Из историје те справе зна се, да је она одавно постала најпре у Азији, и то *противу жеге сунчане* (дакле *штит од сунца*); отуда је позната и нашем народу. И латинска реч *umbrella*, откуда је „амбрел“, показује да прво беше заклон од сунца (*umbra, сенка*). А *штит од кише* постао је у новије време, на западу европском.

209. Немци веле *etwas unternehmen* (подузети што); ми кажемо *пред-узети што*, *пред-узетак*, то јест *узети* посао *преда се*; (отуда и *предузимач* грађевина и т. д.); а латински народи говоре *imprendere, intraprendere, impresa*, — *entreprendre, entreprise*, а то је „у-узети“, „међу-узети“.

210. Очевидна је афектација, кад се пише „Парис“ место *Париз*. Ко би одобравао да се пише „Францус“, „Енглес“, „угурсус“? То је као „нараф“, „лаф“, „физита“, или оно из народне приче: „По што, влаше, киком“? Који тако раде, онима није стало до тога, да се што пре *утврди начин писања*, него да протуре своју какву играчку, па ма се не одмакли никад од првина.

211. Од *Гацко*, други је падеж *Гацка*, придев *Гатачки*, човек *Гачанин*. Тако исто *Броќно*, *Броќна*. На против од *Равно*, други је падеж *Равнога*. — Даље, ваља разликовати *Требиње* (град) и *Требиња* (село).

212. Код глагола *моћи*, у садашњем времену, акцентом се разликују *прво* лице јединине од *трећега* множине. Каже се: (ја) не *могу*, а (они) *не могу*.

213. Не треба нам ни италијанска „пијаца“ ни турски „пазар“, кад имамо српску: *трг*. У старије време зваху се многи градићи (варошице) *трговишта* (*marktflecken*), који имаху право на *трг*; тако не само у Србији и Бугарској, него и у Румунији. Место старог *Трговишта*, основаше Нови *Пазар*. — Тако место грчкога „панађура“ и мађарскога „вашара“, имамо своју реч *сајам*, а за место где бива: *сајмиште*.

214. *Ледѣњак*, *ледѣњака*, зове се нека гвоздена гужва, што се носи на нози, да се по *леду* не клиза, *eisschuh*. Даље, горње ципеле или назуваче, навлаке, (од гута-перче, гуме, или од коже), *überschuhe*, *galoscie*, *galosche*, *galosh* или *clog*, *galloschen* и „*kaloschen*“ зову гдевоји „каљаче“, по „народној етимологији“, као да им је српски корен *кал*, блато, *калати*, *каљаче*. Према том, *schlittschuhe* (у Шапцу *клиске*) могле би се назвати *ледѣњаци*, или *тоциљаче*, (*конѣкз*, *pattino*, *patin*, *skate*); — *тоциљати се на ледѣњацима*, на *клискама*.

215. Немачке речи *widersprechen* и *widerspruch* не могу се у нас просто само пре-

вести: „противоречити, противоречим, противоречје, противоречност“, на крај. Та се значења у различним језицима различно казују, па тако и код нас.

Класичне речи *ἀντιλογία* и *contradictio* гласе у старом словенском: **прѣкословеснѣ, прѣкословнѣ, протисловнѣ, прѣрѣканнѣ**; — **прѣрѣкати, прѣрѣковати, прѣрѣцати, прѣкословити**; — **прѣкословѣнѣ, прѣкословѣць; прѣроуѣнѣ, contradictionis; прѣкорѣуѣнѣ, ἀντίλογος contra dicens**. У старом српском има још **соу-протнвареуѣнѣ, протнвнѣ се, отпирати**. — Руси пишу: *противорѣчить, противорѣчіе*. Чеси веле: *odpor, na odpor se stavěti, sobě na odporu býti, bez odporu* (без противне), *na odpor mluvit* (против чега говорити), *na odpor* (на против), *odporovati, odporovaní*. — Пољаци говоре: *przeczyć, zaprzeczać* (пријечати), *odpierać, odeprzeć*, (одапрати се), *sprzeciwić się* (супротити се), *przeciwny, spreczny* (противни, супречни), *odpór, sprzeciwienie się*.

Новији језици имају: (Италијанци) *contraddire, replicare, opporsi, contraddirsi*; — *contraddicente, contraddittorio, contraddittoriamente*; — *contradditore, contraddicente*, — *con-*

traddizione, contrarietà, implicar contraddizione. — (Французи) contredire, contrerier; — contradiction, réplique. — (Енглези) to contradict, gainsay; — contradiction, reply.

У нас нема прост глагол *речити*: *речим*, али има *речати се*: *речам се* с киме, или међу собом, и именаца *речање*. Имамо именице: *рек* (штоно *ријек* — штоно *ријеч*) и изрек: *йзрѣком*. Имамо придев *рѣчан* (*ријечан* = *рјечит*). Место старог **ПРОТИВОВѢТРНІЕ**, *ventus contrarius*, говоримо *противни ветар*. Имамо старински глагол *прерицати* (као *порицати*, *пресецати*), предвојити говор, одвојити мишљењем, говором.

Према свем том, имамо, или би могли гласити у нас :

а) Глаголи: *прерицати*, *противити се*, *супротити се*, *одапрети се*, *отицати*, *приговарати*, *противу рѣки*: *противу рѣчѣм* (као *противу стати*), *противно говорити*, *против чега говорити*; *ich widerspreche*, *није тако!* *на против!* *стати на супрот*, *стајати или бити противан*, *учинити или дати отпор*, *противоречити*, *противоречати*.

б) Придеви : *противоречан*, *прекоречив*, *противан*, *суиротни*, *прерочан*, *отиорни*.

в) Именице : *противоречан*, (као *скѣчан*, *вѣчан*), *отиорник*, *пререкач*. — *Противљење*, *суироћење*, *приговор*, *отпор*, *прека реч*, *противна реч*, (без *преке* или без *противне*), *одговор*, *обрана*, *противност*, *суироти́вштина*, *суиротни рек*, (*изрек*, *ка́жа*), *противоречање*, *противоречност*, *прѣрёком*.

216. Град на граници Херцеговине и Босне зове се (тај) *Коњиц*, *Коњица* : Ивко од *Коњица*; — а не (та) „*Коњица*, -це“, женскога рода.

Даље, каже се (то) *Горажде*, (то) *Чајниче*, средњег рода, — а не (та) „*Горажда*“ или „*Горазда*“, (та) „*Чајница*“, у женском облику.

На против, не ваља (то) „*Пљевље*“, средњег рода, него женскога у множини (те) *Пљевље*: *Пљеваља*. Одакле си? — Из *Пљеваља*. А чује се и у једнини, опет женскога рода, (та) *Пљевља*. Придев *Пљеваљски*. Турски се то место зове *Таслица*.

Будва је градић на мору; становници одакле зову се: *Будљанин* (место Будв-љ-анин),

Будљанка, Будљански, испало је дакле *в*; — а не каже се „Будвани“, јер је наставак *јанин*, па се између *в* и *ј* умеће благогласно *л*. — Тако се исто становници на реци *Неретви* зову: *Неретљани* (место *Неретв-љ-ани*).

Странци обично наша места називају: или по другом падежу једнине, из *Панчева*, од *Панчева*, до *Панчева*, дакле *Pantschewa* и *Pantschowa*, место *Ранчево*; или по четвртом падежу множине: у *Винковце*, на *Винковце*, под *Винковце*, дакле *Vinkovze*, место *Vinkovci*; или по првом множине: *Karlowitz*, место *Karlovci*; или по старини *Belgrad*, *Setmlin* (**БѢЛГРАДЪ**, **ЗЕМЉНЬ**, то јест *земљан град*), место по данашњем изговору *Beograd*, *Zemlin*.

Према томе, називи наших места по туђинским земљописним картама, новинама и књигама веома су *непоуздани*, и врло често потребују *исправку*.

217. Сви културни народи, кад броје од двадесет па на више, кажу најпре већи број, па онда мањи; *само Немци* мањем броју додају већи: *двадесет и један, ein und zwanzig*, и тако даље.

Тако и кад броје часове, сви кажу најпре већи број, целе часове, па онда делове, разломке; а Немци и ту говоре противно, на прилику: у *седам часова и по*, или у *седам и по (часова)*, *im halb acht*, то јест у „пола осам“, а *пола од осам*, то је *четири*, а не *седам и по*. Даље, каже се у *један и четврт* *im ein viertel auf zwei* (у „четврт на два“); — У *један без четврти*, *im drei viertel auf eins* (у „три четврти на један“); — у *подне*, *im zwölf uhr*, у *поноћи*, *im mitternacht*. Колико је часова? — *Четврт по подне*, *es ist ein viertel auf eins* („четврт на један“). Може се рећи: *пет и три четврти*, или *шест без четврти*, или *петнаест минута до шест*, само не „три четврти а шест“, јер то би у нашем језику значило *преко шест* још *три четврти*.

218. Пише се *развијање*, *развитак*, *развиће*, *развој*. Питање је: имају ли све те речи једно значење, или се како год између себе разликују?

Од глагола *вити*, трпни је придев *ви-ј-ен* или *ви-т*, а од тога *вит* наставком (а)к постаје *вит-ак*, а наставком је: *вит-је* = *виће*.

Томе истом глаголу (*ви-ти*)', корен *ви* може да ојача, уметањем гласа *о*, у *вои* = *вој*, (као : *би-ти* : *бој*, *гни-ти* : *гној*, *ли-ти* : *лој*, *пи-ти* : *пој*, *ри-нути* : *рој*, *по-чи-нути* : *покој*); и по томе може бити и *развој*.

А што се тиче значења: 1° *завитак*, значи нешто *завито*, *завијену ствар*, (*res involuta, etwas eingewickeltes*); 2° *навитак*, значи пређу *навијену* на вратило (*der aufzug, bei den webern*); 3° *повитак*, дете у *повитку* (*fasciæ, die windeln zusammengewickelt*); 4° *савитак*, има два значења: а) нешто *савито*, *савијено* (*volumen, das gerollte, gewundene*), б) где је *пут савијен*, (*flexio, krümmung*); 5° *свитак*, уредба, по којој се поповима плаћа, (*stola-taxæ*); 6° *увитак*, значи *увито*, *увијено* (*volumen, das eingewickelte*).

На против: 1° *завој*, има два значења: а) на рани (*der verband*), б) у сврдла (*spira, schneckenlinie*); отуда *завојит*, *завојница*; отуда *завојак* = *подвојак*, *увојак* или *увојка*, *витице* (*die locken*); 2° *повој* (*fascia, die binde*); 3° *свој*, *своја*, (*савој*), где се вода, која стоји, удара с брзином, те се вртлог прави, (*conversio, wendung*).

Према свем томе: *развијање*, значи радњу (*творење*); — *развитак*, значи развито, развијену ствар, дело, (*творевину*); а *развој*, значио би начин, направу, облик, (*творило*).

Развиће пак значи исто што и *развитак*; само су у нас ретке именице, које постају наставком *је*, од трпног глаголског придева са завршетком на *т*, као: *иит-је* — *пиће*, *прегнуће*, *свануће*, *тронуће*, *рукодаће*.

Крајњи *развитак* (обрт, катастрофа) у драми, могао би се назвати *расилет* (*le dénouement*), према *заклету*, после увода позоришну игру.

219. Од прилога *унутра*, који значи *drinnen* и *hinein* (*intus* и *intro*), придев је *унутрашњи*, а од *споља*, придев је *спољашњи*. Тако пишу Вук и Даничић. Неки афектују — „унутарњи“, „вањски“.

У речнику има и облик *унутар*, али се одмах додаје, гледај *унутра*; а придев „унутарњи“ нема никако. У старом српском имају речи: **вѣноуѣра** и **вѣноуѣръ**, **вѣноуѣрънѣ** и **вѣноуѣръшнѣ**, — а од **вѣнѣ**, данас *вани*, (*на пољу*, *на двору*, *с поља*) само **вѣнѣ-шнѣ**. Не треба дакле бежати од наставка *шњи*, *а*, *е*, који

и иначе долази у нашем језику, а особито сложен с прилозима, као: вечерашњи, данашњи, јесенашњи, јутрошњи, летошњи, ноћашњи; јакошњи, дојакошњи, малопрешњи, тамошњи; давнашњи, јучерашњи, негдашњи, овдашњи, овогодишњи, ономадашњи, првашњи, садашњи, досадашњи, свагдашњи, сутрашњи, прексутрашњи, скорашњи, тадашњи; годишњи, овогодишњи. — А на *ањи* има само: јучерањи, прекјучерањи, садањи. — Може бити и *спољни*, према *придворни*, (од *с поља, при двору*).

220. „Обранбени“ закон, не ваља. Кад се не каже „обранба“, него *обрана* или *одбрана*, онда се не може рећи ни „обранбени“. Од *бранидба* могао би бити *придев бранидбени*. У осталом, та се ствар и не каже српски *придевом* и *именицом*, него овако: *закон о војсци, закон о земаљској обрани*; као што се, на пример, и *friedensvertrag* не каже „мирни уговор“, него *уговор о миру*.

221. У нашем језику *вид*, значи: 1° виђење, очни *вид*, (*visus, das augenlicht, das sehen*), 2° светлост: дошао за *вида*, (*lux, das tageslicht*). Отуда *видан, видик, видовит*.

У староме словенском пак **вндѣ** значи: 1, врсту, према грчкоме *εἶδος, genus*, 2, трен, тренуће ока, (претегу, нагиб дана у животу), *ρόπή, momentum*. — У старом српском **вндѣ** значи очни вид, а значи и врсту, облик.

Ово друго значење замењује се данас речима: *врста, облик, лик*, као, на пример: **кѣ вндѣ голѣнниѣ**, каже се: у облику голуба, као голуб.

222. Туђе речи *burg, bürgr, burg* или *borough, borgo*, значе затворено, утврђено место, особито: *утврђено пребивалиште*, отуда: *ritterburg*, витешки замак; али обично те речи значе град (варош) или трговиште, отуда је: *bürger, грађанин, (варошанин)*; па онда сваки члан грађанског друштва, дакле: државни грађанин, држављанин; (грађанка; грађанство; грађански; градски начелник).

Die stadt, изнајпре истога значења са *statt (stätte)*, значи место, пребивалиште; неким правима и слободама обдарено место, напрема селу или тргу, од којих се разликује и већим бројем становника. А *vorstadt*, заграђе или подграђе (*suburbium*), то су куће, које леже изван градских (варошких) врата.

У староме словенском реч **градъ** има два значења: 1, „варош“, (*πόλις, urbs*), 2, врт, „башча“, (*κῆπος, hortus*); у овом последњем значењу употребљава се и **градини**, а **градарь** значи: вртар, „башчован“. На против **градиште** зове се: место са посадом, кастел, тврђава, (*φρούριον, castrum*); **тврѣдынн** означава: утврђено место, „град“, (*ὀχύρωμα, munimentum*). Даље има: **градыць**, „варошица“, (*πολίδιον, oppidulum*); **градъскъ**, „варошки“, (*πόλεως, urbis*); **гражданинъ**, грађанин, „варошанин“, (*πολίτης, civis*); **гражданство**, (*πολιτεία, civitas*).

У старом српском **градъ** значи: 1, утврђено место, „варош“, (*locus munitus, urbs*), 2, утврђење, тврђаву (*munimentum*). Даље има: **градынь** или **градъскыи**, „варошки“, (*urbis*); **градыць**, **градъуьскыи**; **гражданинь**, **грађанинь**, (*civis*). На против, **тврѣѡ** значи: кастел, тврђаву, **ѡко** или **табор**, (*castrum*).

Из тога се види, да је **град** значио: **затворено место**, па било оно утврђено или не, **напрема селу** (и **тргу** или **трговишту**), које је свагда **отворено**, било село **растркано** или **уврстано**. У том значењу долази **град** и у на-



родним песмама, на пример, у оној о Маргити девојци. „Стани мало, да ти кажем право — све војводе и *градове* редом“, па се онда набрајају ове земље и места: Дмитровица, Поцерје, Биоград, Смедерево, Ресава, Сталаћ, Крушевац, Прокупље, Куршумлија, Топлица, Косајница, Ниш, Тимок, Видин, Каравлашка, Букреш, Срем, Вучитрн, Загорје, Пазар, Сјеница, Босна, Травник, Херцеговина, Пирлитор, Цетиње, Шекулар, Скадар, Призрен, Дукаћин, Косово, Стара Планина, Софија, Кратово, Куманово, Солун, Прилеп. Ту има више места, која јамачно нису тврђаве, а народни их певач изреком зове *градом*.

Данас *град* значи: 1, тврђаву, 2, играти се града, (то јест *лоште*, која се умеси од говеђе длаке). *Градац* или *градић*, показују: мали град. Тако: *градски*, *градиште*, зидине од каквога града. — На против, *градина*, значи: 1. ограду, 2. врт, 3. велики град. *Градиница* је: мала градина. — *Градити*, значи у нашем језику: правити, *machen, verfertigen*, на пример: гради опанке, кућу, цркву, мост, гусле, гајде, седло, и тако даље; *гради се* да је учен; није лена, него *се гради*, (бели се

и румени); *грађење*. Отуда је: *градљика*; *грађа* (материјал, ограда, састав телесни, шара, опута); *грађевина*, (зграда, вунена пређа); *заград*, *ограда*, *градина*; *зграда*; — *вино-град* (иначе *трсје*), *виноградар*, *виноградац*, *виноградски*. — Од речи *град*, у смислу „варош“, каже се и данас: *грађанин*, „варошанин“, и држављанин, *грађански*, *грађанство*; *заграђе* (као заселак) или *подграђе*, (*vorstadt*, *fau-bourg*, *suburb*, *outparts*, *sobborgo*).

Иначе, утврђено место зовемо данас: *тврђава* или *град*; — а неутврђено, или својом речју: *место*, или туђом: „варош“. У Херцеговини, у српској Тоскани, „варош“ (а и *град*) зове се *мјесто*. Према томе, *мјештанин* значи: 1. човек из каквога места, 2. „варошанин“; — а *мјештански* значи само: „варошки“. У Скадру се: човек из каквог места, зове *мјесник*. А „варош, варошица, варошанин, варошки, варошчад, вармеђа“, то су речи *мађарске*.

У мађарском језику *vár* значи: тврђаву, град, замак; *város* (читај *варош*) значи: неутврђено место; а *vármedye*, значи: жупанију, управо: градеки околиш, округ. (Иначе *гра-*

ђанина зову Мађари *polgár*, од немачке речи *bürger*). *Варош* говоре и Турци, у истом смислу као и Мађари; у Шкипетара „варрош“ значи *подграђе*; Румуни кажу *ortodie*; *варош* говоре не само Срби, него и Бугари, Хрвати, Словенци и Рушњаци у северној Угарској, само што је у неких мушкога рода, а у нас женског. Турци су ту реч примили, по свој прилици, 16 и 17 века у Аустро-Угарској, а ми или онда, или за време аустро-угарског сизеренства у Босни, Мачви са Београдом и у Браничеву за време потоњих ратова и двадестогодишњег заузећа целе Србије, у прошлом веку (1718 до 1739), а и од Турака.

У нас се из појма *градити*, правити, развио појам: *оградити*, *оиздати*, — а из тога: *утврдити*, *оикопати*, — и најпосле: *обезбедити*, *очувати*, *заштитити*, *бранити*. Од *грађевине*, дошло се, по сродству појмова, до *утврђења*, (ошкон, бедем), *обране*; од *града* = *вароши*, постао је *град* = *тврђава*. Зна се из историје, да Турци по освојењу српских земаља утврђиваху сва затворена места („градове“ = вароши): зидовима или плат-

лима,⁽¹⁾ опкопима, палисадима, а особито кулама. Наши старѣ, пре Турака, нису имали згодну реч за *кулу*, (*turris, thurm*), него је називаху или грчки **пирѣгъ** или по старом **соуна, сынъ**; а данас се у Херцеговини за сваку *кућу од камена* каже — *кула*, а у песмама и она, која није од камена, зове се *кула* или *двор*. У ово време, Турци живљаху по градовима и „паланкама“, (од итал. *palánca*, нем. *planke*, палисадима, брвницама ограђено место, градић, „варошица“), ⁽²⁾ а српски народ навише по селима, збеговима и горама; отуда у градовима (варошима), више туђих назива, него у сељана, све до скоро, док није књижевност почела чистити језик. Грађани (варошани), по невољи, први покварише, али ће мало по мало и да исправе.

Од других Словена: *Словенци* кажу: *grad, burg, schloss, eine feste stadt, (gradec, gra-*

⁽¹⁾ *Платно*, у овом смислу, зове се: зид око „вароши“, тврђаве или манастира. Испореди: оплатити врата, оплата око прозора и врата.

⁽²⁾ Испореди брвно, брвнара (талпара, тур. срп.), брв или брвина („штег“), Брвеник (град).

dek, gradič), *gradina*, ruinen einer alten burg, *gradišče*, schloßstätte; *gradar*, („диздар“), burgwächter; *gradnik*, burgvogt; *gradčan, gradčanstvo*; *gradilnica, gradivo, gradski*; — *tverdnjava*, festung, *varmedja, varoš*. Русу: *градъ* (городъ, „варош“); *твердыня*, (тврђава). — Поляци: *gród, grodowy; miasto, miasteczko; miejski, mieszczanin* (мештанин, грађанин, а *obywatel*: држављанин); — *twiérdza, warownia forteca*. — Чесу: *hrad*, burg, schloss; *hradby* pl. f. festungswerke; *hradní, hradník, hradský, hradisko, hradiště, hradek, hradecký; hradčan*; — *místo, mistečko, mistovní; měšťan, měštěnin, měšťanský, měšťanstvo; měšťáček, kleinstädter*.

Остали народи веле: 1. *la ville, die stadt, a town* или *city, città, (abitante d' una città)*. 2. *la forteresse, le fort*, — *die festung, feste*; — *a fortress, fort*; — *fortezza, piazza forte, rocca*. — Ако је замак утврђен, Италијанци кажу: *castello, cittadella*, а иначе зову двор, *palazzo del principe*, грађанина зову: *borgnese* и *cittadino*; грађанство, *la cittadinanza, il corpo de' borghesi*; а грађански *civile, cittadinesco, civica*.

Да завршим. „Варош“ је *непотребна туђа реч*. Народ наш у овим крајевима пре ће рећи „паланка“, него „варошица“. — Кад од речи *град* имамо изведене: *грађанин, грађански, грађанство, градина, виноградар, виноградац*, повратимо и родитељку у њезино прáво, у старо, прáвб значење, а то је: *веће место са грађанским начином живота*, па било „затворено“ (обграђено) или не. (Испореди и **о градѣ сѣмь** — у цркви). А да би нам то лакше пошло за руком, навикавајмо се само, да *права утврђења* (фортификације) зовемо: *тврђава, тврђа, тврдиња; тврђавица, тврдињица*. Остала ће употреба речи: *град, градац* или *градѣ, градски, заграђе* или *подграђе, грађанин* и тако даље, — доћи неспрметно, као што нас беше и одбегла.

223. Стручни људи не одобраваху одавно реч „кѣаз“, у томе облику, (место *кнез*), јер није органска, не одговара закнима у језику, противи се науци о гласовима *српскога језика*. Они то потврдише не само данашњим народним говором и свима бољим писцима, него и историјом српскога језика, кореном, и поређеном науком о језику, па све узалуд: пред-

расуда и „обичај тиранин“ (*usus tyrannus*) чињаху своје. Али дође 22 фебруар ове године, те моћни изрек народни промени достојанство на веће, а тим уједно и погрешно изговарану реч замени бољом и правилном. Народни дух, који ствара језик и догађаје, поправи од један пут сву ту ометњу.

Овом приликом ваљало би поправити и туђински *ред речи* у насловима, као што је: „краљевско - српски“, по немачком *königlich serbischer*. — За унутрашњу потребу, довољно је рећи, на прилику, *краљевски официр*, *краљевска пошта*, а за међународни саобраћај ваља ставити напред *српски*, као: *српска краљевска пошта*,⁽¹⁾ а кад се на *српски* удара гласом, онда се тај придев ставља натраг, као: *краљевска пошта — српска*. — Руси кажу: русское императорское посольство. И наши суседи Мађари веле: *magyar királyi posta*.

И некадашњем *Гургусовцу* није требало преденути име „Књажевац“ (*Кнежевац*), него *Милошевац*.

⁽¹⁾ Овим се редом каже и: српске народне песме, српско учено друштво, и тако даље.

224. Не ваља рећи: „против *увађања* новог закона“, него: против *увођења*. Ми, по трајању радње, имамо три врсте глагола: 1° *тренутне* (свршене), којима се радња од један пут сврши; 2° *трајне* (несвршене), којима радња траје; 3° *учестане*, којима радња више пута (често) бива, као: *увести, уводити, увађати*. Други народи, на пример Немци, морају то да описују, као: 1° *einmal einführen*, 2° *einführen*, 3° *mehrmals oder öfters einführen*. Што се непрестано „увађа“, то још није *уведено*; за то је боље просто: *увођење*. Тако и: *преношење, затворање*, и тако даље.

225. Немачка реч *ordnung*, не преводи се у нас свагда са *ред, успрема*, него и са *уредба, судски поступак, правила, правилник*, на пример, *advokaten-ordnung, bau-ordnung, уредба о адвокатима, о грађевинама; prozess-ordnung, судски поступак, правилник; geschäfts-ordnung, пословник, пословни ред*. Иначе се каже: *in ordnung*, оправан, удесан, *in ordnung bringen*, оправити, удесити, расправити.

226. Реч „правоваљан“ преведена је с немачкога *rechtsgültig*. То се српски каже *у-*

новажан: Та одлука не може имати законску и уставну *пуноважну* снагу. А немачко *rechtskräftig*, кажемо просто само: *снажан*, као: пресуда је *снажна* и извршна; виши је суд *оснажио* пресуду првога суда.

227. Глагол *узаконити*, значи: (увести у закон), поставити закон; законом наредити; заповедити; — а *озаконити*, значи: опточити, опасати какав предлог законом снагом, *zum gesetz erheben*.

228. С немачкога је преведено: „*проведба* овога закона“, *die durchführung*. То се српски каже *извршење*, (од глагола *извршити*, а не од „изврћи, извријећи“).

229. Не ваља *под-учавати*, *unter-richten*. То се каже: *поучавати*, *настављати*.

230. У немачком језику између глаголскога придева радног и трпног нема разлике по облику, на пример: ја сам *видео* и ја сам *виђен*, то је код њих: *ich habe gesehen, ich wurde gesehen*. Тако: *читао* и *читан*, *gelesen*. Тако и *belesen*, које значи човека, који је много *читао* (дакле *активно*), неки преводе (пасивно) „начитан“, или „ишчитан“, „начитаност“, а то би значило: *којега су*, или *чије*

су књиге, други много читали. (А начитанан, -танна, од начитање и ан, у нас нема). — Други народи то кажу: *versato ne' libri, istruito; erudizione, consumata lettura; — qui a de la lecture; la lecture, instruction; — read, versed; reading.* — Срби веле: књижеван (човек), који се начитао, вичан књижи, учеван; много читање, образованост, ученост, (многочативост).

231. Кад се два предлога слажу са две једнаке именице или заменице, онда се у нас така именица или заменица мора два пут казати, на пример: аманети са вредношћу и без вредности, а не: „са и без вредности“. Стан са намештајем и без намештаја, а не: „са и без намештаја“. — Немци, на против, могу рећи: *an und für sich*, (по себи и за се); *aus und über Serbien*, (из Србије — о Србији); *über und für das volk*, (о народу и за народ).

232. Код сложених речи у нашем језику, саставни се делови тако споје у једно, да чине једноставну целину. По томе, кад је у две сложене речи други елеменат: какав у једној такав и у другој, он се не може (по немач-

ки) из прве речи изоставити, него се мора у обе поновити, на пример, не може се рећи : славо- и честољубље, власто- и среброљубље, „перо- и четовођа“, *schrift- und truppenführer*; нити: „једно- и многокопитњаци“, *ein- und vielhufer*; него: перовођа и четовођа, једнокопитњаци и многокопитњаци.

233. Али „многокопитњаци“, по немачком *vielhufer*, не ваља никако; јер се у нас за ситну стоку не каже, да има „копита“, него *пашке*. То су дакле *животиње с пашцима*.

234. Грчка реч *πτέρων* значи: перо, крило, лишће, ступ, и тако даље. Према томе, придеви: *шестошер* и *шестокрили*, били би *ἑξάπτερος*: „Ти си посејала || *шестошер* калопер,“ — *шестокрили* анђео (серафим). Тако *сложени* придеви постају наставком њ, које отпада, као и последњи глас од основе, на пример: крил-о-њ: крил, пер-о-њ: пер. Од тих сложених речи могу *извођењем* постати: 1. *Сложени* па *изведени* придеви, као: *шестошер-ни* буздован; *двокрил-на* врата. 2. *Сложене* па *изведене* именице: *шестошер-ац* буздован; *шестокрил-ка* змија; *шесторед-ица* пшеница. По томе, грчко *ὀρθόπτερος*, могло

би се рећи: *ортоштер*, а, о, или *ортоштер-ни*, на, но, или *ортоштерац* или *ортоштерка*; а српски: *правокрил-и*, а, о, или *правокрил-ни*, на, но, или *правокрилац* или *правокрилка*.

235. Ми кажемо *изузетак*, *по изузетку*, *изузетно*, па нам онда не требају речи: „изнимак“, и „изнимно“, (*ausnahme, ausnahmsweise*), које звоне по немачки.

236. „Опетовати“ је по мађарском начињена реч: *ismét*, опет; *ismételni*, опетовати. То се српски каже: *ионављати*, као: И кад је лисица ово једнако *ионављала*. (Српске народне приповијетке, I издање, стр. 227). На *ионовљену* молбу. — У свим словенским језицима, глаголи са основом на ова постају или од имена или од глагола; али сумњиво је да могу постати и од прилога (*адверба*), као што је *опет*. (*Напредовати* и *назадovati* могу бити пореклом и имена). — У осталом, *опет* значи у нас *wieder, iterum*, то јест *noch einmal, nochmal, von neuem*, или *zurück*. У старом словенском *опатъ* значи *retro*, а у старом српском *retro* и *rursus*. Значење: *натраг*, није у смислу: *остраг* за нама, него: *на суирот*, *укошце*, *на сусрет*; а из тога појма лако се

развило значење *натраг*, као што се види из *одјекнути*, *натраг јекнути*.

237. Значење предлога *уз*. С овим предлогом *реч у четвртом падежу* показује, да је на (лицу или) ствари место, по којој се што миче или је управљено, с доњег краја на горњи, као: Јунак иде *уз брдо*. Везаћу га *уз то бојно копље*. Пламен му се *уз образ* запали. — И полошке ствар може имати горњу и доњу страну, на прилику: Да ударе оздо *уз поље*. Санак иде *уз улицу*. *Уз пут*. *Уз воду*. Где се прибио *уз један крај*. Гледајући *уза ме* и низа ме.

Друго значење: *бављење поред чега и заједница*. Простирање таким правцем прелази у бављење поред чега, а што је поред чега, може бити заједно с њим, као: Док нисам стала *уз милог кума* (поред кума). Девер *уз девојку*. *Уза се* носила. Невјера ти сједи *уз кољено*. Иду *уз илуг*. Игуман сједи *уз огањ*. — Што с' спремио руха *уз девојку*. *Уз крива човека* (поред крива човека или са кривим човеком) пропадне кашто и прав. — Тако је и ово: *Уз тамбуру* танко понијева. *Уз гадље* се игра, а *уз гусле* се пјевају јуначке пјесме.

Што се пева *уз чаше*. Припеви *уза здравице*. Да се гдекоји *уз ове речи* и насмеје у себи. Тако се сад *уз реч* говори. — У примеру што иде, хоће се да буде оно, *уза што* каже да се чини: Једи му *уз пркос*, (*уз инат*, дакле: да буде пркос или инат).

Треће значење: *пренесено на време*. На време кад се пренесе то значење, показује да што бива, док време траје, као: *Уз бербу*, (за време бербе). *Уз онај рат*. Песме, које се певају *уз часни пост*. Јер се *уз белу недељу* поједе масло. У Срему је обичај, да се *уз месојеђе* свако вече скупе девојке и младе на сред села.

По томе, немачко *gegen*, не може се у нас свуда просто заменити са *уз*, према: дар *die gabe*, уз-дарје *die gegen-gabe*; јер је ту значење: *повратни* дар. Иначе се говори: *gegen quittance*, на признаницу; *gegen bare bezahlung*, за готов новац; *gegen rückstellung*, а да *вратите*, (вративши), са повраћајем. — Обично *gegen* значи: *супротив*, *против*; — *пут* (Беча, то јест у Беч), *до* (сто динара), *под* (старост, *под ноћ*).

238. Француско *arrière-pensée* може се рећи или једном речју: *примисао*, али, — или: *скривена, затајана, потајна, задња мисао*, (*geheimer vorbehalt, hinter-gedanke; mental reservation; riserba, ritegno*).

239. Кад који језик нема довољно простих, правих облика, он употребљава *реченице, описе*, као „сложене облике“. Прави су облици, на пример: *видех, виђах*, а сложени: *видео сам, бејах видео, хоћу видети* или *видећу*, а на примерима: *видео бих*, (ако) *будем видео, биће видео*, јасније се види, да су реченице.

Наш *ред речи* нити је испреметан и разбачен као *латински*, нити под стегом као *енглески*, нити вештачки начињен као *немачки*. Он је слободан, али опет има своје природне границе.

Тако, на пример, саставне делове (речи) у напред поменутих сложених временима и начинима можемо оставити једне поред других, а можемо и раставити; али опет не тако, да глаголски придев (партицип): *видео*, и неодређени начин: *видети*, дођу са свим на крај, на завршетак реченице. Не ваља рећи: **Ја сам**

тога човека и његова сина данас после подне у дућану мога брата „**видео**“. Али не мора се баш казати ни: *Ја сам видео* тога човека и т. д., него може бити и овако: *Ја сам тога човека и његова сина видео....* или још даље: *....и његова сина данас после подне видео....* или: *Видео сам* тога човека.... или: *Тога сам човека видео* данас после подне.... и тако даље. — Треба: *Она је* за кратко време *увукла* готово сав народ у своју пропаст, (а не: у — пропаст „увукла“). Да *ће се* така размена *вршити* само на главној каси, (а не: на — каси „вршити“). Што **ће бити** назначено и у самом тексту, (а не: што ће и у — тексту назначено „бити“). **Не би** више оснивачи с њиме **имали** посла, (а не: посла „имали“).

240. *Неодређени начин* показује просто само радњу, не гледајући ни ко, ни кад, ни како ради. Њега у нас замењује кашто (а у Бугара свагда) *садашње време* са речцом *да*. У том случају не ваља много раставити речцу *да* од садашњег времена, као: **Да** се и **ми придружимо** тим срећнијим народима, (а не: народима „придружимо“). — Речца *да* најрадије стоји пред својим глаголом,

као: Морају врло **да пазе** (а не: „*да врло пазе*“).

241. Кад се реченица почиње речима: *који, што, кад*, онда глагол не долази на крају, на пример: **које** нам **могу** бити као прегледалице (почеци) за такве послове, (а не: за — послове бити „могу“). **Што** одборницима **може** служити на част, (а не: на част служити „може“). **Кад** поред све своје потпуне сигурности **није могла** испунити својих обвеза, (а не: обвеза испунити „није могла“).

242. По језику се род човечји дели на *племена*, а племена на *лозе* („фамилије“ по језику). Од сваке лозе има по неколико *језика*. Може се дакле рећи и: народи словенске *лозе*, (словенска *родбина*).

243. Главно је значење другог падежа: *припадање, својина*. Осим тога има: други падеж за *предмет*, (са слабијим предажењем глаголске радње, него кад је предмет у четвртом падежу), за *каквоћу*, за *материју*, за *време*, за *део*.

У другим језицима казује се припадање свагда другим падежем, а у нас: или имовним другим падежем или имовним придевом.

Другим надежем казује се припадање онда, кад уз реч стоји додатак, као: историја *српскога народа*; а придевом, кад нема додатка, као: *српска* историја. Тако се каже: капа *Мише Петровића*, — капа *Мишина*. Према томе, не ваља: „Историја *Срба*“, него: или *свих Срба* или *српска*.

Само се у песми може рећи: Љуба *Радојице* (место *Радојичина*), и код презимена: кула *Ђуришића* (место *Ђуришићева*, или *Николе Ђуришића*).

Придеви с наставком *ов (ев)*, *ин*, *ј*, *лев* (а-ј-ев) замењују други падеж *одређеним* именицама; а придеви с наставцима *ји*, (*ији*), *ски* (*ки*), *ни*, *ени*, *њи*, *ињи*, *овљи* (*евљи*), *овски* (*евски*), *ински*, замењују други падеж *неодређених* именица, а по томе и други падеж *множине*, јер се под именом једне ствари разумеју и све друге истога имена, које се у мисли ничим не разликују од оне једне. На пример: *краљев des königs*; а *краљевски* значи: *eines königs*, или *der könige*, или *königs-* у сложеним речима. Тако је: *Стојанов, мајчин, Ивањ (дан), Јаковљев*. На против: *човекуји, де-*

војачки, житни, водени, вечерњи, голубињи, синовљи, тошовски, агински.

Од тога правила има изузетака:

1° Што се *све ствари једнога имена* могу узети као *једна*, а да би се мислило да је *једна*, треба да се мисли као *одређена*, и за то често *вуков* стоји место *вучји*, *лавов* место *лавски*, *голубов* место *голубињи*.

2° Што је *ствар собом само једна*, те је не треба разликовати од других *истога имена*; за то се каже: *божји*, *београдски*, (а не „богов“, „београдов“).

3° Што се ствари *истога имена* тако *слабо разликују* једна од друге, да се на разлику и не гледа. Кад се говори о *којој* између њих, говори се као о свима њима', а да се баш о њој говори, оставља се да се разуме *из остале беседе*, на пример: *градска* (а не „градова“) врата, и онда, кад се мисли *одређено*, тога и тога града. Таки су сви *придеви* са *наставком ни или ени*.

4° Само од *обичаја* долази, да гдекоја *именица* има само један *имовни придев*, као: *детини* (а не и „дететов“). За *множину* се каже: *дечин* и *дечији*.

У осталом, наставак *ов (еѡ)* додаје се именицама сва три рода. Кад се дода живим створовима, онда њиме постају **ИМОВНИ** или *посвојни придеви*; иначе њиме постали *придеви* показују *материју*, од чега је што, или *сличност, пришадак*, као: а) кметов, царев; његов, њихов; б) трн: трнов; слон: слонов; граница: граничев, јела: јелов, липа: липов, буква: букв; вино: винов, вранило: вранилов, жутило: жутилов; в) јалов, суров, сиров; такови, (такав и таки).

Наставком *ин* постају такођер *посвојни придеви* од различних основа, као, ага: агин; слуга: слугин; мајка: мајкин и мајчин; владика: владичин; Милица: Миличин; деца: дечин; кћер: кћерин; матер: материн; проха: прохин (а од просо: просен); оча (отац): очин; судија: судијин; чарапа: чарапин; ње-зи: њезин; једва: једвин.

Осим именица и заменица остала имена немају оваких придева: Ал' *драгога* (не: „драгови“) двори затворени. Песме *Мушићскога*, (не: „Мушићскове“).

244. Придев „задњи“, не значи у нас *последњи*, него само *стражни*, *der, die, das*

hintere, posterior, на пример: у чизме, предња и задња (стражња) *сара*. Према том, није добро „задњи пут“, место *последњи (пошљедњи) пут*.

245. „Поп-ђилкош“, то је увреда; *gyilkos* у мађарском језику значи *убица*, и то не нехотични, него *намерни, крвник*.

246. „Шљам“, то је немачка реч *schlamm* у руском облику; српски се каже *кал* или *као*, *блато*.

247. Немачки глагол *brechen* не може се у нас сваки пут превести са *ломити* или *кршити*. Каже се, на пример, *ломити* хлеб, дрво, сабљу; *скрхати* нож, кола, врат, ногу; *скршити, сломити, поломити* копча, грање, штапове; *пребити* ногу; *уломити* (сломити) врат, ногу; *опучити* (сломити, пребити) кост; *разбити* лонац, чашу, прозор, орах, главу; (*подерати, поцепати*), *раскинути* уговор, игру, (нисам с *раскида*); *nach einander brechen*, *поисиреламати, поисирекидати*; учинити *прељубу*, учинити *неверу*, постати *неверан* или *неверна* у женидби; *трошити* (у смислу: мрвити, ломити): *троши* врата тешком топузином, — *трошан zerbrechlich*.

Пра-значење је глагола *brechen*, да се нешто брзо измаља, истиче, пронице, да је нешто прело или пукло, да од некуда *продире* светлост и звук; за то се каже: *der tag bricht an*, свиће (у расвитаку); *der krieg bricht aus*, заратило се, закрајинило се, наста рат, завргла се крајина; *die kloppen brechen auf*, *ууце*.

Каже се: *den flachs brechen*, трпти или трлтити лан (трлица); *den stab über einen brechen*, изрећи свечано смртну пресуду; *das herz bricht mir*, *ууца* ми *срце*, *das gebrochene herz*, прешукло *срце*; *die bahn brechen*, кршити пут, започети; *tuch, papier brechen*, сложити, савити, пресмотати, пресамитити; *sich den kopf brechen*, *луцати* главу; *die ehe, die treue brechen*, прекинути верност у женидби, учинити *прељубу*, (*прељубочинац*, *ица*, *ство*, *прељуботворни*); *den frieden brechen*, раскинути мир, учинити *размирицу*; *sein wort brechen* не *сверовати*; *sich brechen (erbrechen)*, *бљувати*.

У осталом, за камен — каже се: *ломити*, *разбијати*, *вадити*; за руду *копати*; за цвеће *брати* (*узабрах* стручак), *кидати* (*укинути*);

за ток воде *установљати*; за шију *заврнути*, *вратолом*; за речи *испрекидане*; за глас *разбијен*; за број *разломак*; за зраке *преламају се*, *скрећу*, *одбијају се*; за лед *пуца*, *креће се*; за болест *обрвала ме*, *ломи ме*; за вино *разбило се*, *превратило се*; за обрт *прекинут*; *mit einem brechen*, *прекинути* с ким; а *die farben brechen* могло би се рећи: *сликати* (цртати) *средње* или *прелазне тонове* (*far mezze tinte*).

И ако имамо дакле речи: *лом*, *слом*, *полом*, *прелом*, *костолом*, *костоломљење*, *ломљага*, *пук*, *окршај*, и глаголе: *крхати*, *кршити* (*кршкати*), *ломити* (*ломкати*), *сломити се* (*слећи се*), *скрхати* (*све у лонац*, *у затвор*); *скрхати се* (*сви у једну собу*); опет се каже: *кидајте уговор*! а не „*преломите*“ или „*прекршите*“, — *престушити*, *повредити* закон, а не „*прекршити*“. — Именице су: *прекид*, без *прекида*, (*непрекидно*, *непрекидност* = *континуитет*), *раскид* (*мира*, *пријатељства*); (*шродер*, *црѣсега*); а *придеви*: *крт*, *ломљив*, *ломан*, *трошан*.

248. За државни закон, не каже се „*докинути*“, него *укинути*, *укидање*.

249. Као што се од *печем* каже: они *пеку* (а не „печу“), тако и од *стрижем* не ваља они „стрижу“, него *стригу*, (*могу*), и од *вршем* не они „вршу“, него *врху*, (*врхући*, *врхао*, *врхла*).

250. Не ваља „растиње“. Таке именице постају од глаголскога придева триног, наставком *је*, као: *растен*, а, о, и *је* = *растен-је*, *растење*. А што се тиче значења, *растење* је *das wachsen*; а оно, што ти књижевници хоће да означе том речју, зове се: *прорѡише*, *das gewächs*, *planta*, или *биље*.

251. *Кифла*, криваја, кривак (хлепчић); рогач, рошчић; рѡгѡл, -ѡла.

252. Примакнуте речи: *нико*, *ништа*, *ничији*, *никакав*, растављају предлози, на пример: *ни за што* (место за *ништа*), *ни у чем* (место у *ничем*), *ни у чије* (место у *ничије*). Тако се исто раставља и примаклица *којешта*, као: *које за што*, (за више различних ствари).

А не растављају се само *по изузетку*, кад такe заменице показују *више штогод само-стално*, а не само порицање, као: *Од ништа* — *ништа бити не може*. *За којешта*, (за малу ствар).

Према томе не ваља : „не стоји у ника-
квој свези“, него треба ни у каквој.

253. У нашем језику имају речи: *острво*,
дстрџце, *дстрџанин*, *дстрџанка*, *дстрџскѝ*,
ка, *ко*. Вода у котлу, кад хоће да узаври,
најпре *струји*, па ври, па онда кључа. Од
основе *стру-ја-(ти)* постала је реч *о-стрв-о*,
и значи : земљиште, *око* којег *струји* вода.
То су опште српске речи.

Осим тога, говори се по југо-западним кра-
јевима и *дток*, мушкога рода, са истим значе-
њем (около тећи). Првенство припада речи
острво, јер је општа (а не обласна), има своје
изводнице (*острџанин*, *острџце*, *острџски*), и
нема још каквог значења, као : *дтоџ*, *дтока*,
die geschwulst, кад што отече, кад се надме.
Мимо то

Има још једна (општа) реч, женскога рода,
која гласи *дтока*, а значи : а) грану какве
рече, „рукав“, б) грану која из дебела израсте
кроз друге гране сама управо, *дводу*, *дд-*
водницу.

254. Немачку реч *bleistift* не треба пре-
водити „оловка“, кад у њему нема олова, него
је напуњен *графитом*, (писаћи камен, угаљ).

Па за то је боље рећи *писаљка*, јер се ту, на народну реч *писаљка* (писаљница, справа за писање, за шарање ускршњих јаја), преноси и значење оваке справе за писање и цртање. Французи зову то *crayon* (*stift zum zeichnen*), *crayonner* цртати, од *craie*, креда; Енглези веле *crayon*, *black crayon*, *lead pencil* (црни кредник, оловна кичица); Италијанци кажу *toccalapis*, *lapis piombino*, (црник, црни камен, оловни камен).

255. Који место *много већи*, по немачком *weit grösser*, пишу, „далеко већи“, ти иду тако „далеко“, да пишу и „далеко ближе“, које је права бесмислица.

256. Шта ће нам скована „перорез“, (кад се њиме данас и не режу пера, јер су гвоздена), код наших речи: *ножић* и *бритва*. Латински народи веле: *le canif*, *il temperino* (без *пера*), а германски: *federmesser*, *pen-knife* (са *пером*). Наша реч *бритка*, долази од истога корена, од кога и *бритва* сабља, *бријачица*; а што домаћа виноградска „кеба“ није онако лепа, као *фини енглески ножић*, то још није разлог, да се овом надене друго име. Стара реч *одар* (грчки *кревет*) значила је

најпре *ногаре од огуљених младица*, (корен *др: дерати*), па се тако зову и данашњи политирани или гвоздени кревети, (а *постеле*, то су „креветне хаљине“). Стара реч *врата*, долази од *врѣти* затворити, застрти платном отвор на шатору, а не од *врѣтѣти*; на против, данашња двокрилна врата, дрвена и стаклена, са енглеским бравама на завртѣе, окрећу се („врте се“) на чеповима. Па се за такве ствари, које грађански живот усавршује, не измишљавају нова имена.

257. Збирна имена: у једнини значе множину, као: *браћа, господа, деца, чељад*. Она само имају *облик једнине*, мењају се као именице женскога рода у једнини, (реч *чељад* има још и неке облике множине), а показују *праву множину*. С тога и глаголи уз њих, стоје у множини, а придеви радни — у особитом падежу на *а*, који опет није једнина. Према томе, не ваља овај пример: „Ако *господа* млетачка и не *признаваше* да се *каје*, што *заузе* Скадар, *заиста је имала* узрока за *кајање*“, него треба: — и не *признаваху* да се *кају*, што *заузеше* Скадар, *заиста су има-*

ла (а не: „је имао“, или „је имала“) узрока за кајање.

258. Поводом смрти највећег природњака нашега века, Чарлса Роберта Дарвина, говорићу овде, како се неки његови изрази преводе на српски. Већина наших књижевника не познаје Дарвинових дела из енглеског изворника, него по немачкоме преводу. Отуда оно, што они преведу, није тачно ни исправно, не само као превод са превода, него нарочито, што је то превод са немачкога превода. Дарвин каже: *struggle for life*, борба за живот, а Немац преводи: *der kampf ums dasein* („борба за опстанак“); али *опстанак* се енглески каже: *existence, subsistence*, па то не само да је апстрактније речено, него и мање значи. За „опстанак“ се бори сваки радник против својих са-утакмичара, или службеник да не изгуби своје место; а за *живот* се бори путник против зверова и крвника, или војник против непријатеља.

Немац преводи *zuchtwahl*, које Србин с натегом свакојако посрбљује, а Енглез вели, *selection*, то јест *одбирање*. Назив књиге: *On the origin of species by means of natural se-*

lection, треба дакле превести: *О постању врста природним одбирањем*, јер „*by means of*“ у нас ваља превести *шестим надежом без предлога*, који Немцима недостаје, него се помажу описима: *durch, mittels, im wege der*, и тако даље; које опет наши невештаци преводe са: „посредством“, „путем“, и тако даље.

Carnivorous plants и *Insectivorous plants*, могло би се врло згодно назвати: *месоједиво прорашће* и *инсектоједиво прорашће* или *биље*; јер у староме језику има **ПЛЪТОКДНЕЪ**, (и **ПЛЪТОКДЫЦЬ**) то јест *месоједив* (месоједац, мѣсојеђе), где **КДНЕЪ** стоји место **ЈДНЕЪ**.

The variation of animals and plants under domestication, *Разноликост животиња и прорашћа кад се питоме*. — *The descent of man and selection in relation to sex*, *Човеџи пород и одбирање по жени и мужу*. — *The expression of the emotions in man and animals*, *Како се исказују душевни потреси код човека и животиња*.

259. Не ваља „устремити се“ на кога, него *устрмити се*. Корен је **стръм**, *errectum esse, horrere*, управо *fixum esse* — онај исти, који се налази у речима: стрм, стрмен, стр-

менит, стрменица, стрмац, (те) стрмке, (то) стрмо, стрмоглав, стрмоглед, стрмно жито (зоб и пйр; а остало се зове *меко* или *ситно* жито, као: пшеница, кукуруз, раж, јечам и просо), стрмина, (стрмити се, стрмљив). У Црној Гори говори се *острмити* струку, кад се на њој хвата снежаница за пиће. Дакле и *устрмити се*.

260. У староме словенском имају речи: **скерѣпъ, скерѣпство, скерѣпѣти, скерѣпома-слинѣтъ**, дивљи, дивљина, дивљати или дивља-чити се, од дивље маслине. Корен им је **сыр**, **соѣр**, у речима: **сыровъ, соѣровъ, соѣровство, соѣромѣтъ, сыровомѣтъ**, па се уметком е раширио у **соѣер**: **свер**, а **ѣпъ** је наставак. Руси, истина, говоре „свирѣлый“, али они кажу и „смиренный“ (смеран), свидѣтель (сведок), „дитя“, множина: „дѣти“, (дете), и тако даље.

Према томе, не ваља писати „свиреп“, него *свереп*.

261. У нас има речца: **љѣ** (јужно), **лѣ** (источно), **лй** (западно), којом се утврђује порицање, на пример: „Али овако **ље** не“. То је стара *речца* и *наставак* за прилоге времена,

а ређе за прилоге *места*: **лѣ**, као: **колѣ**, **селѣ** и **слѣ**, **толѣ**, **јелѣ**. У староме, у овим случајима, место **лѣ**, долази и **ли**. Од тога ваља разликовати друго **ли**, у значењу *пустити*, *допустити*, које се и с другим речма саставља: *и-ли*, *а-ли*, *о-ли*, *да-ли*, — и упитно *ли*: знаш *ли*?

Словенци имају *ле*, у значењу *само*, *заиста*. У том значењу говори се у (некадашњем) Војводству *ли*, на прилику: „Ја сам то купио *ли* за тај дан“. То је очевидно *ље*, (са западним изговором *ли*, место источнога *ле*), које се преко Саве и Дунава говори *и при потврђивању*, у значењу *само*, *заиста*. Само, место *ли*, ваљало би по источноме говору писати *ле*.

262. Шта ће нам сковане речи „земљеузина“ (*landenge*) и „мореузина“ (*meereenge*), кад имамо своје речи *превлака* (*isthmus*) и *водоток*, *прокоп* (*canalis*); *морски теснац* (тјеснац), *морски пролаз*. А да њих није, ваљало би рећи: земаљска или морска узина.

263. Не ваља „пужати“, „пужа се“, него *пужати*: *пужѣ се*. Глагол *пужати*: *пужем* (*kriechen* и *klettern*), мења се као *мазати*:

мажем. Отуда су именице: *пузање* и *пузавац*.

Осим тога, има глагол *пузити*: *пузим*.

264. У нас је *обљубити* еуфемизам за *облежати*, као: Вјерну ћу му љубу *обљубити*. Ја ћу твоје лице *обљубити*.

Кад реч има једном тако значење, онда не ваља рећи „обљубио је домовину“, или „обљубљени господине“. То се српски каже *замиловати*, *запазити*; *пазити се*; *смиловати* што, *смиљити се* коме што; *омилети*, („Што омиље не омрзну. Свему ми је роду омиље-ла“); *љубазни*.

265. Реч „билињство“ у нашем језику не значи ништа. Чеси веле: *bylina*, *bylinar*, *bylinstvo*, а у нас се каже: *прорашке* или *биље*, *биљарица*, *биљарство*, *расад*, *расадник*, *растило*, *сад*, (садилица или садаљка), *трава*, *травка*, *травник*, (заграђено место, на пример, где се теоци затворају те пасу). Последњој речи придају у новије време и секундарно значење: *herbarium*.

266. Шта ће нам „делокруг“, кад се то просто каже: *посао*; или ако треба баш научно, онда *круг рада*?

267. Не ваља „довежено“. Од основе до-
вез, глаголски придев трпнога облика може
бити правилно само: *довезен, извезен, прове-*
зен. — А од основе *вози*, бива (вози-ен: возј-
ен): *вож-ен*.

268. „Шор“ је реч мађарска, (*sor*, читај
шор), и значи: *ред, врста, улица*. Она до-
лази од латинске речи *series*. — „Ушорити“
село, значи дакле: *врстање сеоских кућа у*
улице.

269. „Фела“ је мађарско *féle (faltig)*. Срп-
ски се каже *врста*; *разне врсте, свакојак*.

270. Западни народи кажу: *la mer paci-*
fique, the pacific ocean, il mar pacifico. А
ми можемо рећи: или по њима *мирно море*
или по немачкоме *тихо море, тихи океан*
(*der stille ocean, das stille meer*).

271. При гласању, латинска реч *scrutini-*
um, може се *описати* овако: уверавати се
о бележењу гласова, о броју и упоређивању
гласова.

272. На место турске речи „чесма“, вре-
ме би било да поставимо српску; јер то је име,
које нам сваки час треба, није не знам каква
техничка реч, па да ју је тешко заменити, а

ако и даље остане овако по старом, *изгледа* као да Турци стоје културно више од нас, кад не можемо бити без њихових израза за тако обичне и преко потребне ствари.

„Чесма“ значи управо *извор*, *тѢчак*, *тѢчац*, (**ВОДОТОУЪ**, *мас. ИСТОУЪНИКЪ*). Осим тога, од латинске речи *fontanus*, а, *ит*, *изворни*, што *припада извору*, Французи имају именицу *la fontaine*, која им значи не само *извор*, него и: *студѣнац на чупкове* (на цевѣаке), *водо-мет*, *скѢк* или *скѢковац*, *водѣак* (*вододржу*) и *тѢчак (цев)* на *студенцу*.

Према оме, и ми бисмо „чесму“ врло згодно могли звати још и *изворник*.

Та се реч и до сад употребљавала, али само у друготном значењу своме, место латинске речи *оригинал*, *првотвор*, (према — *препису*, *преводу* и тако даље); а сада је вратимо и на прво значење њезино, да буде име *извору*, са његовом вештачком изградом, припатком и деловима.

273. Очевидно су наказни преводи: „иза како је конституисао се“, место *ио што се конституисао*, *установио*, или *установивши се*; — „а у то је приволио“ (*einwilligen*, *in*

etwas willigen), место *a* на то је пристао, изволео је пристати; — „влада не ће тој молби задовољити“ (*willfahren, zu willen sein*), место — *ту* молбу задовољити, или управо молиоца; — „безодвласно“ (*unverzöglich*), место без оклевања, отезања, задржавања.

274. Славном хрватском краљу, који се по крштењу звао *Димитрије*, беше домаће име *Звонимир*. Та се реч у историјским споменицима налази и друкчије написана: **Звѣннимирѣ** (у глаголици) и *Svinimir* (по латиници).

Пре свега ваља да напоменем, да у латинским споменицима стоји *i*, како место словенскога **и** тако и место **ѣ**, а латинско *s* да замењује не само наше **с**, него и **з**. Према томе „*Svinimir*“ било би правилно латиницом написано *Zvѣnimir*; те тако се латиница са глаголицом подудара и слаже у изговарању тога имена: *Званимир* или *Завнимир* (**Звѣннимирѣ**).

Питање је сад: који је облик „лепши, обичнији и приличнији“, ако су оба правилна, да ли *Звонимир* или *Званимир*?

У староме има корен **звѣн** (*sonare*), који ојачан гласи **звон** (**звонѣ**, *schall*), а ослабљен

звън (**звънѣти** *klingen*), као **кѣуеръ**: **кѣуера**, **рек**: **ръци**, **жег**: **жъзи**, **мене**: **мънѣ**, и т. д. Друго, од ојачаног корена **звон** имамо више творевина, него од остала два (**звен** и **звън**), као: звоно, звонце, звонити, звонцати, звонар, звонарка, звоник или звонара, звонич (трава), Звониград, Звонимир. На послетку, корен тај може и да се рашири у **звенк** (**звѣкѣ**, звек), па опет да ојача у **звонк** (**звѣжѣ**, звук).

А шта значи **миръ** или **мъръ**, други члан те сложенце? Значи исто што и **слакъ**, — **име**, као: Будимир и Будислав, Владимир и Владислав, Радомир и Радослав, Хранимир и Хранислав. Тако и **Звонимир** значи (*a sonando potius habens*), **звонко** (**звучно**) **име**, **звучно-именити**.

Најпосле, како су оба облика (**Звонимир** и **Званимир**) равноправна, и како је онај први у народу познатији од овога другог, (**Звониград**, **Звонимир**, гледај у Вукову речнику код рѣчи *незнѣбожац* и *Звѣрник*): то је најобичније и најприличније да се име тога краља пише **Звонимир**.

275. Именице могу бити: *посебни називи*, *посебна имена*, (*besondere benennungen*, „*eigen-*

намен“, *nomina propria*), или поврени називи то јест по врстама, (*gattungsnamen, appellativa*). — За називе падежа предлажем: имени и зовни, предметни и присвојни, смеровни и пребивни, орудни. Место: у именом, у зовном (падежу), могло би се рећи и: у именику, у зовнику и т. д. Незгодно је звати падеже редним бројевима: први падеж, други и т. д., нарочито онда, кад их за какву потребу ваља помињати испречетаним редом. — Тако исто за називе *времена* предлажем: пређашње приповедно (тренутно), пређ. описно (трајно), пређ. свршено или осебно, (о себи неvezано), пређ. претходно (давно свршено); будуће, будуће претходно.

276. У грчким и латинским граматикама сугласници се деле, по мери у којој се могу чути без помоћи каквога самогласника, дакле по својој врсти, на *mutæ* (мукле) и *semivocales* (*tönende*, гласне или јасне).

Гласни (јасни) су сугласници *liquidæ*, течно λ ρ; *nasales*, носно ν μ; и *sibilans*, шицаво σ (ς). Сви су остали сугласници *мукли* (*mutæ*).

А мукли се опет деле:

1° на *tenues* (танке, танкогласне) **к т п**.

2° на *mediæ* (средње, управо „*crassæ*“, дебеле, дебелогласне) **у д в**.

3° на *aspiratæ* (задахнуте) **х ђ ф** (*kh, th, ph*).

(„Средњи“ се зову с тога, што су стављени *у среду* између *танких* и *оних са дахом*).

Али и ако *tenues* значи *танки*, *танкогласни*, *благи* (*lenes*), опет се они по граматицама зову: *harte, tenui* о *aspre*, — а *mediæ* (средњи, *дебелогласни*, *оштри*, *asperæ*), *weiche, medie* о *dolci*, и тако даље.

Осим тога, сви се гласови деле на *меке* и *тврде*. Од *самогласних* је меко *е* и *и*, а остала су тврда. А од *сугласних* су мека сва нешчана: *ј* (и њиме умекшана) *љ, њ, ђ, ђ, ш, ж, ч, џ*, — остала су сва тврда.

У српским граматицама једни *tenues* (танкогласнике **к т п**) зову *мекима* а други *тврди-ма*; једни опет *mediæ* (дебелогласнике **г д б**) зову *тврди-ма* а другима *мекима*. Давичићу су они први гласови *меки*, а ови последњи *тврди*.

А и наш народ мисли тако о поменутих гласовима. Њему су **д** и **б** *дебели* гласови, а

т и и танки, па за то их чисто и разговетно и изговара. У народним приповеткама (од В. Врчевића) стоји на једном месту: А Милош из велике пушке: *даан!* па из мале: *таам!* — Или кад се каже *бу!* то је јаче, него *иу!* (или *ии!*).

У нашој се школској књизи поменути *тврди* и *меки* гласови, *medice* и *tenuies*, по ометњи називају *муклима* и *јаснима*, јер то значе *mutæ* и *liquidæ*.

Вук је још рекао, у граматичи пред речником старог издања (на стр. XXX и XXXI):

„1° Нека су — сугласна — врло *налик по гласу* једно на друго, на пр. *б* и *и*, и тако даље; — 2° Нека пак нијесу по гласу тако *налик једно на друго*, али су *изнутра по природи својој* тако *сродна*, да се радо претварају једно у друго; тако се претвори: *г* у *ж*“, и тако даље. — А за благогласност вели, да је „готово тако различна међу народима, као и укус међу људима: што је једном народу *благогласно*, то другоме може бити најпротивније“.

Дакле, сугласници се деле на *јасне* и *мукле*; а мукли опет (изузимајући *ј*) на *јаче* и *сла-*

бије; на послетку, сугласници се деле на *тврде* и *меке* (јотом умекшане).

Према свем томе предлагем:

1° Да се гласови *л р н* (и *м*) зову *јасници*, а *зубни*, *уснени* и *грлени* сугласници *муклаци* (*liquidæ* и *mutæ*).

2° Да се *tenues* и *mediae* зову: сугласници *слични*, (јер *појединоме* гласу одговара *други*, изговорен *истим органом*, као *б* и *и*), од којих су по снази гласа: *б, в, д, з, ж, ђ, џ, —, —, јачи, звучни (tönend)*, а: *и, ф, т, к, с, ш, х, ц, слабији, тихи (tonlos)*. — Тада бисмо имали *јачање* и *слабљење* и код самогласних и код сугласних.

3° Да се сугласници, који се радо „претварају један у други“, зову *сродни*, а особито *тврди* сугласници и *меки* (јотом умекшани), који тврдитма одговарају, као: *з* и *з, г* и *ж; ж* и *ж; л* и *љ; д* и *ђ*; и тако даље.

А за „асимилацију“ предлагем да се зове *сличавање*, па кад је *потпуна*, онда је *једначење*, а кад је *полу-асимилација*, онда би се могла звати *прилагодба* (*прилагод*, као *нелагод*), *прилагођавање*, *прилактавање*.

277. Многе речи женскога рода, које по-стадоше наставком *ица*, говоре се само у 2-ом падежу јединице и то као *прилози* (адверби): *испрвице*, *мрвице*, *назорице*, *нехотице*, и тако даље. Исто тако и речи на *иа* (**ѣа**) и *ка* (**ѣка**) као: *мрвице* поред *мрвице*, *правце*, *хотимце* поред *хотимце*; — *наопачке*: онак, *мрвке*, *побочке* поред *побоке*, и тако даље.

Тако се каже: *правце* (*direkt*), *управице*, *управичке*, *управо*, *непосредно*; а *неправце* било би (*indirekt*), *околишењем*, *страмутице*, *посредно*.

278. „Ви морате знати“, то је по немачки (*sie müssen wissen*). Српски се каже: *треба да знате*, *ваља да знате*. — Па онда, ми не преводимо личне заменице пред глаголима (*ich, du, er, sie es man, wir, ihr, sie*), јер имамо *наставке* за *лице* састављене са самим глаголом, као: *м*, *ш*, (*т*), *мо*, *те*, *о-н* (*т*) = **ж**, *у* или *е-н*(*т*) = **л**, *е*, на пример: *зна-м*, *зна-ш*, *зна*, *зна-мо*, *зна-те*, *зна-ј-у*. А само кад се удара гласом на заменицу, онда се говори: „*то ми знамо*, а не *ви*“, и тако даље.

279. Још кад наука о природи беше младо-летна, једној природној каквоћи или сили, која

се налази код свих тела, наденуше име *vis inertiae*, „ленивост“, а то је својство, по ком тела желе да остану у оном стању, у ком су, то јест ако се крећу, да се и даље крећу, а ако су у мирном стању, да и даље остану на миру. Сад *inertia*, *нерадна*, *леност* подноси за мирно стање, али шта ћемо са особином кад тела (на земљи или небеска) хоће и даље да се крећу, како се и то може рећи: по својству „ленивости“? Немци то својство зову данас *beharrungs-vermögen*. Западни Европљани *perseverance*, *persistence*, *persistency*, *insist upon*. Ми бисмо га могли звати *остајност*.

280. Немачко *und* преводи се српски на различне начине, као: *и*, *иа*, *те*, *а*. Најпростије је рећи: *и*; — *иа* је, кад нешто за тим долази; — *те*, се говори, кад што долази као последица нечега; — *а*, показује противност.

На пример: „Пошета миш по рафу, *иа* обори сунђер, *те* ми разби главу“, рекла пренежна сарајевска госпа, која беше са свим здрава, па док је муж отишао и вратио се с пазара, а она легла у меке душеке. — Ја стојим, *а* ти седиш. — *А* шта он вели? — И немачко *auch* (*aussi*), преводимо са *и* (*тако исто, такођер*).

Према томе није добро: „између краљевине Хрватске и Славоније *те* краљевине Угарске“, него ваља поновити предлог: — — *и између* краљевине Угарске.

281. Не каже се: „и овом *згодом*“, него: и овом *приликом*; јер *прилика* значи: *occasion, gelegenheit, anlass*, — а *згода* је више: *удесност, угодност, bequemlichkeit, opportunitas*.

282. Француско *ni* — *ni*, и немачко *weder-noch*, преводи се српски *ни* — *ни*, као: *Ни* лук јео, *ни* њим мирисао. — Тако се исто каже: Нема *ни* једнога, (*auch nicht, nicht einmal, нес*).

Према томе не ваља: „А није га Хрватска *нити* родила“, него: — — *ни* родила. — „Он *нити* не зна“, место: Он *и* не зна.

Нити се ретко говори, баш кад се на њега удара гласом, као:

Нити грми, нит' се земља тресе,
Ни се бије море о мраморје,
Ни се бију на Попина(х) виле; —
 И ту Раде тврда срца био,
Ни се миче, *ни* душицом дише.

283. Од основе *превук-* у глагола *преву-*
ћи, зове народ онога, који нешто превлачи,
 — *превучар*.

284. Не ваља : „због *наступилог* неспоразума“. Само глаголи на *ети* (*јети*), могу имати по источном говору глаголески придев на *ео*, *ела*, *ело* (*ио*, *јела*, *јело*), на пример: *остарела мајка*. — А *наступио*, има: *наступилог*. — У осталом, само партиции од средњих глагола врши често службу придевску (простога придева).

283. Неки „лениру“ надевају име „правачник“. А како би се онда рекло: *liniiren*, *linien ziehen* ?

Lineal се у другим језицима зове: *regolo*; *une règle*; *rule*, *ruler*; а радња њим каже се: *rigare*; *ligner*, *tirer des lignes*; *to rule*, *draw lines*.

Према томе, најпростије би било рећи: „*правило*“, „*правилити*“ (као: *мастило*: *мастити*). Али како *правило* већ има своје особито, утврђено значење; то предлажем, да се та ствар и радња зову од *врста* (*linea*): *врстар* (*lineal*), *врстарити*; *вући*, *повлачити* *врсте*, *редове*, *пруге*, *ирте*, (*иртарати*, *иртарнути*, *иртарије*).

286. Гдекоји мисле, да су бог зна како лепо српски рекли, кад место речи *посланик* кажу:

„поклисар“, које је грчко *ἀποκριτάριος*. — У старом словенском има назив „посѣлъ“, који би српски гласио *посао*, али се не говори као проста реч, него само у изведеној: *посаобина*, (*посао-ба-ина*), то јест *посланство*.

287. У речнику има реч *stād*, *der stand*, *status*, са примедбом да је „стајаћа“, то јест да долази само у песмама, и то у 6-ом падежу: Ће се нађе, онђе стаде *stāдом*. — Та основа долази и у изведеној речи: *нѣстадак*. — Иста реч, кад већ једном значи: *стајање*, *стојницу*, *стање* у опште, онда може значити и *на по се*, као и немачко *stand*: *den ort und die art des stehens, die stellung*, дакле *стојиште* и *положај*. За ту мисао, (*die stellung, position, situation, positura, attitudine del corpo, помѣщеніе, положеніе*), било би кашто згодније име *stād*, *постад* или *постадак*, (*сместај*), него *положај*, с тога, што се ту често не лежи, већ заиста *стоји*.

288. Време би било, да се једном — у обновљеној краљевини — неке *непотребне туђе речи* истисну из службене терминологије наше престонице, као: „махала“ (*крај, подграђе*), „дорћол“ („дорт-јол“, *четири пута, раскр-*

сница, раскришке, распутица, распуке — дунавски крај), „јалија“ (дунавска обала), „теразије“ (мерила, водовод, којега су краци налик на мерила, по закону о комуникационим судовима), „кварт“ (четврт, четврти део места; а како се сад градови не деле на 4 дела, него на онолико колико треба, колико је уде-сније, то се онда ти делови и зову: *срез, bezirk*), „ђумрук“, „ђумрукана“, „ђумругија“ (царина, царинарница, цариник), „калимегдан“ (*glacis, spianata*; тврђавски пристранак, пољана пред тврђавом, бојно поље, бојиште), „пијаце“ (тргови).

На послетку, и „члан“ или „член“ полиције, могло би се заменити са *исправник*, (*police correctionnelle*), од *исправљати* прут, криву воду, људске послове: *исправитељ, исправник*, као од *управљати*: *управитељ, управник*. — Како је „члан“ ништава реч у таком случају, види се тек онда, кад се преведе на други који језик, као: *господине члане! monsieur le membre! herr mitglied!* — Па и назив од аршина: „управитељ вароши Београда“ могао би се заменити са *начелник* (београдски), кад у самој ствари то и јест.

Према томе, престоница Београд делила би се на 8 делова, који би се овако звали: 1° *тврђава* (доња и горња), 2° *старо место* („варошки кварт“), 3° *ново место*, или *водо-вод* („теразијски кварт“), а „теразијска улица“ или „кнез-Миланова улица“ звала би се: *краљевска улица*, 4° *дунавски крај*, („дорћол“), 5° *палилула*, 6° *источни врачар*, 7° *западни врачар*, 8° *савски крај*.

Према висини и низини земљишта, *старо место* и *ново место* (водо-вод), могла би се звати заједничким именом: *горње место*, *горњи град* или *вишеград*, од којих последња реч значи у српском (и словенском у опште) исто што и грчка *ἀκρόπολις*.

РЕГИСТАР.

У регистар нису стављене и све добре речи, него само све погрешне и неке туђе; по њима се лако могу наћи и остале. Изведене и сложене речи ваља тражити код простих. Којих речи нема код *а, е, њих* ваља тражити код *ха, хе* или *је*, и обрнуто. Бројеви показују стране.

- | | |
|-----------------------|---------------------|
| авлија 24 | аминхан 156 |
| -авши, вши 166 | Англија 138 |
| ада 28 | <i>anreden</i> 160 |
| адет 30 | an und für 211 |
| Адријанополъ 173 | апелата 171 |
| ајдук 123 | appellatio 171 |
| ајзенбан 41 | appellativa 238 |
| -ајлија 12 | appellatum 171 |
| ајнфасовати 44 | апс, хапс 28 |
| акопрем 125 | ар, ахар 24 |
| ἀκρόπολις 248 | аргатин 12 |
| актер 38 | аренда 38, 116 |
| ал' 130 | arrière-pensée 216 |
| alabarda 174 | артија 86 |
| алас 39 | асимилација 241 |
| алвалук, халвалук 30 | астал, -ција 37 |
| амбрел, амрел 32, 189 | асура 24 |

ausbruchwein 34
 aus und über 211
 ауфлог 34
 auch 243
 ацал 18

бакалин 23
 бакар 18
 бакнини 30
 балугија 23
 bandwurm 33
 барјак 29
 барут 29
 басамак 24
 батал, -ити 31, 155
 bauchfleck 34
 башка 31
 башча 25, 50
 бегам, -жим 166
 бежиду 98
 без да 133
 без одвлаке 96
 безодвлачно 236
 белај 30
 Belgrad 195
 böhmischer talken 34
 бермет 34
 besuchzimmer 40
 beharrungs-vermögen 243
 бешика 25
 beschlag 43
 бешчастеће 117
 билл би смо 91
 билинство 233
 bündel 43

бирташ 50
 бирцуз 41
 благ 122
 благајна 81
 благовремено 118
 благодејање 118
 благодонаравије 122
 блажије 123, 177
 (у)блискости 163
 богоштовје 95
 бодар 122
 бој 18
 боја 18
 бокун 15
 болети 89
 болним срцем 153
 будиљка 157
 Будљани 194
 букет 32
 burg 205
 бурма 19
 бусија 28
 буцак 25, 164
 бразлета 32
 бранидбени 199
 брашвара, -ница 110
 брв, брвина 205
 Брвеник 205
 брвнара 205
 brösel 35
 brechen 222
 брифтрогер 39
 Броћно 190
 bruch 224

вајда 30, 111
 weissbraten 34
 wachsteinwand 28
 вал 32
 вањски 198
 вапор 42
 вармеђа 203
 варош, -ки 123, 207, 248
 васељена, -ски 133
 wasserhose 43
 васнони свијет 133
 ваша госпођица сестра 47
 вашар 18, 191
 weber 39
 ведомство 118
 векна 35
 велесила 78
 ventilator 44
 венчати се с којом 142
 вјеродостојан 115
 верозакон 119
 верски 119
 wörterbuch 172
 вјечера 158
 вештак 38
 (у)вештествености 120
 вид 199
 widersprechen 191
 видјетемо 100
 видим 117
 victualia 187
 ville 206
 вилдин 12
 виљ 31
 ви морате знати 242

Vinkovze 195
 wirklich 76
 виршла 34
 vis inertiae 243
 ви сте познавао 183
 вишеград 248
 wischer 32
 влак 132
 водовод 248
 војвода 61
 воleti 89
 вољи народа 112
 вопросни 118
 врата 228
 времена 238
 временом 153
 врста 200
 вршу 225
 гајтанџија 23
 газда, -рица 38
 galloschen 191
 Галца 111
 gattungsnamen 238
 Гацко 190
 гвожђара, -ница 110
 gegen- 126
 gen. negationis 175
 gen. partitivus 175
 geschlossen 121
 глагол на крају 217
 гледати свога посла 156
 гледе тога 81
 гледим, -ећи 166
 гњев 184

голом сабљом 150
 Горажде 194
 горд 92
 горепоменути 120
 горети 89
 горехваљени 115
 горје 177
 горње место 248
 господа — је имала 228
 господар 61
 гостиона 81
 град, -ац, -ић 207
 градина 202
 градити 202
 градиште 202
 градљика 203
 градоначелник 77
 градски 207
 грађа 203
 грађанин 207
 грађевина 203
 градап 92, 157
 гроб 44

да 155
 да 217
 давајући 128
 давија 15
 даду 187
 дајући 187
 далеко ближе 227
 далеко већи 76
 дамшиф 42
 Дарвинови термини 229
 dass 106

двојба 74
 двор 206
 девермавини 21
 дејствовати 118
 дејствитељни 117, 118
 дело, -вођа 92
 делокруг 122, 233
 дембел 31
 демир 12
 дерт 12
 dessert 37
 деспот 12
 детинство 105
 децама 101
 диван 30
 дивизи 185
 дизга 30
 дизген 25
 дилбер 12
 дин 15
 direkt 242
 дичити се (с) ким 152
 до 121
 довежено 234
 дозвола 119
 дозволити 166
 доказатељство 119
 докиннути 224
 дољни 186
 донашати 97
 доплата 161
 дорћол 246
 дослеђење 121
 дословно, -це 103
 дослук, дослук 15, 83

доста до тога 129
 достамоћни 97
 дочим 78
 дувар 25, 164
 дугме 19
 дугочасно 109
 дунавски крај 248
 дунђерин 39
 дуранџија 34
 дурбин 27
 дућан 23
 душман 13, 30
 драгов 221
 дражба 95
 дражије 177
 дрво 176
 Дренополе 173
 држављанин 206
 други падеж 218
 други пад. за део 175
 други пад. уз пориц. 175

ђемија 15
 ђилкош 222
 ђувегија 13
 ђувез 15
 ђузел ђенсија 15
 ђумрук 30, 156, 247

евала 134
 евиденца 138
 eigennamen 238
 eingemachtes 34
 ein- und vielhufer 212
 eisschuh 191
 екмеџија 23

executionsführer 172
 executor 172
 ексер 27
 експлодација 108
 елчија 13
 -ељ, ељи 188
 еренде 27
 есап, хесап 30
 еспап 187
 -ети (јети): им 165
 етикеџија 107

жали боже! 76
 женскиње 91
 житак 187

заблудившег 117
 заговарати 74
 заграђе 207
 задњи 221
 задовољан чим 154, 155
 задовољити чему 236
 зађевица 184
 запра 13
 закључење 120
 замак 206
 замењеник 121
 занимација 88
 заплијенити 170
 Запоља 173
 зарар 15
 застарелост 120
 заточење 119
 захвалити се 74
 збиља 76

Звонимир 236
 звучни, јачи 241
 згодом 244
 зграда 203
 здвојити 74
 зештин 21
 земан 13
 земичка 34
 земљеуз 232
 зецови, зечеви 186
 знају — знаду 187
 зрак 43, 77
 зумба 27

über und für 211
 ибришим 27
 игроказ 80
 иза како је 235
 изба 102
 извињујући 117
 изнимах, мно 213
 изрично 163
 изрок 95
 ил' 130
 илица 29
 имајућем 117
 иметак 99
 имовни придеви 221
 иват 30
 инглицки 138
 индат 13
 ииди 13
 indirekt 242
 inclusive 121
 ивно- 115

insignium 108
 инфинитив на крају 217
 искарпати 159
 ислеђење 121
 ислеђујућа 117
 иснуити 155
 истодобно 115
 историја Срба 219
 истославни 115
 истражујућа 117
 иступљења 122
 их — је 162
 -ице, -це, ке 242

јакo добар 76
 јалија 247
 јамац 161
 јалунце 20
 јарак, јаруга 28
 јаран 13
 јасници 241
 јастук 22
 јаузен 35
 јауклија 16
 јашати, -шити 103
 јевтимба 95
 јеглен 13
 један 156
 једек 25
 једномишљеници 84
 једноставан 93
 Једрен, -на 174
 језгро 187
 језичац 107
 је — ју 162

јемац 161
 јепдек, хендек 28
 јок 31
 јорган 23
 јумак 28
 јуфка 21
 јучерањи, -шњи 199

кавга 30
 кадифа 18
 кад — није могла 218
 кад сам устао 183
 казанџија 23
 казас 23
 казн 122
 казним 117
 казнитељни 117
 канш 28
 кајмак 21
 калај 18
 калдрма 29
 калем 30
 календар 45
 калимегдан 247
 каљ 40
 каљаче 191
 камара 102
 камо 178
 вапија 25
 кара 13
 Karlowitz 195
 карнавал 43
 карпуза 15
 касанин 23, 50, 116
 кас'ти 129

кат 18
 катастрофа 198
 кашика 21
 кватрат 31, 50, 123, 247
 квартир 40
 квасла 32
 königs- 219
 (des) königs 219
 (eines) königs 219
 (der) könige 219
 кењача 42
 kesselschmied 39
 кила 224
 кинстлер 38
 кираџија 25
 кифла 3, 225
 кишобран 189
 клиске 191
 клозер 39
 кнедла 35
 кнезови, кнежеви 186
 Књажевац 208
 књаз 55, 207
 књига од 170
 књижара, -ница 110
 ко (к'о, као) 136
 ког доврших 135
 (о) којечему 135
 (за) којешта 225
 који — бити могу 218
 коловор 79
 компаратив 177
 комшија 29
 ковак 25
 конг 40

- конзерватовци 132
 континуитет 224
 contradictio 192
 Коњиц 194
 копљаници 174
 корали 18
 корети 90
 (из) користољубља 120
 корпа 40
 коситер 18
 котлет 35
 кошта 44
 краљевско-српски 208
 креветне хаљине 37
 крезле 35
 Кривошије — јанин 184
 крменадла 36
 кромпир 159
 крофна 35
 крстоплет 160
 кртола 159
 кршити 222
 куда 178
 кујунџија 23
 кула 205
 kunstgewerbe 39
 кунт 18
 курир 18
 кућарити 186

 (к) лаву 80
 leider 76
 ланац 32
 Ianzenträger 174
 лаф 190

 лахко 99
 lebensmittel 187
 леблебије 31
 легењ 23
 ледењак 191
 ленивост 242
 ленир 245
 ленеца 19
 летети перјем 152
 летети с ким 152
 лечник 78
 ли 231
 -лија 12
 лик, као 200
 linie 45
 лоза 218
 локне 45
 ломити 222
 -лук 11
 lungenbraten 34
 луфт 43

 мајдан 30
 маказе 23
 мамуза 19
 мањкати 114
 маор 39
 марама, махрама 20
 (о) Маријо! 101
 massgabe 80
 massregel 80
 махала 246
 машлија 32
 мезе 134
 мекн 241

менђеле 28
 (по) мени 166
 мердевине, мердивене 25
 меродавно 80
 мерџан 18
 месинг 18
 мјесник 203
 место 203
 метути : -тем 186
 механа, 29, 41, 116
 механиџа 50
 мехко 99
 mezze tinte 224
 мештанин 206
 мештански 206
 ми знамо 242
 милерам 21
 мимо 128
 минђуше 20
 мир (мур) 25
 мирно море 234
 мирозов 158
 mittels 113
 млинар 39
 многокопитњаци 212
 моја госпођа 46
 мораш знати 133
 мореуз 232
 мужевљев 185
 муџлаци 241
 мум-маказе 23
 мумџија 23
 мутавџија 23
 мухур, мур 15
 мушема 28

Мушињсков 221
 муштерија 18
 навађати 97
 наговорити кога 159
 надлежан 123
 надлежатељство 122
 надобудан 158
 назуваче 191
 најимати 188
 наклада 130
 налазеће се 105
 валике школе 162
 наметути 136
 написао 170
 напустити 155
 напучен 114
 наравовјерна 115
 нараф 190
 наставак ии 221
 наставак j и иј 177
 наставак ов (ев) 221
 наступели 245
 наступившег 117
 на суд 104
 (у) наточ 160
 натраг 213
 nachnahme 160
 nachtisch 37
 начелиста 107
 начитан 210
 незадовољство 171
 не могу — не могу 190
 не може него 132
 не може тога порећи 176

необузданологија 108
 непчана сугласна 177
 неравна 156
 Неретљани 195
 несмиљено 114
 не спомени тога 176
 нехаран 94
 нешто лепога 83
 ни — ни 244
 (у) ниједној 135
 (у) никаквој 226
 niernbraten 35
 нити 244
 (у) ничем 134, 225
 (у) ничије 225
 (за) ништа 225
 нови одставак 96
 ново место 248
 новчана глоба 96
 nomina propria 238
 -нути, -нити 90

његов — свој 183
 њихов — свој 181

обавити 74
 обвинени 119
 обиталиште 119
 обитељ 188
 облагорођавање 165
 облик 200
 обљубљени 233
 обнашати 92
 образложити 108
 обрабени 199

обскрбити 97
 оврха 96, 172
 оврховођа 172
 одаја 101
 одар 227
 одација 102
 одбегчи 117
 одвратити 160
 одвинути 159
 од двоје 178
 одем 175
 одјекнути 214
 односно тога 163
 одозго 136
 одоздо 137
 одолети 89
 одређени придев 156
 одрисити 105
 одсудити 97
 одсуствујући 117
 одштета 136
 ожени се с девојком 142
 озаконити 210
 олакшавајући 117
 оловка 226
 они су се 180
 он је се бојао 180
 опет 213
 опетовати 213
 оплемењивање 165
 опорука 165
 опредељење 119
 опстојатељство 119
 опћи 111
 ordnung 209

ориџинал 235
 оружије 123
 осебујно 96
 ословити 160
 оснажити 210
 особујући си 96
 острво 226
 отварати 97
 отежавајући 117
 оток 226
 отока 226
 отономија 138
 отпуштајућег се 117
 отио, очо 175
 оцал 18
 очеви 186
 очијукати 139
 оцак 25, 117
 оцачар 23
 оштетити 136

 падежи 238
 падини 117
 пазар 191
 пајшле 35
 пак 42
 паланка 207
 (у) намет дозвати 136
 памтиља 163
 панађур 18, 191
 пантљика 33
 Pantschowa 195
 паор 39
 Парис 190
 паришки 87

парница 104
 партиципи на крају 217
 passagier 42
 patin 191
 патрон 18
 пеглајз 18
 пендер 25, 117
 пера 107
 перивој 25, 50, 94
 perlmutter 18
 перо за увјетом 159
 перо- и четовођа 212
 перорез 227
 песме чије 170
 пет браћа 101
 (о) Петрову 92
 печу 225
 пешкир 23
 пивара 110
 пивница 110
 пијаца 18, 42, 191, 247
 пинтер 39
 пиринач 18
 плајваз 33
 платно 205
 племе 218
 плетеду 98
 плех 43, 105
 Пљевље 194
 пљенидба 170
 поврсни називи 238
 повторно 120
 погибељан 188
 подграђе 207
 подне 164

подобан 119
 подозрив 122
 подробно 120
 подузети 190
 подучавати 131, 210
 позиција 246
 познавајући 187
 појем 176
 појим 176
 поклицар 13, 94, 246
 покушај 120
 пола осам 196
 полза 30, 111
 помоћу 153
 поноћи 164
 поравнити 105
 поручик 104
 посебна имена 237
 посад, -ник 106
 постојећу 105
 потенца 138
 поучитељни 117
 почимати 94
 почмем 94
 правоваљан 209
 правокрилац, лка 213
 правокрили, лни 213
 правитељствени 119
 правити 202
 праћедовски 184
 преваћати 97
 превучар 244
 предваритељно 117
 предвидети 120
 предидући 117

предлог *от* 174
 предлог *по* 166, 167
 предлог *уз* 214
 предосторожност 118
 председавајући 117
 предумишљено 120
 прејемник 109
 преко јего 174
 пресега 224
 престолонаследник 77
 преступљења 122
 прешно 131
 приволети у што 235
 придворни 199
 придевски наставци 219
 призив 171
 призиватељни 171
 признавајући 129
 пријем 109
 пријесан 159
 приклињати се 89
 примив, -ши 161
 примиритељни 117
 припадање 218
 припустити 155
 природословље 53
 присан 159
 присвојни придеви 221
 prise 43
 пристојба 79
 притежање 119
 притежатељ 106
 (у) пркос 166
 provedба 210
 провиђење 79

продер 224
 promenade 43
 просвед 79
 прост 93
 простачки 93
 противоречити 191
 противоречност 192
 проту 126
 проузроковати 120
 пршута 37
 пужати 232
 пузати 130
 пузити, 130, 233
 пургермајстор 39
 путер 35
 пушла 43

рабити 94
 равнати, -тељ 94
 Равно 190
 развијање 196
 развитак, -виће 196
 развој 196
 раздобје 97
 разумејте 187
 reisegeld 42
 ракам 30
 remboursement 161
 расплет 198
 растеду 98
 расти : ег 102
 растиње 225
 растити : им 102
 раф 25
 редов 178

recurs 170
 релетирати 44
 рестаурација 36
 ресторасија 138
 референција 108
 rechtsgiltig 209
 rechtskräftig 210
 рјечник 173
 рибији 185
 riemer 39
 ring 188
 рисовати 44
 роба 187
 родбина, род 218
 родлауф 41
 родооскврњење 119
 ројте 33
 rostbraten 36
 руковати с чим 142

савски крај 248
 садањи, -шњи 190
 сажитељи 118
 са и без вредности 211
 сајам, сајмиште 191
 seiler 39
 сакат 31
 сакација 24
 сала 40
 салвет 37
 салфалада 36
 salzstangel 35
 самосталисати 185
 сандук 25
 сапуница 23

сарач 24
 сахаџија 24
 сахибија 106
 sachverständiger 39
 сачма 17
 свестан тога 180
 свјећеник 114
 свиреп 231
 свита, свитан 157
 свита (*suite*) 157
 сво 91
 свој 182
 својина 218
 свој — његов 183
 свршавам 84
 свршила се ова посла 156
 себи — си 181
 седеф 18
 секвестар 170
 секирати, -ација 107
 секирици 174
 Semlin 195
 сенеф 36
 сермија 30
 сигурно 87
 силити 96
 синовљев 185
 синџир 28
 спрема 86
 спрота 91
 спрће 22
 систем 137
 ситуација 246
 скеле 29
 скерлет 18

скриња 25
 scrutinium 234
 скупћина 111
 славо- и честољубље 212
 (из) сладострастија 120
 словарь 173
 словница 53
 сложене речи 172
 сложени облици 216
 сломијем 90
 службеноуљудно 115
 сљедече 117
 смотка 187
 (у) смотрењу 122
 снажан 210
 сневати 103
 соба 101
 совет 16
 сој 30
 сокак 29
 солдат 39
 сомот 18
 сопственик 106
 сос 36
 софт 36
 speisekarte 36
 speisesaal 36
 спасти 103
 спасти : ем 103
 spielerei 43
 спољашњи 199
 спољни 199
 справедлив 120
 спрам 119
 сравнити 105

- средиземно 188
 средством које 113
 сретан 101
 сретство 123
 сродни (паралелни) 241
 стад 246
 steinmetz 39
 stand 246
 стар 129
 старо место 248
 stadt 206
 stellung 246
 стока 187
 стокућарити 186
 страњски 115
 стрижу 225
 strich 45
 сујевеије 119
 сунђер 18
 суицобран 189
 супа 36
 сходно 122

 табак 24
 тавник 174
 тај *бе* 125
 такова шта 83
 талас 14
 талија 13
 талпара 205
 тврди 241
 тврдиња 207
 тврђа, -ава 207
 тврђава 248
 те 244

 темељ 14
 тенденца 138
 тенећка 105
 тених 37
 теразије 28, 247
 теразијски кварт 248
 терзија 24, 50
 тестаменат 165
 тесте 18
 тестија 26
 тетик 28
 ти — ви 183
 тим боље 149
 тихи, слабији 241
 тихо море 234
 тичући се 117
 тишлер 39
 тому слична 96
 топрв 118
 торжанствено 118
 тоциљаче 191
 трговати с ким 154
 трговати с новцима 154
 трговати чим 154
 трговинште 191
 трвење — трење 187
 Требиња 190
 Требиње 190
 train 132
 три четврти на један 196
 трогер 39
 trompete 43
 трпезарија 36
 туђо- 115
 туземни 115

- чаше 38
 челник 18
 черег 31, 50
 чесма 234
 четврт на два 196
 чизмар 24
 -чија 12
 чимбеник 114
 чинија 22
 чинилац 85
 чињеница 85
 чирак 23
 члан 247
 чланак 156
 чланица 85
 член 247
 чорба 36
 чоха, -ан 17, 157
 чрез то 120
 чувалауз 26
- цак 26
 цардин 25, 50
 цен 20
 цигерница 31
 цида 28
 -дија 11
 цимрија 31
 цини 18, 31
- schade 76
 шантав 44
 шантајући 128
 шарлах 18
- schwartenwurst 36
 шевтелија 13
 6 надеж сам 139
 шестопер 212
 шесторедица 212
 шилбок 40
 ширји 177
 шићар 31
 шлајм 41
 schlies-en, schluss 121
 schlittschuה 191
 шлиц 33
 шлог 41
 шљам 222
 шмизла 33
 шумук 33
 шнајдер 39, 50
 schneckenstiege 40
 schneckenförmig 40
 шницла 37
 шнола 33
 шоља 18, 38
 шор 234
 шпајз 41
 шпански 138
 шпаргла 37
 шпацирати 45
 шпицаст 44
 ширица 42
 schraubenmutter 41
 шраф 41
 шта је новора 33
 штала 41
 штер 205
 штенди 107

штиковати 45	штримфла 34
што — служити може 218	штрудла 37
штрања 41	шунка 37
штрафа 34	шуна 41
штрикати 45	

ПОПРАВКЕ.

СТРАНА	ВРСТА	ЧИТАЈ :
11	14	Примера ради
16	6 и 5 оздо	с нашим
44	3 оздо	сада
96	2	под речју
195	1 оздо	zig
196	10 оздо	на шест
198	12	увода у
205	11	нај



